

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет початкового навчання

ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету початкового навчання**

16 травня 2023 року

**Харків
2023**

*Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 5 від 17 травня 2023 р.*

Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (16 травня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. д. пед. н., доц. О. А. Мкртічян Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 108 с.

Збірник містить матеріали інтернет-конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам початкової освіти. Розкриваються питання теорії та методики навчання і виховання у початковій школі, інноваційних підходів у роботі вчителя початкових класів, інклюзивного простору в освітньому процесі початкової школи, історико-педагогічних та компаративістських аспектів початкової освіти, перспективні напрями розвитку початкової ланки освіти: український і європейський досвід, провідні питання природничо-математичної та мовно-літературної галузей у початковій школі.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і викладачів закладів вищої освіти.

УДК 378:373.3

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Артьомова Інна Виховний потенціал засобів української календарної обрядовості	8
Батура Юлія Дидактичні ігри як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів	9
Вінникова Аліна Медіатехнології в початковій школі як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів	10
Гладченко Валерія Особливості «Я-концепції» молодшого школяра	11
Гончарова Олеся Особливості виховання єдиної дитини у сім'ї	12
Дранник Світлана Питання співробітництва молодших школярів: психолого-педагогічний аспект	13
Ємельченко Анастасія Ознайомлення учнів початкової школи з природою рідного краю у процесі позакласної роботи	14
Карпінська Карина Виховні традиції українського козацтва як засіб формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку	15
Коновал Єлизавета Використання ігрових технологій для формування екологічної компетентності молодших школярів	16
Левацька Анастасія Особливості адаптації першокласників до навчання у школі	17
Любченко Світлана Аплікація як засіб розвитку творчої активності молодших школярів	18
Мулюкова Юлія Екологічне виховання учнів молодшого шкільного віку із застосуванням екологічних тренінгів	19
Мусієнко Катерина Інноваційні підходи до формування громадянської компетентності молодших школярів	20
Ніколайчук Анастасія Вплив дидактичних ігор на розвитку пізнавального інтересу молодших школярів	21
Нечитайло Яна Формування культури академічної доброчесності молодших школярів в умовах дистанційного навчання	22
Пономарьова Надія Розвиток комунікативних умінь учнів у процесі освітнього проєктування	23
Пшеченко Марія Формування загальнолюдських цінностей у молодших школярів у процесі навчання	24
Пукшин Інна Формування національної самосвідомості дітей молодшого шкільного віку у сім'ї	25
Ревуцька Анастасія Освітнє середовище як умова формування проєктної культури молодшого школяра	26
Резнік Вікторія Формування здорового способу життя молодших школярів у процесі навчання	27
Рохмаїл Аліна Формування толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи	28
Семененко Віра Вплив булінгу на психологічний стан учнів початкової школи	29
Скурідіна Уляна Розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів засобами мистецтва	30

Сорокіна Валентина Практична реалізація естетичного виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва	31
Строган Віолетта Патріотичне виховання молодших школярів на уроках навчального предмету «Я досліджую світ»	32
Храмогіна Анна Сутність феномену психологічної стійкості	33
Чалик Ганна Безпекове інформаційне середовище: ризики і проблеми	34
Чебір Катерина Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія в початковій школі	35
Шаповалова Вікторія Особливості формування відповідальності у молодших школярів	36
Шатун Марина Суть і структура медіа компетентності молодшого школяра	37
Яценко Кіра Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами арт-терапії	38

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Блага Анастасія Розвиток критичного мислення майбутніх учителів початкових класів за допомогою електронного портфоліо	39
Болтаєва Олена Розвиток креативних здібностей майбутніх учителів початкових класів	40
Ван Сянюнь Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів	41
Гіріч Вікторія Вплив пандемії COVID-19 на освітній процес у закладах вищої освіти	42
Голдобіна Дар'я Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів за допомогою використання електронного ресурсу Learning Apps в освітньому процесі	43
Гусєва Анжела Використання гейміфікації на уроках математики в початковій школі в умовах дистанційного навчання	44
Земляна Аліна Інтерактивне навчання як освітня технологія	45
Ковальова Марина Запровадження інтерактивних технологій в освітній процес задля розвитку креативного мислення та творчих здібностей дітей	46
Масляник Тетяна Креативне навчання: шляхи імплементації	47
Меркулова Олександра Арттехнології як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів	48
Мостицька Тетяна Індивідуальна освітня траєкторія у здобувачів закладів загальної середньої освіти у ході дистанційного навчання	49
Рядинська Дар'я Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі	50
Свид Ірина Педагогічний супровід процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання	51
Таран Ірина Система змішаного навчання в умовах цифровізації вищої освіти	52
Федоренко Єлизавета Емоційний інтелект як психолого-педагогічна проблема	53
Хамаза Людмила Теоретичні питання профорієнтаційної роботи в початковій	54

школі

Шагодіна Євгенія Організація культурно-дозвілєвої діяльності молодших школярів у процесі дистанційного навчання	55
Щипанова Вікторія Цифрові технології як засіб підвищення якості освіти у початковій школі	56

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Барабаш Аліса Взаємодія школи та сім'ї в умовах інклюзивної освіти	57
Степанюк Наталія Організація роботи вчителя початкових класів з учнями з особливими освітніми потребами	58
Строган Віолетта Сутність поняття писемне та усне мовлення	59
Якименко Вікторія Педагогічні умови успішної адаптації молодших школярів з особливими освітніми потребами до навчання в інклюзивному класі	60

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ УЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Абайдуліна Інна Педагогічна взаємодія з батьками учнів початкових класів в умовах НУШ	61
Кривошей Ольга Педагогіка партнерства як засіб формування особистості в освітньому процесі початкової школи	62
Крилова Катерина Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової української школи	63
Лаврінченко Любов Взаємодія вчителя і батьків як психолого-педагогічна проблема	64
Сотнікова Марина Організація педагогічної освіти батьків дітей молодшого шкільного віку у закладі загальної середньої освіти	65
Суббота Дар'я Формування педагогічної культури батьків учнів початкових класів засобами народного мистецтва	66
Чубенко Валерія Особливості онлайн-комунікації у тріаді «учитель-учні-батьки	67

СЕКЦІЯ 5

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Абакумова Юлія Проблема спілкування вчителя з учнем у педагогічній спадщині Я. Коменського	68
Артюкович Олена Дитиноцентрична концепція сімейного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	69
Власенко Катерина Розвиток системи соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами в європейській педагогічній практиці XIX століття	70
Голубенко Тетяна Педагогічна спадщина К. Ушинського в сучасному вимірі	71
Євков Віталій Ідея народності у вихованні – основа педагогічної системи К.Д. Ушинського	72
Ковальчук Ірина Педагогічна спадщина Х. Алчевської	73

Кожан Ірина Педагогічна концепція Я. Корчака	74
Коробейник Наталія Формування педагогічної майстерності вчителів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	75
Куценко Дар'я Педагогічно-літературна творчість для молодших школярів у педагогічній спадщині Лесі Українки	76
Рахматілласєва Мадіна Просвітницька діяльність Х. Алчевської	77
Ручка Анна До питання історії виникнення вчення про здоров'я	78
Скрипнік Олена Погляди І. Я. Франка на мету і завдання виховання школярів	79
Скрипніков Владислав Музика як засіб естетичного виховання у педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського	80
Старікова Валерія Історичний аспект формування педагогічної культури батьків	81
Тараніченко Наталя Народознавча складова сімейного виховання в українській родині кінця ХІХ – на початку ХХ ст.	82
Тимчій Ганна Становлення феномену гри з античних часів до епохи Відродження	83
Хижняк Аліна Я. Коменський про шкільну дисципліну	84
Шевцова Ірина Освітні та виховні ідеї Т. Г. Шевченка	85
Шкарупа Дмитро Авторські педагогічні системи: історико-педагогічний аспект	86

СЕКЦІЯ 6

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Бабич Інна Європейська система початкової освіти (на прикладі Німеччини)	87
Лі Меня Система початкової шкільної освіти у КНР	88
Попова Оксана Педагогічні технології в дистанційному навчанні у фінській вищій освіті	89

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМАТИКА МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Біличенко Людмила Формування естетичної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі	90
Бондаренко Марина Застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи	91
Ігнатова Тетяна Формування медіаграмотності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі	92
Кравченко Марина Особливості формування навичок самостійної роботи в молодших школярів	93
Науменко Альона Аналіз сформованості інтересу до читання в сучасних першокласників	94
Подольська Дар'я Дидактичний потенціал сторітелінгу в системі літературної освіти учнів початкової школи	95

Ситник Людмила Компетентнісно орієнтований підхід до навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті неперервної мовної освіти	96
Тиженко Карина Дослідження стану сформованості читацьких інтересів в третьокласників	97
Тільна Ксенія Формування у молодших школярів позитивного ставлення до навчання	98
Цікало Оксана Активізація словника учнів початкових класів на основі вивчення історико-культурної спадщини українського народу	99
Шабетя Карина Формування мовленнєвого етикету в контексті виховання толерантності учнів початкових класів	100
Шевченко Валентина Сучасні підходи до визначення структури і механізмів дисграфії	101
Шепеля Оксана Формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги	102

СЕКЦІЯ 8

ПРОВІДНІ ПИТАННЯ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Артюх Марина Контрольно-оцінювальні уміння як компонент ключової компетентності навчання протягом життя	103
Лисак Анна Сутність поняття «ціннісного ставлення до природи» як компоненту екологічної культури молодшого школяра	104
Максимова Галина Формування екологічної свідомості молодших школярів	105
Партола Данило Сутність поняття «екологічна освіта» як основа формування екологічної культури молодших школярів	106
Ткаченко Альона Упровадження STEM-технології у вивченні природничої, математичної і технологічної галузі у початковій школі	107

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Виховний потенціал засобів української календарної обрядовості

Артёмова Інна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Сучасна політична ситуація в Україні показала, наскільки важливим є рівень національного виховання дітей та молоді. Перебуваючи під час війни за кордоном, українці підтримують та продовжують свої національні традиції. Українські календарні традиції, звичаї і обряди є тим цементуючим матеріалом, який у віках зберігав нашу національну ментальність. Питання української календарної обрядовості досліджували В. Борисенко, С. Килимник, Ю. Климець, О. Курочкін, С. Соколова. Святково-обрядові комплекси народного календаря вивчали Г. Кожолянко, Н. Ковальчук, Т. Прігаріна та ін.

Цілі і завдання національної системи виховання досягаються насамперед через глибоке і всебічне оволодіння дітьми змістом освіти. Він втілює в собі національні та загальнолюдські цінності і реалізується такими засобами:

1. Рідна мова.
2. Родовід (ідейно-моральні цінності родоvodu, його основоположну роль у житті людини, нації, її культури і духовності).
3. Рідна історія. (факти, відомості, наукові знання історії України).
4. Краєзнавство (історичне, етнографічне, географічне, літературне).
5. Природа рідного краю.
6. Національна міфологія (легенди, притчі, міфи).
7. Фольклор (думи, пісні, прислів'я і приказки, скоромовки, лічилки тощо).
8. Народний календар (система історично обумовлених подій, свят, традицій, звичаїв і обрядів, які в певній послідовності відзначаються народом протягом року).
9. Національна символіка (виконує функцію консолідації нації в єдину етнографічну, культурно-історичну спільноту).
10. Народні прикмети, вірування (в них відображено зміст і особливості народного світосприймання).
11. Релігійно-виховні традиції (національна система виховання використовує кращі здобутки церкви, релігії у вихованні підростаючого покоління).
12. Родинно-побутова культура (збереження рідної мови, продовження заповітів батьків і дідів, вивчення свого родоvodu, історії народу).
13. Національна творчість (використання традиції і звичаї з метою формування в молоді етнічної самобутності).
14. Національні традиції, звичаї і обряди (своєрідні віковічні духовні устої розвитку народу або нації).

Отже, засоби української календарної обрядовості несуть в собі значний виховний потенціал і їх використання є вкрай важливим під час національного виховання підростаючого покоління.

Дидактичні ігри як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів

Батура Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

В умовах реформування освіти, доведення її до європейських стандартів однією з важливих проблем є пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку. У сучасній системі освіти активізація пізнавальної діяльності молодших школярів набуває особливої актуальності, адже від неї залежить ефективність навчання в умовах НУШ, яке здійснюється шляхом створення сприятливої атмосфери для учасників педагогічного процесу, забезпечує єдність їх дій на основі взаєморозуміння та співробітництва.

Різні шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів описували в своїй практичній діяльності науковці, психологи та педагоги – В. Юркевич, В. Роменець, Л.В. Попова, В.І. Панов, С. Лисенкова, В. Шаталов, І. Волков, Т. Гончарові, Є. Ільїн та інші. Вони зауважували, що одним з найефективніших засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів виступає ігрова діяльність. Так, В. Коваленко, В. Махров, В. Гуркова та ін. довели, що найбільш ефективний розвиток дітей через гру досягається при поєднанні ігрової діяльності з навчанням.

Разом із різноманітними формами, методами і прийомами навчання дидактична гра займає велике місце в формуванні пізнавального інтересу учнів початкових класів. Гра допомагає реалізувати навички, отримані в період навчання, забезпечує емоційно-підведену обстановку відтворення знань, що полегшує засвоєння матеріалу, породжує в дітях переживання, збудження, потяг до учбової роботи, знімає напругу і втому.

Всі дидактичні ігри можна розподілити на три основні види: ігри із предметами (іграшками, природним матеріалом); настільно-друковані; словесні ігри.

При організації навчального процесу з використанням дидактичних ігор найважливішими є три принципи: доступності, посильності, систематичності. Принцип доступності пропонує забезпечувати відповідність навчання у процесі організації дидактичної гри вже накопиченим знанням й індивідуальним особливостям учнів. Відповідно до принципу посильності, організація навчального процесу з використанням дидактичних ігор повинна будуватися на основі урахування реальних можливостей учнів, попередження інтелектуальних, фізичних і нервово-емоційних перевантажень, що може негативно позначитися на їх фізичному й психічному здоров'ї. Принцип послідовності, систематичності вимагає, щоб організація навчального процесу з використанням дидактичних ігор велася в певному порядку, системі, була побудована в суворій логічній послідовності.

Отже, ефективність дидактичних ігор як методу навчання, залежить не лише від цілеспрямованості використання в освітньому процесі, але й від повноцінної реалізації їх суто ігрових функцій.

Медіатехнології в початковій школі як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів

Вінникова Аліна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

На даний час освіта зазнає суттєвих змін, які пов'язані з бурхливими соціокультурними, політичними та економічними процесами. Це відбивається й у зміні змісту освіти, зокрема й початкової, її форм та методів, а також запровадження сучасних медіатехнологій. Тому нові технології, що впроваджуються, стають невід'ємною частиною життя, все глибше проникають у наше життя і можуть бути ефективно використані для підвищення якості навчання молодших школярів. Впровадження медіатехнологій в освітній процес не так нагальна потреба, як усвідомлений процес технологізації, спрямований на активізацію творчого потенціалу творчої енергії особистості сучасного суспільства. Не секрет, що ми запам'ятовуємо: 10 % того, що ми читаємо, 20 % того, що ми чуємо, 30 % того, що ми бачимо, 50 % того, що ми бачимо та чуємо, 70 % того, що ми говоримо, 90 % того, що ми говоримо та робимо. За таким принципом в основу навчання покладено власну активну пізнавальну діяльність дитини. Вчитель має зробити все можливе, щоб праця дітей на уроках була радісною, а уроки цікавими.

Проведення уроків з використанням медіатехнологій – це потужний стимул у навчанні. Перевага в їх використанні в тому, що їх можна використовувати на будь-якому етапі уроку, як при поясненні нового матеріалу, так і для повторення, й закріплення матеріалу. На таких уроках у учнів активізуються сприйняття, пам'ять, мислення. Розглянемо деякі переваги застосування медіатехнологій у початковій школі: 1) пред'явлення інформації на екрані інтерактивної дошки та подальше використання на уроці викликає у дітей величезний інтерес до роботи з ним. Інтерактивна дошка дозволяє демонструвати мультимедійні презентації, що містять матеріал, що вивчається, ілюстративний матеріал (фотографії, малюнки, схеми), текстовий матеріал, таблиці, відеоматеріал тощо. 2) Комп'ютер несе в собі інформацію, зрозумілу учням: рухи, звук, колір, мультиплікація, фільм, бо діти різні й по-різному сприймають матеріал. 3) Хороша допомога підтримки завдань навчання. Спосіб заохочення самим комп'ютером дітей за їх правильне вирішенні завдання є стимулом пізнавальної діяльності. 4) Медіатехнології дозволяють моделювати такі життєві ситуації, як політ ракети чи супутника та інші несподіванки та незвичайні ефекти. 5) Використання медіатехнологій дозволить зробити процес навчання та розвитку дітей початкової освіти досить простим, звільнить від рутинної ручної праці, відкриє нові можливості освіти, дозволить активізувати пізнавальну діяльність та ефективність уроку. Але, вчителю необхідно пам'ятати, що при використанні медіатехнологій необхідна ретельна детальна підготовка, гарні навички роботи з комп'ютером та належне зусилля для досягнення бажаного результату. Отже, використання традиційних засобів наочністю у поєднанні з медіатехнологіями дозволяє реалізувати основні засади активізації пізнавальної діяльності учнів.

Особливості «Я-концепції» молодшого школяра

Гладченко Валерія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Молодший шкільний вік є початковим й одним з найбільш відповідальних періодів у формуванні «Я-концепції» особистості, оскільки саме тоді характерною є тенденція до розвитку і розширення сфери «Я». Поява таких новоутворень в даному віці як рефлексія та інтроспекція (самоспостереження) призводять до того, що у молодшого школяра змінюється погляд на оточуючий світ, утворюються власні погляди, власна думка, уявлення про цінності тощо. У даний період відбувається активне засвоєння та накопичення знань, чому сприяє довірливе підкорення авторитету дорослого, підвищене сприйняття, уважність, грайливе ставлення до дійсності. Значущість освітньої діяльності молодшого школяра постійно підкреслюють дорослі, що дає підстави дитині вважати, що її освіта і вона сама є значущими для оточуючих. Спілкування з однолітками також збагачує «Я-концепцію» дитини. Надаючи іншим інформацію про себе та отримуючи інформацію про сприйняття іншими власної «персони», дитина суттєво розширює межі власного Я-образу.

Саме в період молодшого шкільного віку до «Я-концепції» дитини входять такі особистісні конструкти, як працелюбність або почуття неповноцінності. Розвиток особистості в даний період досить суттєво впливає на уявлення дитини про себе як здібної та творчої особистості. Значущому дорослому при цьому необхідно завадити відчуттю дитиною власної безпомічності та безнадійності у досягненні результату діяльності. Важливо сформуванню у дитини здатність сприймати власну некомпетентність в нових ситуаціях як привід навчитися чомусь новому, а не сприймати це як дефект особистості або ознаку неминучої невдачі. Тому необхідно дати йому зрозуміти, що він обов'язково досягне успіху, але пізніше, й необхідно додати певні зусилля.

Безпосередній вплив на формування позитивної «Я-концепції» здійснюють значущі дорослі, під якими психологи розуміють тих людей, які безпосередньо впливають на життя дитини. У ранньому дитинстві найбільш значущими є батьки дитини, а потім приєднуються педагоги та однолітки. Взаємодія із значущими людьми породжує у дитини здатність подумки реагувати на себе точно так же, як роблять це інші, особливо батьки. Розвиваючи почуття компетентності, дорослі мають якнайчастіше підкреслювати все, чому дитина вже навчилась і чому ще має та може навчитися, не фіксуючи особливої уваги на її невмінні.

Отже, особливості формування «Я-концепції» молодшого школяра полягають у необхідності формування Я-образу дитини шляхом створення умов для постійного розвитку та підтримки. У процесі освітньої діяльності, розвитку психічних процесів і особистості молодшого школяра, взаємодії з іншими у молодого школяра розвиваються складні соціальні почуття й забезпечується практичне оволодіння значущими нормами і правилами поведінки, що впливає на систему нових соціальних ролей, що утворюються у даному віці.

Особливості виховання єдиної дитини у сім'ї

Гончарова Олеся

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Серед різних соціальних факторів, що впливають на становлення особистості, найважливішим є сім'я. У сім'ї формується особистість не тільки дитини, але і її батьків. У житті кожної людини батьки відіграють велику і відповідальну роль. Вони дають дитині нові зразки поведінки, з їх допомогою вона пізнає навколишній світ, їх дитина наслідує у всіх своїх діях.

Особливості родинного виховання досліджували Н. Боритко, А. Биков, О. Вишневський, Н. Голованова, О. Захаренко, Л. Канішевська, Т. Кравченко, В. Постовий, І. Сопівник, М. Стельмахович, Г. Фінчук, Н. Щуркова та ін.

У суспільстві існує дві найбільш розповсюджені точки зору на виховання єдиної дитини у сім'ї: 1) єдина дитина виявляється більш емоційно стійкою, ніж інші діти, тому, що не знає хвилювань, пов'язаних із суперництвом братів або сестер, 2) єдиній дитині доводиться долати більше труднощів, ніж звичайно, щоб придбати психічну рівновагу, тому що їй не дістає брата чи сестри.

Безперечно, батьки, що мають єдину дитину, зазвичай приділяють їй надмірну увагу. Вони надто піклуються про неї тільки тому, що вона у них одна. Єдина дитина дуже скоро стає центром родини. Турботи батька і матері, зосереджені на цій дитині, зазвичай перевищують корисну норму. Батьківська любов в такому випадку відрізняється нервозністю. Мало хто здатен спокійно, зі знанням справи обходитись з первістком так, як ми тримаємося потім з наступними дітьми. Головною причиною тут є недосвідченість батьків.

Окремі перешкоди психічному розвитку дітей створюють «тепличні умови» виховання. У результаті надмірної поблажливості, якою ми оточуємо дитини, вона неодмінно зіткнеться з серйозними труднощами і розчаруванням, коли опиниться за межами домашнього кола, оскільки і від інших людей буде очікувати уваги, до якого звикла у батьків. З цієї ж причини вона занадто серйозно стане відноситися і до самої себе.

Для розвитку психіки кожна дитина вимагає простору, в якому вона могла би вільно пересуватися. Дитині потрібна внутрішня і зовнішня свобода, вільний діалог з навколишнім світом, щоб її не підтримувала постійно рука батьків. Єдиній дитині часто відмовлено у такому просторі. Усвідомлено чи ні, їй нав'язують роль зразкової дитини. Вона повинна особливо чемно вітатися, особливо виразно читати вірші, виділятися серед інших дітей.

Отже, сім'я має виняткове значення для формування особистості дитини. Надмірна увага батьків, «тепличні умови» виховання, наявність у дитини власної свободи та можливість її діалогу з оточуючим є одними з ключових аспектів нормального розвитку єдиної дитини у сім'ї. Законом для кожної сім'ї, де росте одна дитина, повинні бути слова «ніякої винятковості».

Питання співробітництва молодших школярів: психолого-педагогічний аспект

Дранник Світлана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Одним із показників ефективної організації освітнього процесу в сучасній початковій школі є сформованість умінь співробітництва у молодших школярів з однолітками та педагогами в різних соціальних ситуаціях, що передбачає вміння продуктивної організації сумісної праці, уникання або ефективного вирішення конфліктів, та знаходження рішень в складних і проблемних ситуаціях.

Освітній процес початкової школи передбачає не лише засвоєння складної системи знань, розвиток навчальних та інтелектуальних навичок, а й розвиток пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, мислення й мовлення. При цьому співробітництво та взаємодія з іншими є необхідним складником організації освіти, коли створюються умови для загального розвитку молодшого школяра.

Співробітництво передбачає сумісну діяльність, в процесі якої всі учасники отримують користь. Як одна із цінностей культури, співробітництво стає підґрунтям життєво важливим способам поведінки і діяльності людини, забезпечуючи особливості її самореалізації, а також дозволяє транслювати досвід позитивної, співтворчої взаємодії.

Серед значущих завдань, що постають сьогодні перед освітнім закладом в цілому, і кожним педагогом, зокрема, є розвиток і формування гармонійної, творчої та здорової особистості. Для реалізації цього завдання необхідно відбирати та застосовувати такі форми і методи організації освітнього процесу, котрі дозволять підвищити рівень формування вмінь співробітництва молодших школярів.

До основних форм співробітництва педагоги та психологи відносять: співробітництво з однолітками, співробітництво з педагогами, і співробітництво школяра із самим собою. При цьому динаміку форм співробітництва необхідно розглядати як послідовний рух молодшого школяра відповідно до вказаних суб'єктів взаємодії. При цьому суть співробітництва полягає в тому, що всі активно взаємодіють і прагнуть до досягнення загальних цілей. У процесі сумісної діяльності можливості й здібності молодших школярів реалізуються найбільш відкрито, усвідомлення й засвоєння знань відбувається найбільш ефективно.

Співробітництво розглядається як сукупність двох основних аспектів: по-перше, це сумісна діяльність молодшого школяра з педагогом та іншими школярами, в процесі якої розвиваються не лише пізнавальні дії, а й система взаємодії, що зумовлює як характер мотивації освітньої діяльності, так і ефективність формування пізнавальних дій школярів; по-друге, діяльність, спрямована не лише на засвоєння знань, але і на побудову системи взаємовідносин, форм спілкування.

Ознайомлення учнів початкової школи з природою рідного краю у процесі позакласної роботи

Ємельченко Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.П. Старікова

Обмаль часу, відведеного на вивчення об'єктів рідного краю, обмеженість безпосереднього наближення учнів до природи зумовлюють необхідність систематичної позакласної роботи в усіх класах початкової школи.

Особливості добору змісту і напрямів позакласної роботи в сучасній початковій школі є предметом розгляду наукових доробків Т. Байбери, О. Біди, А. Капської, Б. Кобзаря, Г. Пустовіта та ін., але особливості організації роботи з учнями початкових класів НУШ висвітлено в них неповною мірою.

Метою нашої роботи є дослідження групової та масової форм позакласної роботи у процесі вивчення рідного краю молодшими школярами НУШ.

Аналіз методичної літератури дає можливість трактувати позакласну роботу як складову частину навчально-виховного процесу, одну із форм організації вільного часу школярів, спрямовану на розширення й поглиблення знань, удосконалення практичних умінь і навичок, набутих на уроках, розвиток розумових та психологічних здібностей, виховання дисциплінованості, наполегливості тощо. Отже, можемо дійти висновку, що мета позакласної роботи з учнями початкових класів НУШ цілком підпорядковується загальним завданням навчання і виховання учнів у школі.

Вчені-методисти (Т. Байбара, О. Біда, Л. Нарочна та інші) виділяють такі види позакласної роботи: індивідуальна, групова, масова.

Груповими є гуртки юних натуралістів та юних любителів природи, клуби «Чомучки», «Рідна природа», робота з обладнання куточка живої природи тощо. Масовими є екскурсії і походи з вивчення природи рідного краю, читацькі конференції з оглядом книг про природу, вечори запитань і відповідей, тематичні вечори, розважальні вечори і ранки з різноманітною природничою тематикою, тематичні тижні, конкурси, змагання та ін. Колективні свята організовують як дні, тижні, місячники поезії, музики, на них запрошують визначних діячів; фестивалі, конкурси, олімпіади проводять з метою розвитку обдарувань учнів, виявлення їх талантів. Особливої уваги заслуговують «ранки-зустрічі», які складаються з ігор, вистав, забав, пісень.

Таким чином, позакласна робота є системою неоднорідних за змістом, призначенням, методикою проведення та формуванням освітньо-виховних заходів, що виходять за межі обов'язкових навчальних програм, сприяє розвитку індивідуальних інтересів учнів, їх здібностей, нахилів, розширенню світогляду, формуванню потреби, самостійно пізнавати навколишній світ, покращувати стосунки між людьми, забезпечує цікаве й корисне проведення школярами вільного часу. Вона сприяє розширенню знань, набутих на уроках, їх конкретизації, формує вміння і навички практичного характеру, викликає інтерес до нового матеріалу, розвиває самостійне мислення школярів.

**Виховні традиції українського козацтва як засіб
формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку**
Карпінська Карина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У рішенні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. про історико-культурну складову освітнього процесу зазначено, що «Новий етап кривавої війни росії проти Української держави привернув увагу суспільства до гострої необхідності піднесення ролі історико-культурної складової на всіх рівнях вищої освіти». У нормативних освітніх документах: Законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти, Концепції «Нова українська школа», Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Указах Президента України «Про День захисника України» та «Про День Соборності України» наголошується на необхідності популяризації виховних традицій козацької педагогіки. Саме цим пояснюється зростання уваги освітянської спільноти, суспільства в цілому до історії українського козацтва як засобу формування патріотичних почуттів взагалі, у учнів молодшого шкільного віку зокрема.

Сучасні дослідники В. Івашковський та Ю. Руденко виокремлюють такі основні завдання виховання сучасної молоді на засадах козацької педагогіки «готувати фізично загартованих воїнів-захисників рідного народу від чужоземного поневолення, ворожої агресії; виховувати в підростаючих поколіннях український козацький характер, світогляд, ідеали та інші національні й загальнолюдські духовні цінності; формувати високі лицарські якості, глибокий український патріотизм, інші моральні чесноти, гуманізм, почуття милосердя; виробляти непримиренність і ненависть до всього лихого, потворного, ворожого гуманній сутності людини, уміння боротися з такими явищами й перемагати їх».

Зазначимо, козацька педагогіка є складовою української етнопедагогіки, яка шляхом передачі від старшого покоління до молодшого духовних цінностей, традицій, досвіду виховання в усній формі зберегла унікальні особливості, притаманні українському етносу. Ідеологія, методи, засоби козацької педагогіки впливають на формування патріотичних почуттів у учнів молодшого шкільного віку, зокрема: повага і любов до рідної мови, культури, роду, народу, Батьківщини. Саме тому козацьку педагогіку слід застосовувати для того, щоб у дитини починаючи з молодшого шкільного віку формувались якості господаря, громадянина своєї держави, патріота.

Отже, при проведенні навчальних занять та виховних заходів з метою формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку доцільно використовувати різноманітні методики викладання та упроваджувати інноваційні педагогічні технології (особистісно орієнтована, особистісно-розвивальна технології, проєктна технологія) та інтерактивні методи і форми роботи («навчаючи – вчуся», «займи позицію» «гроно асоціацій», «мікрофон», тощо).

Використання ігрових технологій для формування екологічної компетентності молодших школярів

Коновал Єлизавета

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. П. Старікова

Інформаційно-знаннявий підхід, який перважає у сучасній екологічній освіті, не забезпечує вирішення завдань формування у підростаючого покоління готовності відповідально й продуктивно діяти в складних екологічних обставинах, адекватно реагувати на екологічні ризики повсякдення. Тому набувають актуальності завдання впровадження певних технологій, що забезпечують формування у молодших школярів екологічної компетентності в єдності пізнавальної, емоційно-ціннісної та діяльнісно-практичної складових.

У наукових дослідженнях акценти все більше зміщуються на пошук педагогічних технологій, які б забезпечували ефективність процесу формування екологічної компетентності учнів (О. Колонькова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, Л. Руденко, С. Шмалей та ін.).

Мета нашої роботи полягала у висвітленні ідеї використання ігрових технологій для формування екологічної компетентності молодших школярів.

Екологічна компетентність молодшого школяра – це його здатність на основі набутих знань й особистісного досвіду відповідно до своїх вікових можливостей ефективно вирішувати екологічні проблеми, з якими він зустрічається у своєму повсякденному житті. Важливою характеристикою екологічної компетентності учнів початкової школи В. Маршицька вважає здатність до ситуативної діяльності у природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, осмислюючи їх наслідки для довкілля.

Ігрові технології відіграють вагомую роль у формуванні екологічної компетентності молодших школярів, оскільки в них засвоюються типові моделі екологічної поведінки. Екологічні ігри імітують соціальний зміст екологічної діяльності, включають учня в особливу ігрову діяльність, правила якої стають зразком для її власної поведінки. Рядом дослідників було розроблено та апробовано імітаційні екологічні ігри, спрямовані на моделювання змісту екологічної діяльності. Імітаційне ігрове моделювання крізь призму особистісних ставлень і почуттів стимулює еко поведінку, є ефективним засобом формування екологічного типу мислення у процесі екологічного виховання учнів.

Таким чином, формування екологічної компетентності як однієї з ключових характеристик сучасної людини, що уможливорює її гармонію з навколишнім світом і з собою, ефективно відбувається у процесі застосування ігрових технологій. Їх використання уможливорює включення учнів в екологічну діяльність й набуття певного досвіду участі в справах збереження та покращення стану навколишнього середовища, розвитку екологічно значимих особистісних якостей, цінностей, мислення.

Особливості адаптації першокласників до навчання у школі

Левацька Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

Початок навчання – один із найвідповідальніших моментів у житті молодших школярів. На початку навчання дитини відбувається адаптація її до нового середовища і режиму, становлення взаємовідносин із учителем і однолітками, засвоєння нових правил. І, взагалі, школа – це величезний новий світ, до якого треба звикати. Від способу проведення перших днів і тижнів у школі залежить подальше навчання та формування особистості. Тому особлива увага приділяється адаптації першокласників в умовах НУШ.

Науковці розглядають адаптацію першокласників як «процес входження дитини у нову соціальну ситуацію розвитку – шкільний клас, в якому вчителю відведено роль еталону поведінки та діяльності».

Адаптація до школи – це процес пристосування до нового середовища, і у кожного першокласника свої відчуття та розуміння. Більшість першокласників приходять до школи з дитячого садка, де є ігри, прогулянки, спокійне життя, денний сон, і, звичайно діти весело проводять час. Дуже важливий пріоритет – збереження бажання навчатись – найціннішого ресурсу дитини, яким часто нехтує педагог, а це, власне, основа для успіху дитини, а не знання формул чи правил.

Шкільна адаптація, найпоширеніше тлумачення, це «пристосування дитини до нової системи соціальних умов, відносин, вимог, видів діяльності, нового режиму діяльності».

Шкільна адаптація включає в себе такі адаптації: біологічну (звикання до нового режиму), психологічну (звикання до нових вимог), соціальну (входження до учнівського колективу).

Період адаптації відбувається приблизно один-два місяці. Адаптація дитини до школи – складний процес, не тільки нове середовище впливає на дитину, але й сама дитина намагається змінити психосоціальну ситуацію.

Адаптація залежить від багатьох факторів, а саме, індивідуальних особливостей дитини, типу навчального закладу, складності освітньої програми, рівня готовності дитини до школи тощо. У цей час дуже важлива підтримка близьких – мами, тата, бабусі, дідуся.

Визначимо ознаки успішної адаптації:

- першокласник любить ходити до школи, йому приємно там бути;
- дитина на уроці активна, весела, допитлива;
- першокласник стає самостійним;
- у нього є друзі та однокласники;
- йому подобаються його вчителі, однокласники та атмосфера навколо нього.

Отже, створення сприятливих умов для адаптації дитини до систематичного навчання забезпечить її подальший розвиток, успішне навчання та зростання.

Аплікація як засіб розвитку творчої активності молодших школярів

Любченко Світлана

Науковий керівник – доктор філософії І. А. Небитова

Зараз новому суспільству потрібні діти, які здатні творчо й активно мислити. Заняття, які стимулюють творчу активність, дають можливість пізнати учням прекрасне, відчувати те, в чому задіяна їхня активна творча діяльність. У свою чергу, аплікація як розвиток творчої активності має велике значення у творчості молодших школярів. Вона формує особисті якості дитини, сприяє розвитку таланту учня, формує дбайливе ставлення до природи, соціальні якості учня, розвиває естетичні та психічні можливості учня, оскільки аплікація дає можливість колективного та групового виконання композиції.

Проблема розвитку творчості завжди привертала увагу науковців. Її досліджували багато вчених, зокрема: Л. Венгер, Л. Виготський, А. Ковальов, В. Крутецький, Н. Лейтес, О. Петровський, С. Рубінштейн, Б. Теплов тощо.

Творча активність формується в процесі самої діяльності, яка несе у собі творчий характер та проявляється у здатності розв'язання нестандартних ситуацій, активній участі у процесі діяльності, змушує пізнавати, дивуватися, творити, активно мислити та уявляти. Розвиток творчої активності за допомогою аплікації – гарний підхід, після якого будуть видимі результати творчої діяльності.

Слід зазначити, що аплікація є доступним і простим способом створення різних видів художніх робіт. Існує декілька видів аплікації. Залежно від змісту, вони поділяються на предметні, сюжетно-тематичні та декоративні. Основними відмітними ознаками аплікації є силуетність, перевага великих кольорових плям та площинне трактування образу.

Процес створення аплікації вимагає від молодшого школяра низку методично послідовних дій, які включають високий рівень розвитку технічних і образотворчих умінь, акуратного виконання, наполегливості, зосередженості тощо. На уроках аплікації також доцільно приділяти увагу колірному оформленню, адже завдяки цьому у молодших школярів формується розвиток художнього смаку. Учитель повинен дати дітям уявлення про різноманітну палітру кольорів та навчити їх поєднувати.

У процесі створення аплікації учні повинні вміти виділяти суттєві, чуттєві та предметні властивості, вміти встановлювати зв'язки між об'єктами композиції та відображати їхній образний формат. Заняття аплікацією сприятливо впливають на творчу активність молодших школярів. Завдяки своїй специфіці техніка обробки впливає на характер роботи як окремо, так і в цілому, оскільки робота з матеріалами стимулює розвиток творчої уяви.

Таким чином, роль аплікації у розвитку творчої активності молодших школярів є дуже важливою, оскільки цілеспрямована робота з матеріалами виступає підґрунтям для творчої уяви учнів. У дітей формуються морально-вольові якості, вміння доводити розпочате до кінця, цілеспрямовано та ретельно працювати, а також розвиваються комунікабельні якості: працювати у групі, допомагати своїм товаришам долати різноманітні труднощі тощо.

Екологічне виховання учнів молодшого шкільного віку із застосуванням екологічних тренінгів

Мулюкова Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. П. Старікова

Першочерговим завданням вивчення природознавчої змістової лінії освітньої галузі «Людина і світ» Державного стандарту початкової загальної освіти є ознайомлення дітей з основами екологічної грамоти з метою подальшого сприяння вихованню у майбутніх громадян цілісного світосприймання та філософії природошанування.

У цілому завдання полягає у вихованні молодого покоління не у згубній традиції брати від природи якомога більше, а в притаманному українському народові гармонійному співіснуванні із природою, раціональному використанні та відтворенні природних ресурсів, готовності постійно охороняти природні цінності. Ми наголошуємо на тому, що питання екологічного виховання завжди були важливими, але сьогодні спостерігається тенденція до їх поглиблення, тому вони потребують компетентного вирішення.

Як зазначається у сучасних дослідженнях (В. Маршицька, Є. Полат, Н. Рижова, І. Цветкова) виклики сучасного світу, такі як глобалізація, технологізація, інформатизація, міграція, демографічні процеси ускладнюють їх, тому необхідно шукати інноваційні підходи у виховній роботі.

Метою нашого дослідження стало з'ясування можливості використання такої форми екологічного виховання як тренінги та вправи.

Мета екологічного виховання – виховання відповідального ставлення до довкілля, в сутності якого є дві сторони: екологічна свідомість та екологічна поведінка.

Серед активних форм виховної роботи, які сприяли вихованню відповідального підходу до природи й усвідомлення необхідності її визнання у повсякденному житті, можна виділити тренінги («Я – об'єкт природи», «Сучасні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення», «Бережіть себе та своє здоров'я»). Екологічний тренінг – це комплексна форма екологічного виховання, спрямована на корекцію екологічної свідомості особистості. Вона активізує потреби учнів в емоційно позитивному сприйнятті природних об'єктів, розвиває розуміння цілісності природного світу та допомагає подолати прагматичний підхід до об'єктів природи.

Як засіб в екологічному вихованні можна також використовувати вправи на емпатію (співпереживання) та ідентифікацію з природними об'єктами. Пропонуються два варіанти тренінгових вправ згідно їх спрямованості: співпереживання та самоусвідомлення причетності до природи і актуалізація готовності до розв'язання екологічних проблем.

Таким чином, можна сказати, що головною метою тренінгів є виховання у учня «екології душі» як найважливішої умови етичного відношення до природи.

Інноваційні підходи до формування громадянської компетентності молодших школярів

Мусієнко Катерина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

Громадянська компетентність визначена однією із ключових і має бути сформована в процесі цілісної системи навчання і виховання в початковій школі. Вона передбачає націлення молодших школярів на усвідомлення своїх прав, обов'язків, свобод, рівних можливостей для реалізації життєво значущих потенціалів. Тому так важливо дібрати правильний, дієвий і зрозумілий сучасним дітям дидактичний інструментарій, що допоможе засвоїти основні поняття громадянської компетентності та набути навичок свідомої її реалізації.

Формування громадянської компетентності розпочинається із розуміння власної цінності, усвідомлення себе як громадянина і патріота, дбайливого ставлення до власного ментального й фізичного здоров'я, напрацювання досвіду толерантного ставлення до оточуючих та вмінь конструктивної співпраці в учнівському колективі. Цьому сприяють як складники освітнього процесу (ранкові зустрічі, вивчення предмету «Я у світі», фізичний розвиток, колективні творчі справи відповідної тематики), так і позаурочна робота (членство в гуртках, відвідування спортивних секцій, доручення до волонтерської діяльності). Формування набуло діяльнісного підходу, за якого молодші школярі постійно занурені в контент вияву активної громадянської позиції, зорієнтовані на ті справи, які дозволяють відчувати себе відповідальними за здоров'я нації, екологію, розвиток громадянського суспільства, де життя людини є найвищою цінністю.

Сьогодні методичний арсенал вчителя, який спрямований на формування громадянської компетентності значно оновився. Варто зауважити, що необмеженими є можливості для вивчення світової і вітчизняної культури (творів мистецтва, фольклору, традицій, театру, релігійного різноманіття), що дозволяє молодшим школярам усвідомити етнічне різноманіття та зрозуміти культурну діалогічність сучасного світу. Водночас важливо усвідомити власну унікальність, приналежність до українського народу, бажання репрезентувати його на європейському та світовому рівні. Цьому сприяють віртуальні екскурсії, участь в етнографічних проєктах, гурткова робота, фольклорні експедиції, круглі столи. Дієвими є метод кейсів, який дозволяє обговорювати різноманітні ситуації, пов'язані з громадянським вихованням, організація класного самоврядування для прийняття важливих для колективу рішень, напрацювання досвіду аргументованого обстоювання своїх прав і свобод та дотримання приписів і обов'язків. Безсумнівно, на формування громадянської компетентності молодших школярів вплинуло запровадження воєнного стану, що посилило патріотичний напрям виховної роботи, спонукало дітей до активного вивчення історії нашої держави.

Отже, формування громадянської компетентності молодших школярів сьогодні набуло нових смислів, воно організоване на оновлених засадах та враховує інноваційні підходи.

Вплив дидактичних ігор на розвитку пізнавального інтересу молодших школярів

Ніколайчук Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Гра – невід'ємна складова навчання. Грати – природна потреба кожної дитини. Застосування ігор, зокрема дидактичних, підвищують якість засвоєння знань та активність учнів на уроці. Головна перевага гри – це активність, яка спонукає учнів до навчання, викликає зацікавленість. Важливо відзначити, що надзвичайно цінним є те, що під час гри діти мають змогу моделювати реальне життя, соціальні відносини. Згодом це дасть змогу вільно виражати думки, відстоювати свою позицію, співіснувати з іншими людьми тощо.

Проблемою використання дидактичних ігор у навчанні молодших школярів займалися такі науковці як: Л. Виготський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та інші. Щодо дослідження пізнавального інтересу, то цим питанням займалися Сократ, Ж.-Ж. Руссо, Л.С. Виготський, В.О. Сухомлинський, А.С. Макаренко та ін.

Своєрідність дидактичної гри полягає у тому, що з її допомогою діти вчаться вирішувати інтелектуальні задачі, але в ігровій формі. Кожна дидактична гра містить у собі 2 невід'ємні складові: пізнавальну та ігрову. Граючи в дидактичні ігри, діти навчаються спостерігати, порівнювати, аналізувати. Пізнавальний інтерес – дуже важлива складова становлення особистості. Він дає змогу дитині вчитися свідомо, допомагає підвищити активність та інтерес. Дуже важливо сформувати потребу постійно навчатися саме у період початкової освіти і тим самим закласти фундамент для подальшого успішного життя людини. Також пізнавальний інтерес є надзвичайно вагомим мотивом, який підштовхує учнів до пізнання, формує ціннісне ставлення до знань. За допомогою нього діти більш зосереджені на навчанні, продуктивні, більш активні, концентровані, адже інтерес управляє пошуком відповідей на питання.

Дидактичні ігри є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, так як виконують такі функції: закріплюють знання, вміння і навички; посилюють інтерес учнів; концентрують увагу; вчать вирішувати поставлені завдання; формують волевільні якості тощо. Дидактичну гру доцільно обирати згідно з вимогами, що передбачаються програмою, а також беручи до уваги індивідуальні та вікові особливості учнів. Правильно обрана, добре організована та проведена дидактична гра збагачує світогляд учнів і розвиває саморегуляцію.

Користь дидактичних ігор в початковій школі важко переоцінити. Дидактичні ігри активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, мислення, уяву, фантазію, викликають в дітей бажання вчитися та пізнавати нове. Використання ігор створюють у класі атмосферу доброзичливості, взаєморозуміння та довіри.

Отже, освітня діяльність учнів із використанням дидактичних ігор підвищить рівень знань учнів, їх активність та вмотивованість.

Формування культури академічної доброчесності молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Нечитайло Яна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У проєкті Закону України «Про академічну доброчесність» визначено, що «взаємна повага всіх учасників процесу отримання та надання освітніх послуг, наукової діяльності, реалізації державної політики у сфері якості освіти демонструється до ідей, гідності інших, їхнього фізичного та психічного здоров'я, заохочення колегіальності та співпраці». В умовах збройної агресії росії заклади освіти півдня та сходу України працюють виключно у дистанційному форматі. В умовах дистанційно навчання актуалізується проблема формування культури академічної доброчесності у здобувачів освіти взагалі, у дітей молодшого шкільного віку зокрема.

У процесі аналізу джерельної бази дослідження з'ясовано, що в Україні плагіат є одним із найбільш розповсюджених видів порушення академічної доброчесності. Підкреслимо, що перенавантаження та дисбаланс освітніх програм, використання неефективних і неактуальних методів та змісту навчання; толерантність до плагіату і цілком прийнятне ставлення до нього; відсутність чітких та загальноприйнятих правил та норм академічної доброчесності, затвердженої процедури перевірки текстів на оригінальність стали причиною таких порушень.

Так, вчений В. Сацик акцентує увагу на тому, що дефініція академічна доброчесність характеризується «свою багатогранністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну недоброчесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу».

З метою ефективного формування культури академічної доброчесності у дітей молодшого шкільного віку, необхідно урахувати у освітньому процесі початкових класів чітко визначені педагогічні умови. Сучасні дослідниці І. Єсьман, В. Ушмарова визначають такі педагогічні умови формування культури академічної доброчесності: збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу; виховання у молодших школярів цінностей академічної доброчесності; створення доброчесного академічного середовища початкової школи.

Отже, у сучасних умовах швидкого доступу до інформації особливо гостро постає проблема привласнення чужих ідей, думок. Саме тому актуалізується потреба у формування культури академічної доброчесності починаючи з молодшого шкільного віку.

Розвиток комунікативних умінь учнів початкових класів у процесі освітнього проєктування

Пономарьова Надія

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О.А. Мкртічян

Розвиток комунікативних умінь учнів є ключовою метою освітнього проєктування, під час якого учні мають змогу навчитись ефективно спілкуватись, аргументувати свої думки та ідеї, працювати в команді та виконувати різноманітні завдання.

Формування комунікативних умінь і навичок в Україні – провідна проблема сучасної методики навчання мови. Цій проблемі приділяли значну увагу провідні педагоги і лінгвісти ХІХ століття та вказують сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці: А.Й. Багмут, В.П. Беломорець, М.С. Вашуленко, Т.О. Ладиженська, О.Н. Хорошковська та інші. У процесі роботи над проєктом учні змушені активно взаємодіяти між собою та з вчителем, а також проводити дослідження інформації, яку необхідно додатково зібрати, проаналізувати та використати для досягнення поставленої мети. Ці процеси стимулюють розвиток навичок обговорення, переконування, слухання, сприйняття критики та взаєморозуміння. Крім того, участь у проєкті допомагає учням розвивати навички роботи в команді, такі як розподіл обов'язків, взаємодопомога та підтримка. Взаємодія з партнерами та представниками інших організацій також допомагає учням навчитися співпрацювати з різними людьми та вирішувати завдання в команді.

Також проєктні завдання можуть бути спрямовані на розвиток писемних та візуальних комунікаційних навичок, які включають написання рефератів, розробку презентацій, створення відео-матеріалів тощо. Учасники проєктування мають можливість вести переговори та домовлятися про подальші дії, вирішувати конфліктні ситуації та розв'язувати проблеми, що також розвиває комунікативні уміння. Крім того, у процесі проєктування учні можуть використовувати різні комунікаційні технології, такі як відеоконференції, чати, форуми тощо, що є важливим джерелом розвитку цифрової грамотності та комунікаційної компетентності.

Завдяки такій практиці здобувачі отримують можливість навчитись ефективно використовувати цифрові технології для створення та редагування текстів та мультимедійних матеріалів, а також навчаються висловлювати свої думки та ідеї за допомогою відповідних інструментів.

Проєктні завдання дають старшокласникам можливість вдосконалювати свої комунікативні уміння та навички, що допомагає підготуватись до подальшої освіти та професійної діяльності. Крім того, освітнє проєктування є ефективним інструментом для розвитку креативності та критичного мислення учнів. Під час проєктування вони навчаються ставити запитання, аналізувати інформацію та шукати шляхи вирішення проблем.

Формування загальнолюдських цінностей у молодших школярів у процесі навчання

Пшеченко Марія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Однією з основ формування гармонійної особистості у Новій українській школі є формування у дітей загальнолюдських цінностей. Загальнолюдські цінності – це моральні норми, що є спільними для різних народів та культур і які втілено в найкращих людських рисах та взаєминах, зокрема добро і краса.

Питання формування загальнолюдських цінностей досліджували Є. Бондаревська, А. Глущенко, М. Євтух, Є. Зеленов, С. Золотухіна, О. Сухомлинська, Г. Шевченко та ін. Значний внесок у формування категорії «цінність» зробили філософи Нового часу – Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк, Б. Спіноза, Г. Лейбніц.

Головною метою загальнолюдських цінностей на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості. До загальнолюдських цінностей належать гуманність, працелюбність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності, патріотизм, любов до Батьківщини.

Формування загальнолюдських цінностей у молодших школярів здійснюється під час навчальної та позакласної роботи, у родині учня тощо.

Під час освітнього процесу формування загальнолюдських цінностей відбувається на кожному уроці, наприклад, на уроках української мови, літературного читання, «Я досліджую світ» тощо. Наприклад, на уроках літературного читання учні читають та аналізують твори художньої літератури, які розкривають перед дитиною систему загальнолюдських цінностей через стосунки героїв з іншими людьми. Визначаючи пріоритетність виховання в освіті, урок розглядається як спосіб набуття знань та виховання ціннісних орієнтирів школярів в процесі наукового пізнання світу.

Позаурочна робота – надзвичайно важливий компонент освітнього процесу, який дає широкі можливості для розвитку творчої активності учнів, їхніх здібностей та інтересів. Формування загальнолюдських цінностей відбувається під час позакласної роботи у вигляді свят, виховних годин, ігрових форм роботи, організації дослідів, спостережень тощо.

Важливим напрямом формування загальнолюдських цінностей є їх формування у родині учня. Моральні стосунки в сім'ї накладають відбиток на все життя людини, оскільки в них закладаються підвалини всіх моральних ставлень людини до суспільства, до праці, до інших людей. Ставлення старших до інших людей, подій, новин, їхні моральні настанови, вчинки, погляди, оцінки глибоко западають у душу дитини і сприяють її формуванню як особистості.

Отже, основи загальнолюдських цінностей закладаються в молодшому шкільному віці. Саме в початковій школі цьому необхідно приділяти особливу увагу, оскільки освітній процес, позакласна робота та родина учня є основними площинами формування загальнолюдських цінностей.

Формування національної самосвідомості дітей молодшого шкільного віку у сім'ї

Пукшин Інна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. Єсьман

У «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» зазначено, що «нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави». У «Сімейному кодексі України» зазначено, що «сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Саме у сім'ї формуються моральні цінності, норми, установки. У сучасних умовах формування національної самосвідомості дітей молодшого шкільного віку є одним із пріоритетних завдань, які стоять перед закладами освіти та батьками, тому виховний результат залежить від злагодженості та узгодженості їхніх дій.

Слід особливо акцентувати увагу на тому, що саме у молодшому шкільному віці необхідно сформувати здатність дитини зрозуміти, відчувати себе членом сім'ї, великої родини, дитячого колективу; як школяра, жителя села чи міста; виховати любов до рідної домівки, закладу освіти, міста, своєї країни, її краси та природи; до рідної мови, традицій, побуту. Сучасна дослідниця Н. Волошина визначає дефініцію патріотизм як «шанування місця свого народження, і місця постійного мешкання (малої Батьківщини), і своєї країни, (Батьківщини у широкому розумінні цього слова), любов і турботу про них. Це почуття виникає і розвивається, все більш соціалізуючись і збагачуючись, у процесі духовно-естетичного розвитку». Підкреслимо, що створення відповідних умов на рівні закладу освіти передбачає визначення цілей виховання, розробку освітніх, виховних програм, фахову підготовку батьків та педагогів, надання необхідної педагогічної та психологічної допомоги сучасним батькам у формуванні національної свідомості у дітей молодшого шкільного віку. На рівні сім'ї – рівень національної свідомості самих батьків, ступінь їхньої готовності до формування національної свідомості у дітей, стиль сімейного виховання, вибір ефективного педагогічного впливу на дитину, спосіб сімейного життя, рівень освіти, життєвий досвід, традиції, створення умов для самореалізації кожного члену сім'ї, а також особистих та моральних якостей.

Отже, визначення умов формування національної свідомості дозволяє створити цілісне уявлення про стан виховання цієї якості у сім'ї та школі, забезпечити підготовку батьків до реалізації цієї виховної функції, накреслити ефективні шляхи її здійснення.

Освітнє середовище як умова формування проектної культури молодшого школяра

Ревуцька Анастасія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Модернізація освіти сприяє формуванню нового типу освітнього середовища, що створює умови для розвитку особистості, здатної до прогнозування і проектування власної освітньої діяльності. Отже, розвиток особистості молодшого школяра буде більш ефективним за умови створення більш інтенсивного, ергономічного та динамічного освітнього середовища початкової школи.

Освітнє середовище початкової школи містить систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що входять до соціального та просторово-предметного оточення. Слід зазначити, що якісно організоване освітнє середовище не є гарантією абсолютної ефективності освітнього процесу. Це пов'язано з тим, що реальні можливості освітнього середовища визначаються як його властивостями, так і власною активністю дитини, що опановує дане середовище.

У контексті формування проектної культури молодших школярів освітнє середовище початкової школи можна розглядати як категорію, котра створює умови для розвитку його особистості й формування його проективної культури, що визначає її цільове та функціональне значення в межах загальної культури суспільства. Суть дефініції «освітнє середовище» полягає у тому, що це система впливів, сукупність умов, що зумовлюють введення ціннісних, особистісних сенсів, можливостей для розвитку кожного суб'єкта, керованих й водночас гнучких чинників, що опосередковано й потужно впливають на процес формування проектної культури.

До сутнісних особливостей освітнього середовища, котре створює умови для формування проектної культури молодшого школяра можна віднести: діалогічно-партнерський характер активної взаємодії, рефлексивність учасників освітнього процесу, сумісне програмування подальшої проектної діяльності, обмін та передача знань іншим учасникам освітньої діяльності, формування вмінь та навичок, а також предметних і надпредметних компетенцій в процесі формування проективної культури; взаємопідтримка, взаємодопомога між суб'єктами виступає в якості психологічного механізму, що дозволяє учасникам не просто «відкритися», а й вступати в діалог на основі власної суб'єктної установки; відкритість як сполучення внутрішнього та зовнішнього середовища в контексті доступу й обміну інформацією в процесі формування проектної культури, молодших школярів, забезпечення можливості розширення освітнього середовища відповідно особистісним сенсам, індивідуальним освітнім інтересам і потребам; розвивальний характер освітнього середовища, що визначає можливість для саморозвитку і самовизначення молодших школярів тощо.

Формування здорового способу життя молодших школярів у процесі навчання

Резнік Вікторія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Стан фізичного здоров'я є найважливішою умовою розвитку будь-якої держави. Тому збереження та зміцнення здоров'я населення країни, збільшення тривалості активної та творчої роботи, створення умов для формування здорового способу життя та повноцінного фізичного розвитку кожного громадянина є актуальними завданнями становлення української держави.

Здоров'я - це перша та найважливіша потреба людини, що визначає здатність її до праці та забезпечує гармонійний розвиток особистості. В школі діти проводять 11 років, період життя дитини, коли закладаються основні фізичні та психологічні характеристики особистості. При цьому дуже непокоїть стан здоров'я молодших школярів, оскільки саме цей період характеризується підвищенням фізичного та психологічного навантаження. Питання формування та виховання потреби у здоровому способі життя дітей розглянуті у численних роботах Н. Амосова, І. Брехмана, М. Віленського та ін.

Сучасні умови життя пред'являють високі вимоги до стану здоров'я, фізичного розвитку людини, яких більшою мірою залежить ефективність творчої, професійної, спортивної діяльності. Тема «Здоров'я», «Здоровий спосіб життя» має пронизувати всі види діяльності дитини. Необхідно виховувати у дітей мотивацію здорового життя через розуміння здоров'я як провідного показника, як засобу досягнення життєвих успіхів. Саме з цього вчителями має розглядатися формування здорового способу життя не тільки як відсутність хвороб чи фізичних дефектів, а й як повне фізичне, моральне, психічне та соціальне благополуччя.

Мало рухливий стан у процесі навчання відбивається на функціонуванні багатьох систем організму школяра, особливо серцево-судинної та дихальної, що веде до зниження працездатності всього організму та особливо мозку: знижується увага, послаблюється пам'ять, порушується координація рухів, збільшується час розумових операцій. Тому вчитель зобов'язаний правильно організувати уроки, які не змусять учня сидіти весь урок за столом, а урізноманітнити урок руханками, фізкультхвилинами, динамічними іграми, різними видами діяльності та активності. Також не можна забувати про організаційну роботу з формуванням у дітей основ культури здорового життя. Організаційна робота буде ефективною лише за умови тісної взаємодії вчителів, мед. працівників, адміністрації школи та батьків. Можна запропонувати такі підходи: 1) включення оздоровчого компонента у зміст всіх предметів. Наприклад, уроки ЯДС, де учні знайомляться зі своїм організмом, режимом дня, гігієною. 2) проведення різних форм позакласної та позашкільної організаційної роботи (екскурсії, тематичні вечори, свята здоров'я, вікторини тощо). Таким чином, основне завдання вчителя полягає у тому, щоб дати учням конкретні рекомендації щодо збереження свого здоров'я та ціннісного ставлення до нього.

Формування толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи

Рохмаїл Аліна

Науковий керівник – доктор філософії І. А. Небитова

На жаль, сучасний світ переповнений агресією, недоброзичливістю, грубістю та безліччю інших негативних проявів. Усі ці риси певним чином проявляються й у початковій школі також. На це може впливати соціальне оточення дітей та ЗМІ. Наприклад, діти зухвало поводяться, цькують один одного та не поважають дорослих, зокрема вчителів. Також, саме у молодшому шкільному віці закладаються основи взаємодії та спілкування в колективі. З огляду на це, проблема формування толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи набуває все більшої актуальності.

У працях стародавніх філософів відображені засади формування гуманізму та толерантності, а саме в працях Аристотеля, Квінтіліана, Конфуція, Платона та Сократа. Згодом розвитком ідей гуманізму займалися такі відомі педагоги, як: Ш. Амонашвілі, А. Дістерверг, Я. Коменський, І. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Дана проблема розглядалась й у наукових здобутках вітчизняних та зарубіжних дослідників, а саме: Е. Антипової, Ю. Бабанського, І. Бека, Б. Бим-Бада, С. Бондаревої, Л. Завірюхи, М. Касьяненка, Д. Колесевої, Н. Пастушенко, П. Степанова, М. Фіцули тощо.

У декларації принципів толерантності у тлумаченні цього поняття зазначається, що це не поступка, поблажливість чи потурання, бо передусім, толерантність – це активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. Зауважимо, що процес формування толерантності у молодших школярів в освітньому процесі початкової школи є організованим, цілеспрямованим та довготривалим. Проте, якщо цю роботу проводити епізодично (тобто, проводити бесіди чи виховні заходи один раз на місяць чи ще рідше), то бажаного результату не варто чекати, адже не буде постійності та цілеспрямованості.

Дослідники класифікують методи та форми роботи щодо формування толерантної поведінки таким чином: методи виховання толерантної поведінки на рівні свідомості (пояснення, розповідь на етичну тему, навіювання, етична бесіда, диспут, приклад); методи організації діяльності та виховання досвіду толерантної поведінки (вправа, доручення); методи стимулювання толерантної поведінки (заохочення, покарання).

Для виявлення толерантності науковці виділяють такі три форми: психічних процесів (сприйняття, мислення, емоцій, волі), психічних станів (стійкість, рівноваженість), психологічних властивостей (терпіння, доброта).

Отже, наше дослідження доводить що молодшим школярам під час освітнього процесу в початковій школі потрібно закласти фундамент поведінки в колективі для правильної взаємодії з іншими, використовуючи різні форми та методи та формування толерантності. Слід зазначити, що рівень толерантності молодшого школяра перш за все буде залежати від обізнаності вчителя в даному питанні та соціального оточення.

Вплив булінгу на психологічний стан учнів початкової школи

Семененко Віра

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Булінг – це агресивна поведінка щодо людини з метою її приниження. На думку багатьох експертів, це найпоширеніша проблема в взаємостосунках сучасних школярів. Часто це відбувається несвідомо, коли одна дитина дещо відрізняється від іншої, наприклад, точкою зору, світоглядом, стилем одягу, поведінкою, фізичними можливостями, успішністю в школі тощо. Але часто булінг не має об'єктивних причин. Хулігани просто знаходять мішень для початку конфлікту. Учасники цього процесу в ході розвитку конфлікту поділяються на 3 соціальні групи: переслідувачі, жертви та спостерігачі.

Основні наслідки булінгу для жертви включають фізичні ушкодження, травми, страх, тривогу, гнів, бажання втекти, приховування, зовнішню байдужість тощо, а також серйозну шкоду фізичному, психічному та соціальному добробуту дітей, що обов'язково вплине на їх подальше життя також це завжди відображається на якості навчання та успішності в школі та проблемах з відвідуваністю. Це є передбачувано, адже вся психічна діяльність дитини спрямована на подолання травми. Ці діти більш сприйнятливі до нервово-психічних розладів, ніж їхні однолітки, мають фізичні захворювання психологічного походження та депресію, яка може призвести до суїциду. Також не слід забувати про характерну низьку самооцінку, комплекси неповноцінності та беззахисності, втрата поваги до себе та інтересу до спілкування з людьми. Діти, що виступали у ролі жертви схильні до більшої агресії ніж зазвичай до оточення, які є слабшими, тварин та менших дітей. Також вони більш схильні до залежностей від алкоголю, тютюну, наркотиків.

Значних психологічних травм в наслідок булінгу також зазнають спостерігачі. Вони відчують безпорадність перед обличчям натовпу та ще більшого сорому через свою легковажність, через те, що вони не наважувалися втрутитися і підтримували булінг, боячись стати наступною жертвою. Постійне спостерігання за булінгом породжує віру що це нормальна поведінка оточення. Спостерігачі страждають від безпорадності та часто від депресії та гіперзбудження. Також для таких дітей характерні спроби менше відвідувати заклад освіти.

Досвід булінгу є руйнівним і для самих кривдників. Вони частіше, ніж інші діти, потрапляють у ситуації, коли насильство виявляється та порушується закон. Цей досвід формує певні моделі соціалізації, які негативно впливають на доросле життя. Наслідком може бути формування шкідливих і антисоціальних прикмет особистості та огрубіння емоцій, що майбутньому негативно відобразиться на побудові стосунків з близькими людьми.

Загалом булінг негативно впливає не тільки на життя дітей, а й на освітнє середовище закладу освіти. Задача вчителя, батьків чи працівників школи максимально створити сприятливе середовище для успішного розвитку дітей, уважно та постійно спостерігати за атмосферою в колективі та в випадку виникнення проблем оперативно реагувати на них.

Розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів засобами мистецтва

Скурідіна Уляна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Однією з центральних питань у педагогіці є питання розвитку творчих здібностей особистості, оскільки прогрес суспільства – це шлях творчого зростання, додання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних рішень, оригінальних підходів і шляхів їх втілення. Нова українська школа спрямована на розвиток саме таких здібностей молодших школярів, діти у школі повинні навчитися творчо мислити та творчо реалізовувати всі отримані знання у реальному житті. Ідеальним засобом для розвитку художньо-творчих здібностей школярів себе є мистецтво.

Зміст, методи та особливості розвитку художньо-творчих здібностей були предметом наукових розвідок вітчизняних (І. Волощук, О. Кочерга, В. Моляко, В. Роменець, М. Холодна та ін.) та зарубіжних науковців (Л. Богоявленська, Ф. Вернон, Дж. Гілфорд, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, Е. Торранс та ін.).

Художньо-творчі здібності розглядаються як здатність до творчості через художні образи та є сукупністю множини певних психічних якостей, які забезпечують у функціональному синтезі максимальну самореалізацію дитини у процесі художньо-творчої діяльності.

Художньо-творчі здібності притаманні кожному індивіду, вони виникають та розвиваються в процесі художньо-творчої діяльності. Дані здібності сприяють виробленню у школярів прагнення до прояву власної ініціативи, бажанню створити щось своє, нове, розширенню світогляду, наповненню новим змістом свого пізнання. Значний потенціал для розвитку художньо-творчих здібностей містять майже всі уроки початкової школи, а особливо мистецтво, трудове навчання, музика.

Головним засобом формування творчих здібностей учнів є мистецтво. Воно сприяє чіткому розумінню власних потреб і прагнень та зростанню впевненості в собі, позитивно впливає на навчальні досягнення тощо. Великого значення в організації художньо-творчої діяльності школярів набуває вміння вчителя пояснювати молодшим школярам особливості створення художнього образу в мистецтві; використовувати виразні засоби мистецтва, наприклад, для образотворчого мистецтва – колір, малюнок, композиція, лінії, кольорові плями; для музичного мистецтва – лад, тональність, ритм, гармонія, мелодія. Важливим завданням є вчити дітей створювати декоративні роботи за мотивами народного декоративно-побутового мистецтва, використовувати елементи конструкторських рішень архітектури в конструктивній творчості школярів тощо. У процесі створення, наприклад, зображення у школярів формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності.

Отже, розвиток художньо-творчих здібностей відіграє значну роль у розвитку дитини та сприяє розширенню світогляду, формуванню естетичної культури, прояву власної ініціативи, бажанню створити нове тощо.

Практична реалізація естетичного виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва

Сорокіна Валентина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Метою навчання образотворчого мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини. Відповідно до окресленої мети, головними завданнями навчання мистецтва у початковій школі є: збагачення духовного світу учнів під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини; набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей та ін.

Спираючись на Типову освітню програму, розроблену під керівництвом Р. Шияна . 1-2 клас (Затверджено Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) щодо викладання мистецької освітньої галузі, а також на власний досвід, задля реалізації поставлених завдань, ми розробили альбом-посібник відповідно до Типових освітніх програм МОН України (за редакцією Р. Шияна, О. Савченко) та підручника Л. Масол та ін., для учнів 1 класу закладів загальної середньої освіти.

Зміст розробленого альбому-посібника з образотворчого мистецтва для учнів 1 класу обумовлений необхідністю звернення молодших школярів до сприйняття й розуміння прекрасного, вироблення системи художніх уявлень, формування прагнення утверджувати, продукувати красу за будь яких умов і обставин, умінню не просто дивитися, а вдивлятися і побачити, не просто слухати, але й дослуховуватись і почути, розвитку художньої культури учнів.

Технології таких занять розраховані на пізнання мистецтва, отримання учнями емоційно-образної інформації, інтерпретації художніх образів, набуття емоційно-чуттєвого досвіду, виявлення ціннісного ставлення до мистецтва; пізнання себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво. Розроблені заняття підносять дитяче сприймання на належний емоційно-образний рівень. Вони сприяють духовному розвитку молодших школярів, підвищують активність їхнього сприйняття цілісної картини світу. Молодшому поколінню також транслюється зміст соціальної культури (знання про природу, людину, техніку й мистецтво). Завдяки цьому, в дітей формується ціннісне ставлення до національної самобутності й культурної спадщини України, що супроводжується процесами етнічної ідентифікації способами відкриття власного «Я», творчого самовираження, визначення власного місця в колективі однолітків і суспільства та усвідомлення своєї неповторності й унікальності.

Альбом-посібник та відео уроки пройшли апробацію в 2022-2023 н.р. і отримали позитивний відгук учнів та батьків, що свідчить про їх ефективність та значимість у процесі навчання.

Патріотичне виховання молодших школярів на уроках навчального предмету «Я досліджую світ»

Строган Віолетта

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. П. Старікова

В умовах утвердження незалежності й територіальної цілісності України важливим є виховання у учнів молодшого шкільного віку почуття гордості за свою державу, національної свідомості, готовності бути її гідним громадянином, сукупності моральних норм та рис поведінки (активна праця на благо України, примноження трудових звичаїв рідного народу, любов до свого краю та ін.), тобто патріотичне виховання.

Проблему патріотичного виховання розглядали такі українські дослідники: І.Бех, М.Боришевський, О.Вишневський, Б.Кобзар, В.Кузь, Ю.Руденко, М.Стельмахович, О.Сухомлинська, К.Чорна та ін.

Метою нашого дослідження – аналіз змісту предмету «Я досліджую світ» з питань наповненості тем уроків завданнями патріотичного змісту.

Патріотизм (грец. *Patris* – батьківщина) – моральний і політичний принцип, соціальне відчуття, змістом якого є любов і відданість Батьківщині, гордість за її минуле і сьогодення, прагнення захищати інтереси Батьківщини.

Зміст програми предмета відображає знання, результатом оволодіння яких є набуття патріотичних рис і цінностей учнів (про навколишній світ у взаємозв'язку компонентів «Я – людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ»); шанування символів держави; засвоєння моделі поведінки, що враховує інтереси і ставлення до громадян, передбачає повагу і взаєморозуміння між людьми, розпізнавання вчинків за критерієм патріотичних вимірів, наприклад, участь у волонтерських заходах тощо.

Важливим напрямом патріотичного виховання молодших школярів в учорній роботі є виховання ставлення громадянина-патріота до своєї Батьківщини-України (громадянська відповідальність, вірність, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до законів держави; гордість за успіхи країни, біль за невдачі, суспільна активність тощо). Здійсненню патріотичного виховання сприяє вивчення таких тем уроків: «Славетні Українці», «Моя країна – Україна», «Україна – незалежна держава», «Країни світу. Україна на карті світу», «Україна – європейська держава», «Внесок українців у досягнення науки, культури та спорту», «Турбота кожного про історичну та культурну спадщину», «Добрий день, Тобі, Україно Моя!», «Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини!».

Отже, як бачимо, навчальний предмет «Я досліджую світ» має значні резерви для патріотичного виховання молодших школярів. Крім того, наповнення національно-патріотичним змістом уроків цієї дисципліни є надзвичайно вагомим, оскільки саме цей вік є сензитивним періодом для формування загальнолюдських та національних цінностей.

Сутність феномену психологічної стійкості

Храмогіна Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

Дослідження складних життєвих ситуацій завжди пов'язане з виявленням ресурсів для адаптації до них як функціонального потенціалу, що забезпечує здатність навчатися, змінюватися та зростати в несприятливих обставинах. Окрема роль відводиться ресурсам психологічної стійкості, які є наслідком певної динаміки життєвої ситуації і факторами, що впливають на подальшу успішність та ефективність життєдіяльності. Такий ресурс психологічної стійкості, як резильєнтність, забезпечує швидке пристосування до змін, здатність упоратися зі стресом і негараздами життя та вміння повертатися після стресових ситуацій до нормальної життєдіяльності без шкоди для психічного й фізичного здоров'я.

Сьогодні психологічна стійкість як особливість людської психіки набуває великого значення через необхідність опору стресам, пов'язаним із війною, оскільки більшість людей не має досвіду переживання війни та не знайома з особливостями життєдіяльності в період воєнних дій. Тому усвідомлення реальності й себе в цій реальності, створення нових або трансформація старих способів взаємодії з реальністю та із собою, залучення ресурсів, необхідних для збереження власної ідентичності, є важливим завданням особистості в цей період.

Психологічна стійкість (витривалість, резилієнтність) – здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність.

Феномен психологічної стійкості (резильєнтності) вивчають у зарубіжній психології досить давно (С. Лютар, А. Мастен, Дж. Річардсон, О. Фріборг та ін.). У науки про людину це поняття увійшло з механіки, де воно означає фізичну здатність матеріалу повертатись у вихідний стан після механічного стискання. Сьогодні цей термін широко застосовують у психології, медицині, соціальній роботі, педагогіці (Л. Аболін, В. Бодров, Ю. Гундертайло, Н. Кравчук, Г. Циганенко та ін.) та інших соціальних науках і розглядають у контексті впливу на людину несприятливих (екстремальних, загрозливих, стресових) умов і здатності до нормального (здорового) її функціонування. Поряд з цим зарубіжні вчені використовують термін стресостійкість (Г. Сельє, Р. Бернс та ін.), які доводять, що впоратися із життєвими труднощами та стресами нам допомагає психічна особливість – стресостійкість.

Психологічна стійкість не є фіксованою рисою. Розвиток резильєнтності — складний особистісний процес, який поєднує внутрішні і зовнішні ресурси. Гнучкість, адаптивність і наполегливість можуть допомогти людям скористатися своєю стійкістю, змінивши певні думки та поведінку. До ресурсів, які допомагають долати складні життєві ситуації, належать толерантність до невизначеності, оптимізм, соціальне оточення, переконання, особистісну гідність та інші.

Безпекове інформаційне середовище: ризики і проблеми

Чалик Ганна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

Питання безпеки для нашої країни сьогодні є досить гострим і нагальним. У реальному житті ми - дорослі привчаємо дітей дотримуватися багатьох правил безпеки: чи то про дотримання правил дорожнього руху, чи безпечного поведіння на воді. Сигнали повітряної тривоги також є абсолютними для дотримання. Стосовно вибухонебезпечних пристроїв проводяться цілі лекції задля попередження нещасних випадків. Й багато інших застережень. І це стосується дотримання безпеки у реальному житті.

У віртуальному житті, на перший погляд, здається все дещо інакшим й навіть безтурботним. Глобальна пандемія COVID-19, навчання в он-лайн режимі у зв'язку з введенням військового положення призвела до збільшення кількості дітей, які вперше почали користуватися Інтернетом для продовження своєї освіти та підтримки соціальної взаємодії. Чимало дітей більш юного віку починають спілкуватися в Мережі набагато раніше, ніж, можливо, планували їхні батьки. Взагалі сьогодні людині важко уявити своє життя без соціальних мереж чи то без застосунків. Й навіщо? Інтернет-простір несе нам дуже багато корисної інформації, яку людина може одержати іноді за допомогою одного слова, у відповідь на яке, вона отримує безліч порад та пропозицій. І спілкування, і робота й дозвілля, це те, що отримує людина під час користування інтернет-ресурсами, які є вже частиною її життя. На перший погляд здається, що ніби у реальному житті більш небезпечно, ніж у віртуальному просторі. Звісно, що у віртуальному просторі людина не зможе наступити, наприклад, на міну. Але в мережі інтернет на нас чекають інші виклики, які нам потрібно навчитися вирішувати самостійно й навчити цьому дітей.

Сьогодні діти наражаються на численні ризики й виклики: від проблем захисту конфіденційності, поширення свідомо неправдивих новин та «глибоких підробок» до контенту з елементами насильства та іншого неналежного контенту, інтернет-шахрайства, а також загроз у вигляді грумінгу, сексуальних зловживань й сексуальної експлуатації в цифровому середовищі. На рівні школи, дитина має одержувати знання, які їй допоможуть не тільки у реальному, а й віртуальному житті. Виховання у дитини відповідальності за сказане у соціальних мережах, чіткого розуміння того, що вони не мають ховатися за анонімністю екрану свого гаджета – найважливіша задача батьків.

Незважаючи на зростаючий рівень обізнаності про ризики, пов'язані з небезпечним використанням інформаційного середовища, в цій області ще належить виконати значну роботу. Тому надважливо, щоб батьки та освітяни обговорювали і вирішували разом з дітьми, що є для них прийнятним та безпечним, а також у чому полягає відповідальна поведінка в інформаційному середовищі. Діючи спільно, батьки, освітяни, діти зможуть користуватися перевагами сучасних інформаційних засобів, зводячи до мінімуму можливі небезпеки в Інтернет-просторі.

Формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги

Шепеля Оксана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент А. С. Ткачов

Формування читацького інтересу у молодших школярів є важливим завданням для розвитку їхньої мовної та когнітивної компетенції. Дитяча художня книга, як один з основних засобів літературного виховання, може відігравати ключову роль у цьому процесі. У цій статті ми розглянемо деякі підходи та стратегії, що можуть бути застосовані для формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги.

Першим кроком до формування читацького інтересу у молодших школярів є вибір відповідних книг, які вони зможуть сприйняти та зрозуміти. Для цього необхідно враховувати їхні індивідуальні інтереси, рівень читацької компетенції та емоційні потреби. Важливо, щоб книги

Для формування читацького інтересу молодших школярів необхідно створити стимулюючу читацьку атмосферу. Це можна зробити шляхом організації книжкових виставок, читацьких гуртків або літературних конкурсів. Такі заходи допомагають дітям побачити, що читання є цікавим та веселим заняттям, яке може відкрити для них новий світ.

Дитяча художня книга може бути ефективним засобом для створення обговорень та діалогів з молодшими школярами. Педагоги та батьки можуть задавати запитання про персонажів, події та моральні проблеми, які порушуються у книзі. Це сприяє активному мисленню дітей та розвитку їх критичного мислення.

Формування читацького інтересу у молодших школярів є важливим завданням, яке може бути досягнуте за допомогою дитячої художньої книги. Вибір відповідних книг, створення стимулюючої читацької атмосфери, використання інтерактивних методів, візуальних елементів, підтримка педагогів та батьків - це лише деякі засобів, які можна використовувати для ефективного формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги. Разом з тим, важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, їхні інтереси, віковий рівень та потреби.

У подальшому дослідженні можна розширити область вивчення на основі більш глибокого аналізу психологічних та соціальних факторів, які впливають на формування читацького інтересу у молодших школярів.

Також можна дослідити вплив використання нових технологій, таких як електронні книги або мультимедійні ресурси, на читацький інтерес та сприйняття літератури.

Зрозуміння процесів, що стоять за формуванням читацького інтересу молодших школярів, і виявлення ефективних методів та стратегій можуть сприяти покращенню читацьких навичок та розвитку літературної культури у дітей. Це важливий крок у підготовці молодших школярів до успішного навчання та розширенню їх світогляду.

Особливості формування відповідальності у молодших школярів

Шаповалова Вікторія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В. М. Гриньова

Психолого-педагогічні дослідження засвідчують, що в різні вікові періоди існують неоднакові можливості для формування відповідальності особистості. Тому проектування освітнього процесу має будуватися з урахуванням рівня особистісного розвитку дитини на кожному етапі, відповідно її індивідуальним та віковим можливостям. Найбільшу актуальність проблема формування відповідального ставлення до життя набуває з початком навчання дитини в школі.

Молодший школяр характеризується готовністю до навчання, сформованістю довільної регуляції поведінки, достатнім рівнем розумової працездатності, що в цілому дозволяє йому залучатися до різних видів освітньої діяльності. Початок шкільної освіти передбачає перебудову цього образу життя дитини. До молодшого школяра висуваються нові вимоги: до його пам'яті, мислення, особистісних якостей, зокрема, відповідальності.

В початковій школі молодші школярів набувають досвіду життя в колективі однокласників, з якими їх пов'язують відносини, що визначаються освітньою діяльністю. Саме це, насамперед, визначає й моральне виховання особистості молодшого школяра. Прагнення до виконання освітніх вимог, необхідність розглядати власну поведінку не лише з точки зору особистісних інтересів, але й з огляду на колектив однокласників, прагнення до поваги з їхнього боку й формують відповідальність молодшого школяра. І, таким чином, поступово виконання вимог, що висуваються перед молодшим школярем, стає для нього не лише необхідністю, а й внутрішньою потребою.

Психологи зазначають, що розвиток моральних почуттів молодших школярів передуює усвідомлення ними моральних норм. Часто дитина ще не може пояснити, чому слід поступати певним чином, але моральні почуття підказують їй що є правильним, гарним, справедливим, а що ні.

Успішна організація освітньої діяльності молодших школярів потребує постійної турботи про розвиток у них довільної уваги і формування вольових зусиль у подоланні труднощів при оволодінні знаннями.

Ефективному формуванню відповідальності у молодших школярів сприяє така організація освітнього процесу, коли ураховуються їхні інтереси, прагнення до творчої діяльності, самостійності, самооцінці. При цьому значущою умовою формування відповідальності молодших школярів у освітньому процесі початкової школи слугує досягнення ними успіху в діяльності, що укріплює віру у власні сили. Зовнішній контроль за виконанням вимог по мірі дорослішання молодшого школяра поступово замінюється самоконтролем, коли дитина поступово стає здатною до самоаналізу власної поведінки та визначенню міри особистої відповідальності.

Суть і структура медіа компетентності молодшого школяра

Шатун Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В. М. Гриньова

Медіа компетентність у сучасному світі є широко вживаним поняттям, що відображає актуальну здатність людини знаходити, ефективно використовувати, оцінювати та передавати інформацію в особистісній та професійній діяльності. Потреба в умінні здійснювати пошук та збір необхідної інформації є актуальною в часи великого неконтрольованого потоку даних в інформаційних технологіях, що потребує аналізу її та адекватного оцінювання. Особистість при цьому розглядається як активний користувач, що вміє працювати з медіа в усіх сферах діяльності.

Метою формування медіа компетентності молодшого школяра є розвиток навичок грамотної взаємодії з медіа, творчих і комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки.

Для досягнення цієї мети необхідно навчити молодших школярів грамотно читати медіатексти; розвивати здатність до сприйняття й аргументованої оцінки інформації; розвивати самостійність суджень, критичне мислення, естетичний смак; інтегрувати знання і вміння з різних навчальних предметів у процесі сприйняття, аналізу та творчої діяльності; розвивати здібності до сприйняття, ідентифікації, інтерпретації, декодування, оцінки, розуміння, аналізу медіатекстів; розвивати комунікативні здібності особистості; навчити самовиражатися за допомогою медіа, експериментувати з різними засобами технічного використання медіа, створювати медіапродукти/тексти тощо.

Медіа компетентність молодшого школяра містить такі компоненти: мотиваційний (мотиви контактів з медіа); контактний (частота контакту з медіа); інформаційний (знання термінології, історії медіакультури); перцептивний (здатність до сприйняття медіатекстів); оцінний (вміння критично аналізувати процес функціонування медіа в соціумі та медіатексти різних видів і жанрів на основі певних рівнів розвитку сприйняття та критичного мислення); діяльнісний (вміння обирати певні медіа та медіатексти, створювати та розповсюджувати власні медіатексти, вміння до самоосвіти в медійній сфері); креативний (наявність творчого початку в різних аспектах діяльності, пов'язаної з медіа).

Високий рівень сформованості медіа компетентності молодшого школяра характеризується: вмінням виділити головний сенс в медіатексті; виявлення основних компонентів медіатексту; визначення схожих та унікальних фрагментів; оцінка цінності медіатексту або його фрагменту; судження на основі порівняння за певним критерієм; здатність створювати коротке, ясне й точне описання медіатексту тощо.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами арт-терапії

Яценко Кіра

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Розвиток творчої активної особистості, яка вміє нестандартно і ефективно розв'язувати поставлені завдання, закладається ще у молодшому шкільному віці, є умовою для подальшої успішної майбутньої творчої діяльності. Водночас час життєві умови, що постійно змінюються, вимагають пошуку нових ефективних засобів розвитку творчих здібностей учнів. Одним із засобів, які використовуються з метою розвитку творчих здібностей молодших школярів, є арт-терапія. Педагогічний напрямок арт-терапії передбачає використання спонтанної образотворчої діяльності молодших школярів для активізації їхнього творчого потенціалу, розвитку творчих здібностей. В основі арт-терапії лежить саме мобілізація творчого потенціалу особистості, надання їй додаткових можливостей для вираження експресії та розкриття змісту художніх образів.

Різноманітні визначення та підходи до вивчення питання творчості, а також її характеристики та аналіз показують, що науковці мають різні позиції. Традиційно творчість у педагогіці та психології розглядається як діяльність по створенню нового, що відрізняється глибиною, особливою оригінальністю. Вона розглядається як процес та як результат. Але, представники узагальнюючого підходу, які досліджують творчість як інтегративну властивість особистості, цілісно та у розвитку (М. Гнатко, В. Дружинін, Л. Єрмолаєва – Томіна та ін.) розуміють ті, які не належить до знань, умінь та навичок, але забезпечує їх швидке засвоєння, закріплення та використання на практиці. Творчість розвиває творчі здібності дітей. Творчі здібності – це риси, якості особистості, які дозволяють їй бути здатною до творчості. Творчі здібності часто досліджуються вченими з погляду якості творчого продукту, його новизни, нестандартності, оригінальності. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виділено основні ознаки сформованості творчих здібностей молодших школярів: певний запас знань, умінь та їх якість (вірні - хибні, тверді та м'які), ступінь їх спільності; рівень розвитку психічних процесів, що в основі розвитку творчих здібностей: уваги, пам'яті, уяви. Особливостями творчих здібностей молодших школярів вважаються рухливість образів уяви, вміння відступити від стандартного, трафаретного рішення, створити новий, оригінальний витвір, вигадкування різних варіантів одного й того самого сюжету. Для розвитку творчих здібностей до навчальних занять необхідно включати арт-терапевтичні завдання, різні ігри, загадки, ребуси, головоломки, а також проводити нестандартні уроки: урок-подорож, урок-лабіринт, урок-казка. Впровадження до складу уроків арт-терапевтичних завдань створює можливість залучення учнів у посильну їм творчу роботу, що є необхідною умовою розвитку творчих здібностей у молодших школярів. Завдання цього виду спонукають учнів до мимовільності у постановці мети, й у складанні завдання, й у досягненні нового результату.

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розвиток критичного мислення майбутніх учителів початкових класів за допомогою електронного портфоліо

Блага Анастасія

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Електронне портфоліо – це інструмент, який дозволяє збирати, організовувати та демонструвати роботи та досягнення у вигляді електронних документів. Цей інструмент може бути корисним для розвитку критичного мислення здобувачів, оскільки він сприяє:

1. Рефлексії: електронне портфоліо дозволяє майбутнім учителям початкових класів детально розглянути свої досягнення та роботи та проаналізувати їх, щоб зрозуміти, як вони розвиваються та як можна поліпшити свої навички. Це допомагає здобувачам розвивати критичне мислення та аналітичні здібності.

2. Самооцінки: електронне портфоліо дозволяє студентам оцінити свої досягнення й роботи та порівняти їх зі своїми цілями та стандартами. Це допомагає здобувачам розвивати самооцінку та критичне мислення.

3. Зв'язків: електронне портфоліо дозволяє майбутнім учителям початкових класів зв'язувати свої роботи та досягнення між собою та зі своїми цілями. Це допомагає здобувачам розвивати навички аналізу та синтезу інформації та розвивати критичне мислення.

4. Відкритості: електронне портфоліо дозволяє майбутнім учителям початкових класів демонструвати свої роботи та досягнення й отримувати фідбек від інших людей. Це допомагає здобувачам розвивати відкритість до критики та розвивати навички критичного мислення та аналізу.

Отже, електронне портфоліо може бути ефективним інструментом для розвитку критичного мислення майбутніх учителів початкових класів у дистанційному навчанні. Якщо використовувати електронне портфоліо в навчальному процесі, то здобувачі матимуть можливість систематично досліджувати, аналізувати та рефлексувати над своїми навчальними досягненнями та роботами. Це дозволить їм розвивати критичне мислення, аналітичні здібності та критичну оцінку інформації, що є важливими навичками в сучасному світі. Крім того, електронне портфоліо може допомогти здобувачам зберігати та організовувати свої навчальні матеріали та документи, що полегшує їх доступність та забезпечує більш ефективне використання.

У вищій освіті електронне портфоліо вже давно використовується як інструмент для розвитку критичного мислення та самооцінки здобувачів. Наприклад, в університеті Турку використовують електронне портфоліо для студентів, які навчаються на програмі магістратури з педагогіки. За допомогою електронного портфоліо студенти можуть демонструвати свої досягнення, рефлексувати над своєю роботою та отримувати фідбек від викладачів та колег.

Розвиток креативних здібностей майбутніх учителів початкових класів

Болтаєва Олена

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко

Розвиток креативних здібностей є важливим аспектом вищої освіти, оскільки він дозволяє майбутнім учителям початкових класів розвивати свою творчість та інноваційний потенціал. Це стає особливо важливим у світі, де технології та знання змінюються з неймовірною швидкістю, і студенти повинні мати здатність генерувати нові ідеї та рішення, щоб пристосовуватися до змін.

Аспекти педагогічної креативності та механізми її вияву досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: J. Kagan, T. Torrance, M. Wallach, В. Андреев, Н. Вишнякова, О. Дубасенюк, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Б. Коротяев, Н. Кузьміна, М. Лазарев, О. Морозов, Г. Пономарьова, М. Поташник, Л. Сущенко, Г. Цветкова, Д. Чернілевський, Р. Шакуров.

Один зі способів розвитку креативності студентів полягає у створенні сприятливого середовища, яке дозволяє їм досліджувати, розвивати свої ідеї та реалізовувати їх у практиці. Це можна зробити через проведення креативних проєктів, спільну роботу з іншими студентами, участь у змаганнях та конкурсах, а також через залучення студентів до науково-дослідницької діяльності.

Розвиток креативних здібностей майбутніх учителів початкових класів може бути досягнутий через різноманітні підходи такі як:

- ✓ створення стимулюючого середовища: студентам потрібно створити сприятливе середовище, що стимулює творчий розвиток. Це може бути досягнуто за допомогою простих засобів, таких як вільний доступ до творчих інструментів, які допоможуть майбутнім учителям початкових класів втілити свої ідеї у життя;
- ✓ застосування інтерактивних методів: викладачі можуть застосовувати інтерактивні методи, які залучають студентів до творчого процесу. Це можуть бути групові дискусії, ролеві ігри, мозкові штурми тощо;
- ✓ підтримка самостійності: студентам потрібно дати можливість працювати самостійно і розвивати свої ідеї. Це може здійснюватися через запропонування самостійних проєктів або можливості вибору тем для вивчення;
- ✓ пошук нових джерел натхнення: студентам можна запропонувати відвідування виставок, майстер-класів, лекцій або зустрічей з відомими творчими особистостями.

Однак, існують різні точки зору щодо того, наскільки важливо розвивати креативні здібності у майбутніх учителів початкових класів. Деякі науковці стверджують, що важливішим є набуття практичних навичок та знань, що дозволять студентам бути конкурентноздатними на ринку праці. Інші вважають, що креативність є невід'ємною частиною розвитку людини, і що розвиток цієї якості допоможе студентам бути успішними як у професійному, так і в особистому житті.

Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів

Ван Сянюнь

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів є важливим завданням, яке має на меті забезпечити здоров'я та благополуччя студентів. Здоров'язбережувальна компетентність включає в себе знання про здоровий спосіб життя, профілактику захворювань та шкідливих звичок, а також навички здорового харчування, фізичного виховання та психологічного саморегулювання.

Освітні заклади можуть формувати здоров'язбережувальну компетентність майбутніх учителів початкових класів, проводячи спеціальні курси з цих питань, організовуючи спортивні заходи та фітнес-зали, популяризуючи здорове харчування, проводячи тренінги з психологічної саморегуляції та стресового менеджменту. Також важливим елементом формування здоров'язбережувальної компетентності є організація здорового середовища у закладі вищої освіти, наприклад, забезпечення якісної води та продуктів харчування, заборона куріння на території університету, наявність зелених зон для відпочинку тощо.

Формування здоров'язбережувальної компетентності має позитивний вплив на студентів, забезпечуючи їм енергію та концентрацію для успішного навчання, зменшуючи відсоток захворюваності та відсутності на заняттях, підвищуючи рівень самооцінки та самодисципліни. Крім того, формування здоров'язбережувальної компетентності має довгостроковий вплив на життя студентів, забезпечуючи їм здоровий спосіб життя.

Існує різні точки зору щодо формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Перша точка зору полягає в тому, що університети та інші заклади вищої освіти повинні активно працювати над формуванням здорового способу життя серед своїх студентів. Ця точка зору підкреслює важливість здорового способу життя для досягнення успіхів у навчанні та кар'єрі. Також вона вказує на те, що заклади вищої освіти повинні забезпечувати доступ до різноманітних засобів для збереження здоров'я майбутніх учителів, таких як спортивні заходи, лікувальна гімнастика, програми здорового харчування тощо.

Друга точка зору полягає в тому, що формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів є відповідальністю самого студента. Ця точка зору вказує на те, що кожен студент повинен бути свідомим свого здоров'я та відповідальним за його збереження. Це означає, що студенти повинні самі визначати свої потреби в здоров'ї та брати участь у здоров'язбережувальних програмах, що пропонуються університетом або поза ним.

Вплив пандемії COVID-19 на освітній процес у закладах вищої освіти

Гіріч Вікторія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. О. Агаркова

Пандемія COVID-19 мала значний вплив на освітній процес у закладах вищої освіти по всьому світу. Зокрема, були введені різні обмеження та заходи, спрямовані на зниження поширення вірусу, такі як карантинні обмеження, обмеження на збори людей та закриття навчальних закладів. Це призвело до необхідності швидко адаптуватися до нових умов навчання та використання нових технологій.

Один з основних впливів пандемії на освітній процес у закладах вищої освіти – це перехід до дистанційного навчання. У більшості країн уряди змушені були закрити університети та інші заклади вищої освіти, щоб зменшити ризик поширення вірусу серед студентів та викладачів. Це призвело до значної зміни у формі навчання та вимагало швидкого переходу до онлайн-платформ.

Іншим впливом пандемії на освітній процес є збільшення використання технологій в навчальному процесі. Викладачі та студенти вивчають нові технічні засоби, такі як відеоконференції, електронні підручники, онлайн-тести та інші інструменти для спільної роботи та комунікації. Також пандемія COVID-19 вплинула на організацію екзаменів та вступних випробувань, які були перенесені або проведені в онлайн-форматі. Заклади вищої освіти повинні були знайти нові методи оцінки та випробувань, які б відповідали новим умовам.

У загальному, пандемія COVID-19 стала викликом для закладів вищої освіти та студентів, проте водночас вона прискорила розвиток дистанційного навчання та використання технологій у навчальному процесі. Багато закладів вищої освіти швидко адаптувалися до нових умов та змогли перейти на дистанційне навчання без значних перебоїв.

З одного боку, дистанційне навчання надало можливість більшій кількості людей отримувати освіту з будь-якого місця з доступом до мережі Інтернет. З іншого боку, воно також викликало проблеми зі зниженням якості освіти та можливими технічними труднощами. Також були проблеми зі зменшенням соціального взаємодії та ізоляцією студентів, що може вплинути на їхній розвиток та добробут.

Наслідки пандемії COVID-19 на освітній процес в закладах вищої освіти можуть відчуватися ще довгий час. Зокрема, вони можуть сприяти розвитку нових технологій та підходів у навчанні, які можуть бути корисними навіть після закінчення пандемії.

Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів за допомогою використання електронного ресурсу Learning Apps в освітньому процесі

Голдобіна Дар'я

Науковий керівник – доктор філософії І. А. Небитова

Ефективність та успішність навчальної діяльності учнів початкової школи залежить від розвитку їх пізнавального інтересу. Зараз актуальності набувають інноваційні педагогічні технології, а саме інформаційні, які забезпечують високу ефективність засвоєння начального матеріалу, а також підвищують пізнавальну активність учнів у закладах загальної середньої освіти. З огляду на це розвиток пізнавальної діяльності учнів молодшого віку за допомогою інформаційних технологій залишається актуальною проблемою в освітній галузі.

Формування пізнавального інтересу учнів досліджували такі видатні педагоги як А. Дістервег, Я. Коменський, І. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Сучасні педагоги також розглядають цю проблему, адже вона є й досі актуальною. Це такі вчені як: О. Жоржик, О. Савченко, І. Шамова, Л. Шушора та інші. У працях Н. Бібік, І. Дубровіної, С. Журавель, О. Киричук, Л. Нарочної, Л. Шелестової можемо побачити засоби і методи формування пізнавального інтересу учнів початкової школи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити пізнавальний інтерес як прояв розумової та емоційної активності особистості, що спрямований на предмети, явища, події навколишнього середовища та до певних видів діяльності.

Пізнавальний інтерес буває ситуативним, якщо він виникає на початку виконання певної дії і зникає у кінці, та стійким, коли щось нове спонукає до більш глибокого і самостійного вивчення певної теми. Пізнавальна активність формується впродовж усього життя.

Для розвитку пізнавальної діяльності дослідники пропонують використовувати такі форми і методи, як: інтерактивні технології, дискусії, ігри, розв'язання проблемних та творчих завдань, евристична бесіда, дослідницька або пошуково-дослідницька діяльність тощо.

У нашому дослідженні ми розглянемо інтерактивні технології, а саме інтернет-сервіс LearningApps.org. Це онлайн-сервіс, завдяки якому вчитель може розробляти безліч інтерактивних вправ з різних навчальних дисциплін для використання на будь-якому етапі уроку або в позакласній діяльності, а учні, відповідно, – виконувати ці вправи та розвивати свою медіа-грамотність. LearningApps.org – це онлайн-сервіс, який допомагає вчителям полегшувати процес навчання та викладання, використовуючи систему інтерактивних вправ.

Отже, пізнавальний інтерес є важливою складовою навчання і виховання учнів. Це процес розвитку стійких якостей особистості молодших школярів, що показують бажання, потребу та внутрішнє переконання учня у потребі здобуття освіти та розвитку себе як особистості.

Використання гейміфікації на уроках математики в початковій школі в умовах дистанційного навчання

Гусєва Анжела

Науковий керівник – к.п.н. С. А. Білецька

У сьогоднішніх реаліях нашого часу перед вчителем постає питання створення ефективного та раціонального, а головне цікавого залучення освітян до освітнього процесу. Зараз більшість дітей віддають перевагу відеоіграм, адже відбувається процес стимулювання та вироблення ферментів для задоволення мозгової активності. Таким чином, у період дистанційного навчання одним із форм залучення учнів до освіти може бути гейміфікація.

Під гейміфікацією або ігрофікацією можна розуміти форму навчання з використання нетипових ігрових мотивів для вирішення поставлених завдань, досягнення певних цілей. Такий процес відбувається з відчуттям здорової конкуренції та вмінням аналізувати свою роботу та можливості. Використовувати різні рівні гри від легшого до складнішого, тим самим бачити свій прогрес та бажання вдосконалювати свої навички. Одним із головних чиників гейміфікації є залучення ігрових дизайнів: балів, таблиць лідерства, очків, значків. Такі компоненти гри не тільки будуть створювати ідею працювати над собою, а також бажання залучатися до різних пізнавальних процесів у навчанні, бути активним та амбіційним, ставати першим у таблиці лідерів.

Питаннями гейміфікації на уроках математики займалися різні українські та зарубіжні вчені, такі як: В. Бугаєва, Н. Волкова, Н. Кравець, О. Ткаченко, а також К. Вербах, С. Детердінг, К. Каппа, М. Ламберт та інші. Вони наголошували на тому, що необхідно розширювати традиційні уроки не традиційними методами, впроваджувати нові нетипові форми роботи, тим самим полегшувати сприймання інформації та бажання застосовувати свої знання.

На уроці математики у початковій школі можна використовувати готові онлайн ресурси для удосконалення та систематизації знань учнів, наприклад такі програми, як: Matific.com, Vchy.com.ua, Wordwall.net, LearningApps.org, Umaigra.com, Genial.ly, Classroomscreen.com та інші. Одна із зручних платформ є Matific.com, вона допомагає розвивати логічне мислення у дітей, вміння досліджувати та аналізувати, а для вчителя це є невід'ємна можливість спостерігати за можливостями та прогресами учнів, вміння не лише розвивати математичну компетентність, а також формувати необхідні навички ІКТ у дітей молодшого шкільного віку, в період дистанційного навчання. Всі платформи в яких представлені процеси гейміфікації є яскравими, інформативними та ілюстративними, адже в учнів молодшого шкільного віку переважає наочно-образне мислення.

Таким чином гейміфікація позитивно впливає на вивчення математичної галузі та допомагає створювати сприятливі умови для використання здобутих навичок на практиці.

Інтерактивне навчання як освітня технологія

Земляна Аліна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Особливістю змісту сучасної початкової освіти є не лише відповідь на питання, що учень повинен знати, а й формування універсальних навчальних процесів в особистісних, комунікативних пізнавальних, регулятивних сферах, які забезпечують здатність до організації самостійної навчальної діяльності. Основне ж завдання початкової школи полягає не так у тому, щоб збагатити школярів знаннями, скільки навчити їх самостійно здобувати знання, вміти слухати та вступати в діалог, брати участь у колективному обговоренні проблем, інтегруватися до групи однолітків та будувати продуктивну взаємодію та співпрацю з однолітками та дорослими.

Технологія інтерактивного навчання дозволяє досягти не тільки предметних результатів, а й метапредметних та особистісних.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації освітнього процесу, суть якого полягає у спільній діяльності учнів над освоєнням навчального матеріалу за вирішенням загальних, але значущих для кожного проблем, обміну знаннями, ідеями, методами діяльності.

Проблему використання інтерактиву в навчальному процесі досліджували О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, Л. Пироженко та ін.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі учні залучені до пізнавального процесу, вони мають можливість зрозуміти та обміркувати те, що вони знають і вміють. Спільна діяльність учнів у процесі вивчення та засвоєння матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Крім того, це відбувається в атмосфері доброзичливості та взаємопідтримки, що дозволяє не тільки здобувати нові знання, а й розвивати саму пізнавальну діяльність, переводячи її у вищі форми співпраці.

Під час використання інтерактивних форм роль вчителя кардинально змінюється, він уже не в центрі, він лише регулює процес і бере участь у його синдикації, заздалегідь готує необхідні завдання і формулює питання або теми для групового обговорення, дає поради, контролює запланований час і послідовність виконання. Учасники звертаються до соціального досвіду – свого власного та інших – тоді як вони повинні взаємодіяти один з одним, щоб разом вирішувати завдання, долати конфлікти, знаходити спільну мову та йти на компроміси. Психологами встановлено, що в умовах навчального спілкування підвищується точність сприйняття, підвищується ефективність пам'яті, глибше розвиваються такі інтелектуальні та емоційні властивості особистості, як стійкість уваги, розподіл здібностей, спостережливість у сприйманні, вміння аналізувати діяльність партнера, розуміти його мотиви та цілі.

Запровадження інтерактивних технологій в освітній процес задля розвитку креативного мислення та творчих здібностей дітей

Ковальова Марина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Сучасний інформаційний простір характеризується високими технологіями, що спонукають розвиток освіти, внесення нових ідей та цікавих способів навчання. На сьогодні, досить актуальним є використання в початковій школі інтерактивних технологій навчання. Разом з класичними методами навчання вони утворюють ідеальну основу для виховання творчої особистості, яка здатна самовдосконалюватись та розвиватись.

Питання застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі можна знайти в працях таких науковців як Г. Волошина, О. Єльнікова, Г. Коберник, Л. Колесник, О. Комар, І. Кочан, П. Матвієнко, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та ін. Розробленням та застосуванням шляхів використання інтерактивних вправ займалися С. Гончаренко, О. Мариновська, Л. Пироженко, О. Біда та О. Пометун.

Зміст інтерактивного навчання полягає в процесі навчання, який завжди полягає в постійній взаємодії всіх учасників. А учитель і учень є рівноправними суб'єктами. Провідною умовою у процесі формування творчої особистості учня визнано створення середовища співтворчості і співробітництва вчителя та учня на основі педагогіки партнерства. Таким чином, беручи активну участь у навчальному процесі, молодші школярі проявляють творчу самостійність, гнучкість мислення та креативність.

Інтерактивні технології зорієнтовані на особистісно зорієнтований підхід до учнів. У процесі навчання моделюються реальні життєві ситуації, застосовуються рольові ігри та формулюються проблеми для спільного вирішення. Саме тому, новітні технології спрямовані на вироблення творчих навичок та освоєння усіх рівнів пізнання.

Сьогодні, виділяють таку найпоширенішу класифікацію інтерактивних методів навчання: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань. Кожна з технологій сприяє розвитку навичок спілкування, уміння висловлювати власну думку, критично мислити, оригінально підходити до вирішення завдань. Урок проходить досить цікаво та творчо, а новий матеріал швидко засвоюється дітьми та запам'ятовується. Наскільки ефективним буде впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес залежить і від самого вчителя. Професіоналізм педагога неможливий без творчого самовизначення. Для того, щоб вміло використовувати інтерактивні технології навчання вчителю необхідно мати арсенал знань, умінь та навичок, за допомогою яких він виховає творчу особистість.

Отже, ураховуючи всі вище наведені фактори у результаті оптимального використання різних інтерактивних методів навчання створюються комфортні умови навчання, за яких кожна дитина буде відчувати свою успішність.

Креативне навчання: шляхи імплементації

Масляник Тетяна

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Креативне навчання – це підхід до навчання, який дозволяє здобувачам освіти використовувати свій творчий потенціал для розв'язання завдань та розвитку своїх навичок. Цей підхід може бути особливо корисним для молодшої школи, де здобувачі вже мають розвинуту свідомість та можуть використовувати свої творчі здібності для глибшого розуміння навчального матеріалу.

Із урахуванням підходу вчених (В. Клименко, І. Лернер, В. Сухомлинський, Н. Юхимчук та інші) визначено, що повноцінний розвиток креативності необхідно розпочинати з молодшого шкільного віку, оскільки саме цей віковий період є сенситивним для їхнього розвитку.

Молодший шкільний вік має велике значення для розвитку креативності, адже початок системної навчально-виховної діяльності є оптимальним періодом для цілеспрямованого розвитку креативних особистісних якостей.

Для розвитку креативного навчання у молодшій школі можна використовувати різні методики та підходи, наприклад:

1. Розвиток уявлення та фантазії: використовуйте творчі завдання, які стимулюють уявлення та фантазію дітей. Наприклад, попросіть дітей створити малюнок за заданим сюжетом або написати оповідання за заданим початком.

2. Розвиток мислення: використовуйте головоломки, логічні завдання та інші вправи, які сприяють розвитку мислення та логічного мислення.

3. Розвиток співпраці: стимулюйте співпрацю та комунікацію між учнями. Наприклад, проводьте колективні творчі проекти, в яких діти повинні працювати разом та ділитися ідеями.

4. Використання технологій: використовуйте різні технології, такі як комп'ютерні програми для розвитку креативності, відео- та аудіоматеріали, які стимулюють творчість та інноваційність.

5. Створення сприятливого середовища: створюйте сприятливе середовище, яке сприяє розвитку креативності. Наприклад, створюйте затишні куточки для творчих занять, розміщуйте на стінах класу малюнки та ілюстрації, які стимулюють фантазію.

Креативне навчання є важливим через такі причини: стимулює розвиток творчості (креативне навчання допомагає учням розвивати творчість та вміння думати нестандартно); розвиває критичне мислення (креативне навчання вимагає від учнів аналізу інформації, робити висновки та знаходити рішення на основі логіки й розумових процесів); підвищує мотивацію до навчання (креативне навчання може зробити процес навчання більш цікавим та захоплюючим для учнів).

Таким чином, креативне навчання у молодшій школі допомагає учням розвивати творчість, інноваційність та критичне мислення.

Арттехнології як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів

Меркулова Олександра

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Особливістю педагогічного сьогодення є зміна цінностей та засад формування освітнього процесу. Головною метою навчання сьогодні стає формування цілісної особистості, всебічно розвиненої, творчої, впевненої в собі, здатної до критичного мислення та самореалізації у нових умовах незалежної України. Важливим аспектом освітнього процесу є розвиток творчих здібностей учнів. Для сприяння розвитку творчих здібностей під час освітнього процесу молодших школярів доцільним є застосування арттехнологій.

Питання змісту, форм та методів розвитку творчих здібностей розглядалися у педагогічних та психологічних дослідженнях О. Дусавицького, О. Комаровської, Г. Костюка, Н. Миропольської, С. Сисоєва, В. Тушева та ін. Теорію та практику запровадження арттехнологій висвітлено у наукових доробках О. Брюховецької, О. Деркач, І. Ільченко, О. Федій, Л. Фірсової, А. Хілла та ін.

Творчі здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що дозволяють їй якісно та легко опановувати способами освоєння і творення художніх образів у одному або декількох видах мистецтва. До структури творчих здібностей входять задатки, вміння, навички, знання. Задатки є передумовою творчих здібностей. Інші структурні елементи здобуваються в процесі розвитку та навчання людини. Завдяки розвиненим творчим здібностям формується мотивація до постійного саморозвитку, вміння нестандартного розв'язання різноманітних завдань тощо.

Ефективним засобом розвитку творчих здібностей учнів є застосування на уроках арттехнологій, до яких відносять малювання, танці, ігри, фото, кіно, казки, театральні постановки, роботу з глиною, піском, природним матеріалом тощо. Реалізуються арттехнології двома етапами: спочатку – творчий процес, а вже після цього відбувається обговорення, пояснення створених продуктів творчості, асоціацій, емоцій і почуттів, які виникли під час творчої діяльності.

Під час застосування арттехнологій кожна дитина може виразити свою особистість, проявити себе та обрати той вид діяльності, який їй подобається, який їй цікавий та приносить задоволення, тому вкрай важливим моментом є надання вибору дитині способу виконання творчого завдання. Арттехнології не мають обмежень та протипоказань, але, обираючи завдання, необхідно враховувати вікові особливості дитини та її потреби.

Отже, під час впровадження арттехнологій в освітньому процесі молодших школярів, з одного боку, створюється такий продукт, якого не існувало раніше, а з іншого боку, при цьому формуються компетентності, нові знання та навички одночасно з різних освітніх галузей. Це дає можливість розкрити потенціал кожного школяра, виявити його природні здібності, що надалі стає запорукою подальшого успішного розвитку особистості.

Індивідуальна освітня траєкторія у здобувачів закладів загальної середньої освіти у ході дистанційного навчання

Мостицька Тетяна

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Індивідуальна освітня траєкторія є важливим інструментом для здобувачів закладів загальної середньої освіти в дистанційному навчанні. Така траєкторія дозволяє учням вибирати предмети, рівень складності та темп навчання залежно від їхніх особистих потреб та інтересів. Закон України «Про освіту» визначає індивідуальну освітню траєкторію як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання».

Ось кілька переваг індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів загальноосвітньої школи в дистанційному навчанні: підвищення мотивації до навчання: індивідуальна освітня траєкторія дозволяє учням вибирати теми та проекти, які їх цікавлять, що може підвищити їхню мотивацію до навчання. Учні можуть мати можливість глибше досліджувати теми, які їх цікавлять, та розвивати свої індивідуальні здібності; фокус на потребах учня: індивідуальна освітня траєкторія дозволяє учням навчатися у темпі, який відповідає їхнім потребам та здібностям. Учні можуть більш уважно досліджувати складні теми, які вони вважають цікавими, та швидше переходити до тем, які вони вже знають добре; врахування індивідуальних потреб та можливостей: під час планування індивідуальної траєкторії, вчителі та батьки повинні враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного учня. Наприклад, якщо учень має труднощі з деякими предметами, можна розглянути можливість підвищення кількості годин з цих предметів або виділити більше часу на самостійну роботу; розвиток навичок самостійного навчання: індивідуальна освітня траєкторія допомагає учням розвивати навички самостійного навчання та дослідження. Учні можуть навчатися у власному графіку та використовувати різні ресурси для дослідження тем, що їх цікавлять; використання інтерактивних технологій: індивідуальна траєкторія може включати в себе використання інтерактивних технологій (відеоуроки, вебіари, онлайн-курси та ігри). Це дозволить учням здобувати знання у формі, яка їм найбільше підходить та зрозуміло; адаптація до різних форматів навчання: Наприклад, у карантинний період можуть використовуватись різні формати навчання, в тому числі дистанційне, гібридне та особисте навчання. Така траєкторія дозволяє адаптуватись до будь-якого формату та надавати учням зручні та ефективні інструменти для навчання.

Отже, індивідуальна освітня траєкторія дозволяє учням більш ефективно використовувати свій час та ресурси, працювати над завданнями та проєктами, які їх цікавлять, та розвивати творчість та самостійність.

Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі

Рядинська Дар'я

Науковий керівник – к.п.н. С. А.Білецька

Однією з найважливіших напрямків реформування освіти є впровадження нових підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів молодшого шкільного віку. Виникає потреба у розумінні учнями критеріїв оцінювання та видів контрольно – оцінювальних робіт, не задоволення даної потреби знижує результативність навчання, мотивації до сприйняття нового, інтерес до активної діяльності, засвоєння нових знань, умінь та навичок. І як наслідок, сприяє тому, що учні не застосовують вивчене у повсякденному житті. Враховуючи це, перед педагогами постають нові виклики щодо застосування інноваційних підходів до впровадження оцінювання у новій українській школі.

У методичних рекомендаціях міністерства освіти і науки України зазначено, що оцінювання – процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють [1].

Відповідно до пункту 28 Державного стандарту початкової освіти отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюють у процесі: формування оцінювання, метою якого відстеження особистісного розвитку учнів й ходу опановування ними навчального досвіду як основи компетентності та побудову індивідуальної освітньої траєкторії особистості; підсумкового оцінювання, метою якого є співвіднесення навчальних досягнень учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом / освітньою програмою. Дослідниця проблеми оцінювання в новій українській школі, Онопрієнко О. вважає, що оцінювання навчальних досягнень є процедурою визначення результатів навчання здобувачів освіти. Це діагностувальний складник контрольно-оцінювальної діяльності учасників освітнього процесу, пов'язаний із виявленням здобутків в оволодінні змістом предмета чи навчального курсу, якості результатів навчання – знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистісних властивостей, компетентностей, які набуває та здатна продемонструвати особа на певному етапі навчання [2, с.62].

Отже, система оцінювання нової української школи потребує нових підходів і вимог до реалізації цієї діяльності вчителем. Вважаємо, що кредо кожного вчителя має бути: «оцінювання – об'єктивність», «навчальний процес – свідомість».

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813. Електронний доступ: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>
2. Онопрієнко О. В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / О. В. Онопрієнко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.

Педагогічний супровід процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання

Свид Ірина

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Педагогічний супровід включає в себе різноманітні аспекти, такі як організацію процесу навчання, супровід студентів, підтримку мотивації, контроль якості та розвиток комунікаційних навичок. Викладач має забезпечити студентам доступ до необхідних ресурсів та інформації, постійну підтримку та допомогу в вирішенні незрозумілих моментів, стимулювати їх інтерес до навчання, використовуючи різноманітні методи, та контролювати якість засвоєння матеріалу. Крім того, педагог повинен навчити студентів ефективно взаємодіяти між собою та з викладачем, використовуючи різні інструменти дистанційного навчання. Всі ці аспекти допомагають студентам успішно вирішувати проблеми, що виникають під час процесу підготовки в умовах дистанційного навчання.

Педагогічний супровід процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання є дуже важливим для забезпечення якісного навчання та успішної підготовки майбутніх фахівців. Основними етапами педагогічного супроводу є:

- **планування та організація навчального процесу:** педагог має ретельно підготувати навчальні матеріали та планувати кожне заняття таким чином, щоб студенти змогли зрозуміти матеріал та успішно його засвоїти. Організація навчання повинна бути зроблена таким чином, щоб студенти мали змогу ставити запитання та отримувати відповіді від викладача;
- **використання інтерактивних технологій:** викладачі використовують різні інтерактивні технології, такі як відеоконференції, чати та форуми, щоб студенти мали змогу спілкуватися між собою та з педагогом, ділитися думками та отримувати відповіді на свої запитання;
- **оцінка та зворотний зв'язок:** педагог повинен регулярно оцінювати роботу студентів та надавати їм зворотний зв'язок. Він має бути готовий відповісти на запитання та допомогти студентам зрозуміти, де вони допускають помилки та як їх можна виправити;
- **мотивація студентів:** педагог мотивує студентів до навчання та досягнення кращих результатів. Він показує студентам, що їхні знання та навички є важливими, а навчання є необхідним для їхньої майбутньої діяльності – учителя початкових класів.

Дистанційне навчання є новим викликом для студентів та викладачів, тому дуже важливо налагодити якісну підтримку учасників освітнього процесу, направлену на консультування студентів у вирішенні питань, пов'язаних з дистанційним навчанням, забезпечення доступу до необхідних ресурсів та матеріалів, підтримка навичок самостійної роботи.

Система змішаного навчання в умовах цифровізації вищої освіти

Таран Ірина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко

Цифровізація вищої освіти – це процес впровадження технологій, які дозволяють покращити якість навчання та підвищити ефективність управління навчальним процесом за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Це охоплює використання електронних ресурсів, програмного забезпечення та інших інструментів, які дозволяють покращити доступ до знань та сприяють розвитку компетенцій студентів у віртуальному просторі.

Цифровізація вищої освіти може включати в себе впровадження електронних платформ для дистанційного навчання, використання інтерактивних технологій для підвищення активності студентів, використання комп'ютерно-орієнтованих методів аналізу та оцінки результатів навчання, використання інформаційних систем для управління навчальним процесом та багато іншого.

Система змішаного навчання, також відома як гібридне навчання або *blended learning*, поєднує в собі традиційне навчання та електронне навчання, що включає в себе використання цифрових технологій та ресурсів. В умовах цифровізації вищої освіти система змішаного навчання стає все більш популярною та ефективною.

Основною метою системи змішаного навчання є максимальне задоволення потреб студентів та забезпечення максимальної ефективності навчання. Це досягається за допомогою використання різних форматів навчання: традиційний класичний курс, онлайн-курси, веб-семінари, інтерактивні лекції тощо.

Для реалізації системи змішаного навчання в умовах цифровізації вищої освіти необхідні такі компоненти:

1. Електронна платформа для організації електронного навчання, яка містить інтерактивні тестування, відеолекції, ігрові технології, веб-конференції та інші форми інтерактивного навчання.

2. Модуль для контролю та оцінювання знань, який дає можливість автоматично перевіряти відповіді студентів на тестові завдання та виконання інших завдань.

3. Технічна інфраструктура, що забезпечує доступ до електронних матеріалів, включаючи комп'ютери, планшети, смартфони, Інтернет-зв'язок.

4. Кваліфіковані викладачі, які можуть викладати як традиційно, так і в електронному форматі, а також проводити онлайн-консультації зі студентами.

Таким чином, можна сказати, що цифрові технології дозволяють студентам відчувати себе більш активними учасниками освітнього процесу, дозволяючи їм самостійно керувати своїм навчанням і підвищувати його ефективність. Цифрові ресурси, такі як електронні підручники, відеоуроки, інтерактивні завдання та тести, можуть допомогти студентам краще засвоювати матеріал.

Емоційний інтелект як психолого-педагогічна проблема

Федоренко Єлизавета

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

В освітній реформі «Нова українська школа» суттєва увага приділяється розвитку м'яких навичок (*soft skills*) школярів – соціальних і комунікативних компетентностей. Навчити учнів будувати ефективні відносини з іншими та розуміти власні емоції є одним із пріоритетів нової української школи, оскільки коефіцієнт інтелекту IQ (*intelligence quotient*) тепер не вважається єдиним показником, який визначає життєвий успіх. Будь-які здобутки навряд чи можливі при низькому рівні емоційного інтелекту – EQ (*emotional quotient*).

Емоційний інтелект за визначенням дослідників – це здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях і керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу й синтезу; здатність ефективно контролювати емоції та використовувати їх для покращення мислення та ін. (Дж. Майєр, П. Саловей).

У психології емоційного інтелекту виділяють провідні теорії: теорія емоційно-інтелектуальних здібностей Дж. Майєра, Д. Карузо; теорія емоційної компетентності Д. Гоулмена, К. Саарні; некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она; двокомпонентна теорія емоційного інтелекту Д. Люсіна.

Серед головних *функцій* емоційного інтелекту І. Собченко виділяє:

- інтерпретативна функція – дозволяє людині продуктивно здійснювати розшифровування емоційної інформації (емоційні вирази обличчя, інтонації голосу тощо), що сприяє накопиченню та систематизації знань, формуванню власного емоційного досвіду;
- регулятивна функція – сприяє стану емоційної комфортності та забезпечує адекватність зовнішнього вираження емоцій людини;
- адаптивна та стресозахисна функції – полягають в актуалізації та стимулюванні психічних резервів людини в ускладнених життєвих ситуаціях;
- активізуюча функція – забезпечує гнучку спроможність до конгруентності у спілкуванні.

У *структурі* емоційного інтелекту найчастіше основними компонентами виділяють здатність до розуміння емоцій і здатність до управління емоціями. Розвиток здатності до розуміння емоцій є першим кроком розвитку емоційного інтелекту. У своїх дослідженнях Д. Люсін визначає *здатність до розуміння емоцій* як здатність розпізнати емоцію, тобто встановити факт наявності емоційного переживання у себе або іншої людини; ідентифікувати емоцію, тобто встановити, яку саме емоцію переживає вона сама або інша людина і знайти для неї словесне вираження; розуміти причини, що викликали цю емоцію, і наслідки, до яких вона призведе.

Серед інструментів розвитку емоційного інтелекту Нова українська школа пропонує «ранкове коло», використання вправ та ігор на взаємодію, дискусійні завдання, перегляд відео, кіно, мультфільмів, обговорення художніх і мистецьких творів, прослуховування музики.

Теоретичні питання профорієнтаційної роботи в початковій школі

Хамаза Людмила

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Соціально-економічні виклики сучасного історичного контексту розвитку нашої держави суттєво впливають на мету, зміст і методи освіти молодих поколінь. Відбувається також перегляд пріоритетів щодо організації освітнього процесу, який має забезпечити успішну підготовку дітей до життя в складному динамічному світі, здатність самореалізуватися, бути успішним і конкурентоздатним упродовж усього життя, досягати матеріального благополуччя.

У провідних документах в сфері освіти визначено основні напрями та завдання проведення профорієнтаційної роботи з дітьми та молоддю. У Законі України «Про освіту» одним із завдань визначено необхідність формування в молодих поколінь «готовності до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності». У Концепції «Нова українська школа» серед інших названо життєву компетентність, яка передбачає формування вміння вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію. Школа має готувати випускників «конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя».

У дошкільному та шкільному дитинстві завдання щодо вибору майбутньої професії ще не є актуальним. Проте профорієнтаційну роботу з дітьми потрібно починати з ранніх років, реалізуючи специфічні завдання з розвитку позитивного ставлення дітей до трудової й професійної діяльності в цілому, ознайомлення їх з сучасним світом професій.

Профорієнтаційна робота – система соціально-економічних, психолого-педагогічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням її потреб, індивідуальних можливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної реалізації у професійній діяльності.

У педагогічних дослідженнях розглядається формування інтересу до вибору професії через комплекс компонентів: 1) мотиваційні компоненти, в яких відбивається оцінка професії, її суспільна значущість; 2) компоненти підготовки до трудової діяльності — знання, вміння, навички; 3) індивідуально-психологічні особливості мислення.

Компонентами профорієнтаційної роботи є професійна інформація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація.

Етапи профорієнтаційної роботи зі школярами різного віку: 1) початковий (пропедевтичний) етап (початкова школа), метою якого є ознайомлення молодших школярів з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загальнотрудових умінь і навичок; 2) пізнавально-пошуковий етап (5-7 класи); 3) базовий (основний) етап (8-9, 8-12 класи).

Організація культурно-дозвілєвої діяльності молодших школярів у процесі дистанційного навчання

Шагодіна Євгенія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Об'єктивною вимогою сьогодення у реалізації освітнього процесу та дозвілля школярів є швидка інтеграції технологій дистанційного навчання в традиційні форми провадження освітньої діяльності. Дистанційне навчання поставило нові виклики перед закладами загальної середньої освіти, педагогами, учнями та їх батьками. Одним із важливих питань є організація культурно-дозвілєвої діяльності молодших школярів під час дистанційного навчання. Це виявило необхідність дослідження стратегій та заходів, переваг і недоліків організації культурно-дозвілєвої діяльності молодших школярів під час дистанційного навчання та надання рекомендацій вдосконалення у майбутньому. З огляду на зазначене, в умовах роботи закладів освіти у дистанційному форматі проблема ефективної та якісної організації дозвілєвої діяльності молодших школярів набуває своєї актуальності.

У сучасній науковій літературі поняття «вільний час», «дозвілля», «дозвілєва діяльність», «культурно-дозвілєва діяльність», «сфера дозвілля», «культура дозвілля» розглядаються у працях як вітчизняних А. Вишняк, В. Полукарова, Н. Бочарова, Ю. Стрельцов, А. Воловик, В. Кірсанов так і зарубіжних Ж. Дюмазедьє, Дж. Іона, Р. Сю учених.

Дозвілля молодших школярів охарактеризовано як діяльність дитини у вільний час, яка обрана за власними інтересами і нахилами, приносить їй моральне задоволення і в якій вона може проявити себе як особистість. Організація культурно-дозвілєвої діяльності є важливим аспектом розвитку дитини, який сприяє формуванню всебічно розвинутої та гармонійної особистості, розвитку когнітивних та соціально-емоційних навичок, фізичної досконалості. Дозвілля також надає молодшим школярам можливість соціалізуватися, розвивати дружні стосунки та знижувати рівень стресу.

У процесі активного залучення молодших школярів до дозвілєвої діяльності важлива роль належить учителеві. Компетентність педагога в організації дозвілля, матеріально-технічні ресурси, умови, які він застосовує для ефективної роботи, дозволяють говорити про якість дозвілля.

Дистанційне навчання стало альтернативним підходом до традиційного шкільного навчання, але його вплив на дозвілля є недостатньо вивченим. Взаємозв'язок «учитель-школяр», «учитель-клас», «школяр-клас», «учитель-батьки» відбувається на відстані, де кожен учасник освітнього процесу знаходиться у своєму середовищі, і ґрунтується на використанні як традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти.

Отже, ефективна та якісна організація культурно-дозвілєвої діяльності під час дистанційного навчання, потребує компетентного вчителя, застосування сучасних ІКТ, ефективних підходів та стратегій організації дозвілля, взаємозв'язку всіх учасників освітнього процесу.

Цифрові технології як засіб підвищення якості освіти у початковій школі

Щипанова Вікторія

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Цифрові ресурси – це будь-які електронні матеріали, які використовуються в шкільному навчанні та містять інформацію на основі відомостей, зображень, звуків, відео та інших мультимедійних форматів. Цифрові ресурси можуть бути доступними як на комп'ютерах, так і на мобільних пристроях, таких як смартфони та планшети, що дозволяє учням та вчителям працювати з ними з будь-якого місця з доступом до мережі Інтернет.

Цифрові ресурси можуть відігравати важливу роль у підвищенні якості освіти у школі. Ось декілька причин:

- розширення доступу до знань (цифрові ресурси, такі як електронні книги, відеоуроки, онлайн-курси та веб-сайти, дозволяють школярам мати доступ до широкого спектру знань та інформації, яка може бути важливою для їхньої освіти);
- забезпечення інтерактивності (цифрові технології можуть бути інтерактивними, що дозволяє учням бути більш залученими та активними в процесі навчання. Наприклад, використання відеоуроків та інтерактивних вправ допомагає учням краще зрозуміти матеріал та зацікавитися навчанням);
- підвищення ефективності навчання (цифрові технології можуть бути більш ефективними у навчанні, особливо у тих випадках, коли вони забезпечують індивідуалізацію та адаптацію до потреб конкретного учня. Наприклад, програмне забезпечення для навчання математики може підлаштовуватися під індивідуальний рівень знань учня та надавати йому додаткову підтримку, коли це потрібно);
- розвиток цифрової грамотності (використання цифрових технологій у навчанні допомагає розвивати цифрову грамотність учнів та підготувати їх до викликів сучасного світу, де вміння працювати з технологіями є важливим навичкою);
- доступність та гнучкість (цифрові ресурси можуть бути легко доступні в будь-який час та місце, що дозволяє учням та вчителям працювати з ними з будь-якого місця з доступом до мереж Інтернет. Це дозволяє зробити навчання більш гнучким та індивідуалізованим);
- моніторинг та аналіз (цифрові технології можуть забезпечити вчителям можливість моніторити та аналізувати прогрес учнів, що дозволяє їм вчасно виявляти труднощі та надавати допомогу учням у вирішенні проблем).

Загалом, використання цифрових ресурсів може значно покращити якість освіти у початковій школі, забезпечуючи широкий доступ до знань та їх інтерактивне використання на шляху до опанування різних предметів та дисциплін.

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Взаємодія школи та сім'ї в умовах інклюзивної освіти

Барабаш Аліса

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Актуальними питаннями педагогічного сьогодення є питання взаємодії школи та сім'ї. Воно важливе у будь-яких умовах освіти, але в умовах інклюзивної освіти дане питання стає пріоритетним. Інклюзивна освіта передбачає навчання всіх дітей незалежно від їхніх можливостей та особливостей, забезпечуючи їм рівні можливості отримати якісну освіту.

Проблему взаємодії школи та сім'ї в умовах інклюзивної освіти розглядали К. Білокур, А. Боголюбський, О. Полтавцева, М. Скиба, М. Фулан тощо. Видатні українські педагоги та діячі А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Українка, І. Франко зробили вагомий внесок у розвиток освіти та взаємодії школи та сім'ї в Україні, їхні ідеї та доробок залишаються актуальними й досі.

Сім'я – це перша і основна соціальна інституція, яка відіграє важливу роль у розвитку дитини. Інклюзивна освіта повинна підтримувати і зміцнювати взаємодію школи та сім'ї, забезпечувати взаємне співробітництво, залучення батьків до процесу навчання та сприяння розвитку дитини. Такий підхід може допомогти забезпечити успішний розвиток учнів з особливими потребами та різноманітними індивідуальними особливостями.

Для найбільш ефективної взаємодії важливим є розуміння потреб та можливостей кожної дитини з особливими потребами та забезпечення її індивідуального навчання та розвитку. На цьому ґрунтується розробка індивідуальних навчальних планів з участю батьків; організація спільних заходів; залучення батьків до процесу оцінювання навчальних досягнень та розвиток співпраці між педагогами та батьками; проведення батьківських зборів та консультацій для обговорення питань; забезпечення доступності інформації для батьків про освітній процес та успішність їхніх дітей; підтримка відкритої та довірливої комунікації з батьками; залучення батьків до різних шкільних заходів та проєктів, що сприяють покращенню інклюзивного середовища в школі; дотримування принципу партнерства та співпраці з батьками, враховуючи їхні потреби та думки при плануванні та реалізації навчального процесу. Взаємодія цих двох сторін повинна базуватись на співпраці, довірі та взаєморозумінні. Це допоможе забезпечити кожному учневі можливість отримати якісну освіту та розвиватися на максимальному рівні.

Під час організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами важливим є врахування думки та потреб сім'ї такої дитини щодо її освіти. Сім'я, в свою чергу, допомагає школі у забезпеченні успішної інклюзії дитини в навчальний процес через створення позитивної атмосфери вдома, підтримує дитину та сприяє її розвитку.

Організація роботи вчителя початкових класів з учнями з особливими освітніми потребами

Степанюк Наталія

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Масюк

У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні забезпечується створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу, створюється інклюзивне освітнє середовище.

Інклюзивна освіта передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами (ООП) на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Діти з ООП є найбільш вразливою категорією серед здобувачів освіти, які потребують особливої підтримки та уваги. Важливо забезпечити продовження здобуття освіти такими дітьми із створенням всіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг, неважливо від місця перебування учня та форми проведення уроку (онлайн чи офлайн чи змішане навчання).

Дослідженню особливостей виховання і навчання дітей з ООП присвячені роботи таких вчених, як К. Глушенко, А. Колупаєва, Н. Макаrchук, Н. Стадненко, А. Співаковська, О. Сукачова, О. Чеботарьова, Н. Ярмола та ін. Проблематикою організації діяльності вчителя у процесі навчання учнів з ООП займалися такі науковці, як Ю. Бойчук, Н. Агаркова, В. Гриньова, В. Бондарь, Т. Ілляшенко, А. Колупаєва, А. Шевцов та інші.

Процес навчання – основний шлях виправлення вад та розвитку особистості учнів з ООП. Робота вчителя початкових класів з учнями з ООП має декілька аспектів. По-перше, вчитель повинен мати достатні знання та уміння для забезпечення всіх учнів, незалежно від освітніх потреб, якісною освітою. Вчителю потрібно знати, як працювати з різними нозологіями, які впливають на розвиток учня та його здібності до навчання.

По-друге, вчителю потрібно мати індивідуальний підхід до кожного з учнів, особливо до дітей з ООП. Вчителю потрібно вчасно виявити потреби та можливості кожного учня та допомагати йому розвиватися відповідно до індивідуальних потреб. З цією метою увага має приділятися складанню індивідуальної програми розвитку, мета якої – забезпечення індивідуалізації освітнього процесу конкретної дитини шляхом адаптації або модифікації навчального матеріалу, створення відповідного освітнього середовища, де звертається увага на індивідуальну структуру дефекту дитини з ООП, на її досвід, інтереси, намагання, здібності та поведінку.

Таким чином, робота вчителя початкових класів з дітьми з ООП вимагає як спеціальної підготовки, так і участі у співпраці всіх учасників освітнього процесу, а також чіткого розподілу ролей і обов'язків, зокрема між вчителем та асистентом вчителя.

Сутність поняття писемне та усне мовлення

Строган Віолетта

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. В.Партола

Останнім часом значно зросла кількість учнів початкової школи, що мають труднощі у навчанні, найрозповсюдженішими з яких є ті, що пов'язані з процесом письма і читання. Щоб мати змогу допомогти такій дитині важливим є раннє виявлення ознак виникнення труднощів при опануванні письмом і читанням. Для вирішення таких завдань постає необхідним розкриття сутності поняття писемне та усне мовлення у психолого-педагогічних і логопедичних дослідженнях.

Проблема писемного і усного мовлення розглядалась ученими у психологічному та психолінгвістичному аспектах (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, О.Р. Лурія, І.О. Синиця, М.К. Шеремет та інші).

Так, Л.С. Виготський твердив, що писемне мовлення за своїм походженням слідує за усним мовленням, тому йому і надається другорядна роль у процесі навчання.

Писемне мовлення – одна із форм існування мовлення, яка протиставляється усному мовленню. Це вторинна, більш пізня за часом виникнення форма існування мовлення. Писемне мовлення формується на базі усного мовлення і являє собою більш високий етап мовленнєвого розвитку (М.К. Шеремет).

Усне мовлення завжди є основою писемного мовлення, що, у свою чергу, найбільшою мірою формується через усне мовлення і є наслідком навчання, зорієнтованого на формування вмінь фіксувати одиниці усного мовлення за допомогою літер (П. С. Дудик).

Писемне мовлення – це зорова форма існування усного мовлення. У писемному мовленні моделюється – позначається певними графічними символами – звукова структура слів усного мовлення, часова послідовність звуків переводиться в послідовність графічних зображень, тобто бук. (М.К. Шеремет).

У поняття писемне мовлення входять два рівноправних компоненти, читання і письмо (Шеремет М.К.).

Під цим поняттям також розуміють складну форму знакової діяльності, що дає змогу фіксувати і передавати чужу мову за допомогою системи графічних знаків. Оволодіння письмом відбувається шляхом послідовного освоєння його операціонального складу (О. Д. Лозович, Р. Й. Тур).

Розвиток інформаційних технологій порадив нову форму писемного мовлення – писемне розмовне мовлення. Якщо раніше спонтанне мовлення виявлялося в усній формі, то в мережі інтернет спонтанне усне розмовне мовлення фіксується в письмовій формі, ознаками якого є спонтанність, непередбачуваність, розмовність тощо (М.О. Косянчук).

Педагогічні умови успішної адаптації молодших школярів з особливими освітніми потребами до навчання в інклюзивному класі

Якименко Вікторія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент А. С. Ткачов

Сучасний молодший школяр потребує більшої самостійності, активності, стійкості до стресу та вміння швидко адаптуватися до нових, іноді непередбачуваних ситуацій. Саме тому особливої уваги потребує адаптація учнів до умов шкільного життя. Усі ми різні, і кожний має право бути не таким, як усі. Під час вступу до школи змінюються умови життя і діяльність дитини, а провідною стає навчальна діяльність.

Діти з особливими освітніми потребами можуть успішно навчатися і розвиватися в умовах закладів загальної середньої освіти. Для цього педагогу потрібно зрозуміти потреби таких дітей і створити комфортні умови для навчання, адже тільки в такому випадку навчальна діяльність стане ефективною. З огляду на вищезазначене, проблема успішної адаптації молодших школярів з особливими освітніми потребами до навчання в інклюзивному класі набуває дедалі більшої актуальності.

Вивченням даної проблеми займалися такі науковці як В. Бондарь, І. Білозерська, Л. Даниленко, К. Кольченко, А. Колупаєва, І. Луценко, П. Таланчук, В. Шинкаренко тощо.

Слід зазначити, що у процесі адаптації формуються прийнятні комунікативні та поведінкові навички, що дають змогу особистості самоствердитися, втілювати свої потреби та інтереси в життя. Для соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами та ефективної і результативної роботи команди психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному класі, важливо створити стратегію співпраці.

Оскільки адаптація не передбачає зміни змісту навчання, співвикладання, на нашу думку, полягає в тому, що вчителі працюють над досягненням спільної мети та демонструють високу педагогічну компетентність. У роботі з викладачами-предметниками використовуються такі моделі викладання, як консультування, навчання та співпраця.

Розвиток та вдосконалення інклюзивної освіти є надзвичайно важливим для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки вони мають широкий спектр потреб, тому такі діти потребують інших підходів до адаптації освітнього середовища. Необхідно забезпечити адаптацію умов та навчальних потреб до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами, тобто, щоб подібні категорії дітей мали доступ до однакової освіти в закладах загальної середньої освіти.

Отже, працюючи асистентом в інклюзивному класі, ми вважаємо необхідним розвивати та вдосконалювати навички дітей з особливими освітніми потребами. Навчання таких дітей вимагає, щоб вони були залучені в загальну діяльність з іншими дітьми з раннього віку. Передусім це пов'язано з тим, що навчання дітей з особливими освітніми потребами разом з однолітками допомагає їм соціально адаптуватися.

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ УЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Педагогічна взаємодія з батьками учнів початкових класів в умовах НУШ

Абайдуліна Інна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Концепція «Нова українська школа» акцентує увагу на конкретизації та узгодженні позицій з теми педагогіка партнерства, зокрема «людей цікавить, як на практиці забезпечити плідну співпрацю вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги. Як досягти балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику дитина-педагог-батьки?».

Вирішення накреслених завдань значною мірою залежить від організації ефективної педагогічної взаємодії з батьками, тісному взаємозв'язку закладів освіти із сім'єю, наданні батькам кваліфікованої допомоги у виконанні своїх функцій щодо виховання дітей.

Ідея взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу, які є об'єднані спільними цілями та завданнями, є добровільними та зацікавленими партнерами, закладена в основу педагогіки партнерства. Завдання сучасної школи більш глибоко, з нових позицій ініціювати залученість сім'ї до побудови освітньо-професійної траєкторії учня.

Г. Розлуцька розглядає педагогічну взаємодію «як взаємний вплив педагогів, дітей та батьків один на одного, в результаті чого відбувається особистий розвиток учнів. Реалізацію окресленого завдання дослідниця вбачає у спільній діяльності учителя та учнів у співпраці з батьками і передбачає спільність їхніх інтересів, прагнень, взаєморозуміння».

Зазначимо, що у сучасних умовах мережа Інтернет є джерелом пошуку, оброки та зберігання інформації, зокрема і з питань виховання дітей у сім'ї. Так, електронна платформа «Нова українська школа», www.nus.inf.ua – ресурс для комунікації між педагогами і батьками, між батьками, створення і наповнення якого забезпечує виконання різноманітних завдань, серед яких пріоритетними є такі: інформаційна, методична та консультативна підтримка всіх учасників освітнього процесу: учнів, вчителів, батьків, адміністрації закладів освіти з організаційних питань щодо змісту навчання; створення цифрового, віртуального середовища для спілкування, отримання зворотного зв'язку з питань організації, наповнення освітнього процесу, громадських та професійних дискусій, формування і взаємодії батьківських, учнівських, вчительських спільнот. Зокрема, Е-платформа «Нова українська школа» містить комунікаційний портал: «Учительська кімната», мета якого – надання консультативної, інформаційної та методичної підтримки вчителям і адміністраціям закладів загальної середньої освіти.

Отже, у контексті реалізації Концепції НУШ проблема педагогічної взаємодії з батьками учнів молодшого шкільного віку набуває особливої актуальності сьогодні та залишається одним із ключових викликів сучасності.

Педагогіка партнерства як засіб формування особистості в освітньому процесі початкової школи

Кривошей Ольга

Науковий керівник – доктор філософії І.А. Небитова

Сучасні батьки звертають увагу на багато критеріїв при виборі закладу освіти для своїх дітей і головним з цих критеріїв є вчитель. Вони очікують, що класовод буде професіоналом своєї справи та володітиме всіма необхідними компетентностями. Однак цього замало, адже тільки плідна співпраця між батьками та вчителем стане запорукою успішного навчання та виховання молодших школярів. З огляду на це педагогіка партнерства як засіб формування особистості в освітньому процесі початкової школи набуває дедалі більшої актуальності.

Слід зазначити, що педагогіка партнерства – це чітко визначена система взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, яка: ґрунтується на повазі та рівності всіх учасників.

Питання взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєв, Р. Бенедикт, О. Захаренко, К. Корсак, В. Куліков М. Мід, В. Сухомлинський, тощо. Такі українські дослідники як В. Андрущенко, І. Бех, Л. Вовк, С. Гончаренко, І. Зязюн, Д. Пащенко, О. Савченко, А. Хуторський наголошують на тому, що виклик гуманізації освіти полягає у впровадженні демократичного підходу, який має ґрунтуватися не лише на методології, а й на аксіологічних засадах партнерства.

Зауважимо, що співпраця вчителя та учня передбачає взаємодію на основі принципу взаємоповаги, повних прав обох сторін та досвіду вільного вибору. Вона стає ефективною завдяки цілеспрямованому впровадженню в освітній процес технік контр-акцентів.

Щодо критеріїв ефективності педагогіки партнерства, то можна виділити наступні: інтелектуальні зусилля – усвідомлення необхідності навчання, наявність стійких пізнавальних інтересів, постановка цілей, планування, самоконтроль, самооцінка, здатність до рефлексії, емоціональне зусилля, впевненість в собі, співтворчість та взаємодопомога, створення «ситуацій успіху»; вольові зусилля – прояв пізнавальної активності, усвідомлення навчальних потреб і способів їх задоволення, взаємодія, спілкування, наявність необхідних умінь і навичок цілеспрямованої діяльності, використання раціональних способів співпраці, прийняття рішень.

Отже, наше дослідження доводить, що ключові аспекти педагогіки партнерства мають вирішальне значення для ефективних стосунків між вчителями та батьками. Адже саме батьки є прикладом для своєї дитини: вони впливають на світогляд учня, його сприйняття своєї соціальної ролі, розуміння важливості навчання в житті, а також на моральне та психологічне благополуччя дитини.

Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової української школи

Крилова Катерина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Проблема ефективності комунікації в триаді «батьки-педагог-дитина» ніколи не втрачала своєї актуальності. Особливо в умовах сьогодення, коли авторитарна модель не тільки стала неактуальною, але й шкодить освітньому процесу. Бо система у якій один із партнерів, безкомпромісно висуває свої умови, не може дати позитивний результат розвитку дитини. З метою покращення ситуації, педагогічні колективи закладів освіти в Україні впроваджують на практиці ідеї педагогіки партнерства, спираючись на досвід провідних європейських країн.

Партнерство в закладі освіти має базуватися на принципах добровільності, рівнозначності та доповнюваності. Потрібно чітко визначати особисті кордони кожного з учасників і поважно та з розумінням ставитися до них. Саме такими діями можна досягти позитивного результату у навчанні та сформуванню ситуації успіху для дитини.

Зазначимо, що формування взаємовигідних робочих стосунків є одним із провідних чинників забезпечення ефективної співпраці між родиною та школою. Адже саме в сім'ї реалізується одна з найголовніших функцій – соціалізація дитини. Знайомство з вчителем на початку навчання та побудова ефективної комунікації з батьками – є підґрунтям ефективного впровадження моделі взаємодії закладу освіти та сім'ї. Оскільки саме позиція всіх членів родини, їхні дії та погляди, реакції на різні ситуації слугують взірцем. Все це впливає на світосприйняття дитини, на розуміння нею свого громадського призначення, на розуміння важливості навчання та розвитку у житті.

Саме через такий підхід всі члени сім'ї можуть включатися, контролювати і корегувати навчальний процес своєї дитини. Що в свою чергу сприяє стимулюванню навчальних досягнень дитини, встановленню комунікаційного контакту, що сприяє формуванню ефективного освітнього середовища. Співпраця батьків, учня, педагога і адміністрації закладу освіти необхідна для визначення персональних освітніх маршрутів та їх реалізації в індивідуальних навчальних планах школярів.

Педагогіка партнерства сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А партнерство задовольняє потребу в розумінні суспільної приналежності і соціальної значимості та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше.

Отже, такий формат стосунків сприяє формуванню траєкторії розвитку дитини, усвідомленню прав та обов'язків усіх учасників освітнього процесу, мінімізувати загрозу виникнення непорозумінь та конфліктних ситуацій.

Взаємодія вчителя і батьків як психолого-педагогічна проблема

Лавріненко Любов

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Кожна освітня установа здійснює цілеспрямовану систематичну роботу, що відповідає сучасним вимогам ХХІ ст., де прямо і безпосередньо здійснюється гармонійне виховання підростаючого покоління, формується соціальна і педагогічна культура батьків, набуває актуального значення взаємозв'язок школи і сім'ї.

Провідну роль взаємодії сім'ї та школи набуває процес спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу, який має певні форми і методи впливу на створення умов для успішної самореалізації дитини її особистісного зростання, формування мотивації до навчання, збереження фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації.

З точки зору психології взаємодія розглядається як взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, в процесі якої здійснюється взаємне регулювання, взаємоконтроль, взаємовплив та взаємодопомога. Такий процес характеризує партнерські взаємини, інформаційний зв'язок між суб'єктами об'єднаними однією метою.

В Концепції Нової української школи термін «педагогіка партнерства» набуває вищого соціально-педагогічного значення і ґрунтується на принципах гуманізму, допомоги, взаємоповаги, взаєморозуміння між усіма учасниками освітнього процесу. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Крім того, діалог з батьками допомагає вчителю зрозуміти, як вони мотивують і підтримують своїх дітей, як допомагають їм вирішувати проблеми. Тоді батьки, які бачать позитивний вплив такої взаємодії на результати навчання й настрої дітей, відчують довіру до педагогів.

Продуктивною взаємодією вчителів, психологів і батьків для забезпечення гармонійного розвитку творчої особистості і допомоги сучасній українській сім'ї є необхідністю залучати батьків до відвідування психологічних тренінгів, спеціальних навчально-виховних заходів, які спрацюють на зміцнення та підвищення авторитету батьків, почуття відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку.

Отже, психолого-педагогічна проблема партнерських взаємин школи з родиною спирається на надання психологічної допомоги батькам у вихованні дітей через «діалогічне спілкування». Педагогіка партнерства спрямована на активну дію суб'єктів їх психолого-педагогічної обізнаності та єдності поставлених задач і цілей. В школі батьки та вчителі можуть допомагати одне одному краще розуміти інтереси, потреби та можливості дітей. Спільна і злагоджена робота, застосування нових креативних підходів, цікавих форм взаємодії допомагає побудувати активний і згуртований шкільний колектив, де цікаво й комфортно навчатися та розвивати свої таланти.

Організація педагогічної освіти батьків дітей молодшого шкільного віку у закладі загальної середньої освіти

Сотнікова Марина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Кожна людина починає своє життя у сім'ї, тут відбувається інтелектуальний, фізичний, моральний, духовний розвиток людини. У «Конвенції про права дитини» зазначається, що «сім'я як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона могла повністю покласти на себе зобов'язання в рамках суспільства, визнаючи, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння».

Вирішення завдань, які постали перед сучасною сім'єю неможливе без системи ґрунтовної педагогічної підготовки батьків до виховання дітей.

Нові виклики вимагають перегляду змісту, форм, методів, прийомів організації педагогічної освіти батьків у мовах реалізації Концепції «Нова українсько школа».

Зазначимо, що у сучасних умовах спеціалізовану, педагогічну, культурологічну допомогу батькам надають різні державні та приватні організації, заклади освіти, культури тощо. Але ключова роль у цьому процесі належить закладу загальної середньої освіти.

Сучасна дослідниця проблем сімейного виховання І. Єсьман визначає дефініцію «педагогічна освіта батьків» як «процес і результат засвоєння батьками певної сукупності знань з психології, педагогіки, етнопедагогіки, фізіології дитини, педіатрії тощо, а також засвоєння нормативно-правових та економічних основ функціонування сім'ї, вироблення відповідних умінь і навичок з виховання дітей».

Заклади загальної середньої освіти стають сьогодні своєрідними центрами педагогічної освіти батьків і дорослого населення. Для батьків відкривається перспектива підвищення рівня їх педагогічної культури, а педагоги, забезпечуючи активну участь батьків у суспільних заходах, стимулюючи їх до підвищення виховного потенціалу сім'ї стають їхніми пантерами та одностудцями. Але, слід акцентувати увагу на важливості диференційованого підходу до педагогічної освіти батьків, оскільки члени батьківської громади мають різний рівень освіти, сформованості компетентностей з виховання дітей, обсяг педагогічних, психологічних, фізіологічних знань.

Таким чином, заклади загальної середньої освіти в сучасних умовах отримали унікальну можливість вводити новітнє, свіже в життя сім'ї через педагогічну освіту батьків: популяризація та посилення національних традицій у вихованні, формування моральних цінностей, підвищення рівня комунікаційної культури, сприяння комп'ютерній та фінансовій грамотності тощо.

Формування педагогічної культури батьків учнів початкових класів засобами народного мистецтва

Суббота Дар'я

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У Закон України «Про охорону дитинства» задекларовано, що «забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити». Забезпечення зазначених потреб дитини вимагає від сім'ї високого виховного потенціалу, якій знаходиться у прямій залежності від рівня педагогічної культури батьків.

С. Борисюк визначає «педагогічну культуру батьків» як складову частину загальної культури, в яку втілено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї. «Педагогічна культура батьків» – це складне інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності.

Виклики, як постали сьогодні перед українським суспільством, актуалізують необхідність відродження кращих національних виховних ідей, методів, звичаїв та традицій. Колосальне значення у вихованні учнів початкових класів відіграє батьківська педагогіка як ключовий компонент народної педагогіки. Батьківська педагогіка втілює у собі народну мудрість виховання дитини в українській сім'ї завдяки передачі старшим поколінням власного життєвого та духовного досвіду.

Ключову роль у цьому процесі відіграє педагог, рівень його професіоналізму щодо готовності співпрацювати з батьками на засадах педагогіки партнерства.

Підкреслимо, що аналіз джерельної бази дослідження дає можливість констатувати, що теоретичні і практичні аспекти проблеми формування педагогічної культури батьків засобами народного мистецтва в українській педагогічній науці залишаються недостатньо вивченими та розробленими. Так, недостатня увага приділяється практиці застосування народних ігор (руханок, дидактичних, сюжетно-рольових ігор, обрядових, з ілюстрацією та програванням робочих процесів та буття народу); дитячого фольклору, зокрема малих фольклорних жанрів (забавлянки, лічилки, приказки, скоромовки, потішки, «мирилки», загадки, прислів'я), народних пісень (обрядових, побутових), народних казок та билин (міфологічні, чарівні).

Отже, процес формування педагогічної культури батьків учнів початкової школи засобами народного мистецтва буде ефективним за умови створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї (запровадження заходів із використанням сучасних інтерактивних технологій, тренінгових занять з означеної проблеми).

Особливості онлайн-комунікації у тріаді «учитель-учні-батьки»

Чубенко Валерія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

В умовах дистанційного навчання найбільше уваги слід приділити співпраці з батьками учнів початкової школи, оскільки саме вони організовуватимуть навчання своїх дітей, принаймні у перші місяці. Варто розповісти, як відбуватиметься навчання, узгодити розклад навчальних занять, роз'яснити, як працювати з навчальними платформами та платформами для організації відеоконференцій, як поводитися самим та допомогти дітям у випадку повітряної тривоги. Батькам також варто надати доступ до онлайн-платформи, через яку здійснюється дистанційне навчання.

Сучасні педагоги зробили значний внесок у дослідження взаємодії вчителя з батьками у вихованні особистості: Т. Алексеєнко, С. Бабишина, В. Бойко, З. Болтарович, Д. Луцик, М. Стельмахович, Г. Чередніченко, П. Щербань та ін.

За способом поширення навчального контенту розрізняють наступні навчальні режими: синхронні (передбачають одночасну участь у процесі навчальних занять вчителя та учнів); асинхронні (не вимагають одночасного, в режимі реального часу, зв'язку усіх учасників); змішані (це системи, що використовують елементи як синхронних, так і асинхронних систем).

Основними формами онлайн-комунікації у тріаді «учитель-учні-батьки»:

1. «Електронна пошта. Інтернет-сервіс для передачі sms-повідомлень у будь-яких формах (текст, ілюстрації, відео, звук). У освіті пошта використовується для спілкування між вчителями або ж з учнями, а також учнів між собою.
2. Соціальні мережі (Viber, Telegram тощо). Служби миттєвого обміну повідомленням або ж дзвінками. Є можливість створення груп, спільнот, де можна вести обговорення будь-яких питань, передавання інформації.
3. Чат. Спілкування у реальному часі між користувачами. Є кілька різновидів: текстовий, голосовий (спілкування за допомогою голосу), аудіо-, відеочат.
4. Відеоконференція. Конференція в онлайн режимі реального часу. Планується у визначений день та час. Наразі найпопулярніша форма комунікації на відстані. Учителі, учні, батьки можуть бачити один одного, можливо демонструвати екран, а також робити його запис (ZOOM, Google Meet тощо).
5. Анкетування. Використовуються для поточного контролю. Дуже гнучкий інструмент, бо питання у анкеті можна ставити різноманітними способами. Під час дистанційного навчання можна використовувати у кінці уроку самооцінювання учнів за допомогою анкет».

Отже, діяльність батьків і учителів заради інтересів дитини буде успішною лише в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дасть їм змогу краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях, що допоможе дорослим усвідомити індивідуальні особливості дітей, розвивати їхні здібності, формувати ціннісні життєві орієнтири, попереджати негативні прояви в поведінці.

СЕКЦІЯ 5

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Проблема спілкування вчителя з учнем у педагогічній спадщині

Я. Коменського

Абакумова Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

В Нові часи (від середини XV століття до кінця XIX — початку XX століття) проблема взаємостосунків учителя з учнем на основі суб'єкт-суб'єктного спілкування була вперше поставлена Я.Коменським. У нього немає спеціальних робіт, присвячених цій темі, але всі його педагогічні твори вміщують багато роздумів, педагогічних настанов із вказаної проблеми, які не втратили злободенності й у наші часи. Згідно його вчення обидва суб'єкти займають активну позицію в освітньому процесі, але керівна роль належить учителеві. Неодноразово в своїх працях Я. Коменський повторював, що «вчитель і учень знаходяться в стосунках взаємності», бо обидва впливають один на одного. Передумовою налагодженого, щирого й невимушеного спілкування вчителя з учнем є дотримання вихователем певних вимог, підґрунтям яких є гуманізм: «привітність» учителя, його здатність «приваблювати дітей ласкавістю та дружнім ставленням», «батьківська прихильність» до дітей тощо. Спілкування вчителя з учнями, як у навчальному процесі, так і в позанавчальний час, повинно «сприяти удосконаленню людської природи» й досягненню кожною молодою людиною «повної досконалості», що під силу лише «універсальному вчителю», який здатний до самовдосконалення за такими напрямками: педагогічні здібності (розвиток здатності навчати інших); компетентність у навчанні (повинен бути гарним дидактом); професійно-педагогічні знання (вміння знайти найкращі засоби впливу на учнів); методична вправність (вміти з розмаїття методів вибрати один, найнеобхідніший); вміння прищеплювати любов до мудрості; врахування вікових та індивідуальних особливостей вихованців; розуміння активної природи дитини і її схильності до діяльності.

Я. Коменський, конкретизуючи загальні вимоги до навчального спілкування, закликав вчителів до застосування таких методів, які б не тільки сприяли розумінню конкретного матеріалу, а й стимулювали б пізнавальну діяльність учнів та розвивали їх пізнавальні здібності. Найбільш цінними в цьому аспекті він вважав постановку пізнавальних запитань, порівняння, розкриття причинно-наслідкових зв'язків тощо. Підкреслюючи керівну роль учителя в розвитку пізнавальної діяльності учнів у процесі педагогічного спілкування, він наголошував на необхідності розвитку учителем самостійності мислення учнів, їх пошукової активності, самостійного вивчення, стимулювання внутрішнього діалогу особистості.

Отже, звертаючись до педагогічної спадщини Я. Коменського у вирішенні повсякденних завдань педагогічного спілкування, знаходимо в його далекозорих висновках багато цінного й корисного із вказаної проблеми, актуального як для науки, так і для педагогічної практики.

**Дитиноцентрична концепція сімейного виховання
у педагогічній спадщині В. Сухомлинського**
Артюкович Олена

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Особливе місце в українській теорії та практиці сімейного виховання другої половини ХХ століття займає науково-педагогічна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського (1918 – 1970) – відомого педагога, вченого, публіциста, автора багатьох праць із проблем виховання дітей у сім'ї.

Окремі аспекти його спадщини з проблеми сімейного виховання досліджували: І. Бех, А. Богуш, А. Савченко, М. Сметанський, О. Сухомлинська та інші, а також вчені: Л. Бондар, А. Петренко, А. Сараєва та ін. Однак поза увагою науковців поки що залишалася дитиноцентрична концепція виховання дітей у сім'ї, обґрунтована В. Сухомлинським.

Вчення про сім'ю є змістовною константою багатоаспектної теоретико-практичної спадщини В. Сухомлинського, що набуває особливого звучання на у сучасних умовах розвитку і функціонування історико-педагогічної галузі. Відомий вчений постійно звертався до проблем сімейного виховання, детально досліджуючи його окремі аспекти. В. Сухомлинський був глибоко переконаний у виховних можливостях впливу сім'ї на формування особистості дитини, саме тому свою педагогічну діяльність спрямовував на узгодження єдності виховних цілей та вимог, погодженні дій сім'ї та школи.

Переконливим свідченням того, що інтерес В. Сухомлинського до сімейної проблематики зростає прямо пропорційно до його практичного педагогічного досвіду, є, на нашу думку, той факт, що наприкінці свого життєвого шляху він розпочав роботу над працею, яку назвав «Батьківська педагогіка». За його визначенням вченого, цей твір має бути книгою «про сім'ю, про моральну підготовку дошлюбних відносин, про розуміння любові та щастя, про виховання дітей».

Зазначимо, що вперше в педагогіці радянського періоду, після довгої перерви, педагог-практик обґрунтував дитиноцентричну концепцію сімейного виховання, засновану на глибокому психологічному аналізі сімейних взаємин, принципах гуманізму, визнанні дитини найвищою цінністю; визначив місце сім'ї у процесі формування особистості. Науковий доробок вченого, його практичний досвід були, є і будуть базовими для подальшого розвитку теорії та практики виховання дітей у сім'ї.

Отже, аналіз та характеристика поглядів вченого на проблеми виховання дітей у сім'ї дозволяють проникнути в їхню сутність, оцінити новаторство ідей, співзвучність їх викликам сучасності. В. Сухомлинський теоретично обґрунтував та доклав зусиль до практичного втілення в життя дитиноцентричної концепції сімейного виховання, що представляє систему закономірностей, поглядів, ідей, що розширюють та поглиблюють теорію та практику виховання дітей у сім'ї. Основне місце у її реалізації належить батькам, іншим членам сім'ї, громаді.

Розвиток системи соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами в європейській педагогічній практиці XIX століття

Власенко Катерина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

У другій половині XIX століття в Англії, Франції, Німеччині особливого поширення набули ідеї філантропізму – безкорисливої допомоги одних громадян іншим, прояви уваги до людей, які в силу будь-яких обставин нездатні забезпечити собі власними силами відповідні умови існування, підтримки їх матеріально і духовно. У закладах, започаткованих першими філантропами, розроблялись нові, більш ефективні методи навчання й виховання підростаючого покоління, створювались умови для розвитку дитини відповідно до її природних можливостей. У цих закладах пріоритет надавався фізичному розвитку, трудовому вихованню і професійній підготовці.

У кінці XIX століття ідеї гуманного ставлення до аномальних дітей набули широкого розповсюдження. Так, у Франції лікар-психіатр Філіп Пінель зробив перші спроби гуманістичного та наукового підходу до душевнохворих, надав класифікацію душевних захворювань. В Англії спробували законодавчо встановити межу між ідіотами й божевільними, закріпити права громадян з обмеженими можливостями. У Німеччині допоміжне навчання почалося у 80-х роках XIX століття з введенням у Берліні паралельних класів при нормальних школах з метою індивідуалізації навчання відсталих дітей. У Великій Британії з'являються спеціальні школи для сліпих учнів (Королівський національний інститут для сліпих, 1868), соціальні заклади для розумово відсталих (1892), пізніше – для дітей, які мають сенсорні порушення. У 1911 році був заснований Королівський національний інститут для глухих.

Становленню та подальшому розвитку системи соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами сприяли й проведення міжнародних з'їздів і прийняття нормативних актів щодо введення спеціальної освіти у багатьох країнах світу. Так, 1876 року у Відні відбувся I Міжнародний з'їзд у справах навчання аномальних дітей. У Саксонії було прийнято закон про обов'язкове навчання сліпих, глухих та розумово відсталих (1873), у Великій Британії – закон про початкове навчання глухих і сліпих (1893) та закон про навчання розумово відсталих дітей (1899), у Швеції – закон про обов'язкове навчання сліпих (1896), у Пруссії – закон про обов'язкове навчання глухих, сліпих, розумово відсталих (1900), у Франції – закон про організацію допоміжних класів і шкіл.

Актуальними є такі здобутки європейської педагогічної практики XIX ст. щодо організації соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами, як: методи вивчення особистості дитини (соціально-педагогічна характеристика дитини, тестування, анкетування, інтерв'ю тощо), форми соціально-педагогічної роботи (індивідуальні та групові заняття, гурткова робота, проведення творчих виставок, вечорів художньої самодіяльності, спортивних змагань тощо).

Педагогічна спадщина К. Ушинського в сучасному вимірі

Голубенко Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Зараз освіта України орієнтована на входження у сучасний європейський освітній простір. Один із механізмів цієї інтеграції є Болонський процес. Насамперед він дає можливість готувати сучасних фахівців на основі європейських стандартів. Сьогодні, ідеї К. Ушинського не застаріли і звучать цілком сучасно, на кшталт Болонського процесу, що передбачає збереження особливостей національної освіти.

Юні роки Костянтина Дмитровича Ушинського (1824 – 1871 рр.) пройшли на Чернігівщині у невеликому повітовому містечку Новгороді-Сіверському, куди з м. Тули перевели його батька на посаду судді. На чернігівській землі й формувався характер К. Ушинського, а новгород-сіверська гімназія, яку він закінчив у 1840 р., пробудила у нього інтерес до наук. Подальшу освіту він продовжив на юридичному факультеті Московського університету, який успішно закінчив у 1846 р. Далі його чекає робота у навчальних закладах, але не завжди вдала. Так, через політичну неблагонадійність його звільняють з Ярославського Демидівського юридичного ліцею. Не будемо вникати у подальші подробиці його долі, яка й так відома, лише пригадаємо, що з рідною чернігівською землею, що стала для нього, він не порвав зв'язку. Довгий час мав свій будинок у селі Богданівка Глухівського повіту (тепер Шосткинський район Сумської області) Чернігівської губернії. Після смерті свого старшого сина Павла він переїхав із сім'єю до Києва. Важка хвороба змусила Костянтина Дмитровича вирушити на лікування до Криму, в дорозі йому стало погано, він зупинився в м. Одеса, де й минули останні дні. Поховали його у київському Видубецькому монастирі.

Думки К. Ушинського про народну освіту справили незабутнє враження на сучасників, а його підручник для дітей «Рідне слово» та книга «Дитячий світ» отримали високу оцінку. Проте, справою всього життя К. Ушинського вважається його наукова праця «Людина як виховання». Ця Книжка не втратила свого значення й у наш час, адже на думку К. Ушинського науково обґрунтований педагогічний процес має враховувати особистість дитини з усіма її психологічними особливостями. Праці К. Ушинського неодноразово перевидавалися. Минула школа широко використовувала у своїй практиці основні положення його педагогічного вчення, в основі якого лежав принцип антропоцентризму: головне - це учень, всі думки та зусилля педагога мають бути спрямовані на нього, а навчально-виховна робота повинна мати соціальну значущість, відповідати духу та вимогам свого часу.

Сьогодні педагогічна спадщина К. Ушинського аж ніяк не втратила свого життєвого звучання. Навіть сьогодні педагогічні школи України, Білорусі, Грузії, Вірменії та інших країн, вважають К. Ушинського основоположником своїх вітчизняних педагогічних шкіл.

Ідея народності у вихованні – основа педагогічної системи

К.Д. Ушинського

Євков Віталій

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні важливим аспектом є формування гармонійної та всебічно розвиненої особистості. Для його реалізації в педагогіці широко використовуються наукові здобутки діячів другої половини XIX століття, а також засновника наукової педагогіки та реформатора народної школи К.Д. Ушинського, який зробив значний внесок у світову педагогіку новаторськими поглядами на виховання підростаючого покоління. Його істотним здобутком вважається принцип народності у навчанні дітей. Ідеї педагога настільки фундаментальні, що не втратили своєї значущості та актуальності і для сучасної системи освіти.

Педагогічні погляди К.Д. Ушинського досліджували М. Гончаров, М. Константинов, Д. Лордкіпанідзе, М. Маккавейський, Є. Мединський, В. Острогорський, В. Струминський тощо.

Саме Ушинський став першим педагогом і громадським діячем, який порушив проблему народності у вихованні. Принцип народності вітчизняного педагога відображено у статтях «Три елементи школи», «Про народність у суспільному вихованні» тощо.

Принцип народності є фундаментом полікультурної освіти у теорії та практиці освітніх установ. Він пронизаний самобутністю народу, його традиціями, звичаями, мовою, культурою, народним духом та характером.

Думка про народність виховання була центральною у педагогічній системі Ушинського. Система виховання дітей у кожній країні, наголошував педагог, пов'язана з умовами історичного розвитку народу його та потребами.

Педагог доводив, що система виховання, побудована відповідно до інтересів народу, розвиває та зміцнює у дітях найцінніші психологічні риси та моральні якості – патріотизм та національну гордість, любов до праці тощо. Він вимагав, щоб діти з раннього віку засвоювали елементи народної культури, опановували рідну мову, знайомилися з творами усної народної творчості. Таким чином відбувалося б залучення підростаючого покоління до традиційної народної культури.

Отже, ідея народності у вихованні – основа педагогічної системи К.Д. Ушинського. Ця ідея переросла у життєво важливий принцип народності педагога. Вважаємо, що цей принцип є основним у етнокультурній та етнопедагогічній освіті. Освітні програми, спецкурси, дисципліни, факультативи, які розроблені на основі принципу народності, дозволяють сучасним педагогам долучити дітей до джерел рідної мови, культури, фольклору. Все це виховує у підростаючого покоління любов до рідного краю, почуття патріотизму та гордість за минуле своєї країни.

Педагогічна спадщина Х. Алчевської

Ковальчук Ірина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Серед тих, чиє життя та діяльність є предметом гордості для наших земляків, нашою культурною спадщиною, гідне місце займає Христина Данилівна Алчевська (1841-1920) – вчитель, прогресивний діяч народної освіти, організатор та керівниця недільних шкіл.

Будучи дочкою вчителя повітового училища, завершити навчання у школі або здобути освіту вона так й не змогла, оскільки в Російській імперії жінка не мала права здобувати освіту. Через це вона й поставила собі мету «навчити якнайбільше жінок грамоті».

У м. Курськ, куди з Чернігівської губернії перевели її батька Д. Я. Журавльова на роботу, пройшли дитячі та юні роки Христини. 1862 р. Журавльова Христина Данилівна одружилася та з чоловіком переїхала із Сум до Харкова. Алчевський Олексій Кирилович, її чоловік, українець, багато сил та часу відводив на громадську діяльність. Так, у 1860 рр. він очолив Харківську громаду, яка сприяла освіченості українського населення, відкривала безкоштовні школи, видавала дешеві книжки, влаштовували лекції, концерти, шевченківські вечори. Серед них єдиною жінкою була Х. Д. Алчевська, її також називали гетьманкою. У 1869 р., після створення у Харкові Товариства поширення грамотності в народі, Христина Данилівна увійшла до його складу разом зі своїми колегами.

10 червня 1862 р. була започаткована Х. Д. Алчевською нелегальна приватна жіноча недільна школа (налічувала 50 осіб) та працювала протягом 8 років. Офіційно відкриття цієї школи сталося лише у березні 1870 р. В класі, який вела Христина Данилівна, навчання було за букварем П. О. Куліша. Учителі школи Х. Д. Алчевської, як наслідувачі К. Д. Ушинського, М. О. Корфа та ін, використовували звуковий метод навчання грамоти. Особливу увагу у школі надавали самоосвіті, тому над уважно комплектували фонд бібліотеки. Кількість учениць Х. Д. Алчевської постійно збільшувалася (воно було доведено до кінця педагогічної діяльності Алчевської до 500).

Вивчаючи щоденники Х. Д. Алчевської та її колег, видно, що вони містяться цінні пед. спостереження за психологічним розвитком учнів, розглядаються питання взаємовідносин із нею, що є шляхом обміну пед. досвідом, допомагають аналізувати нові методи навчання, проблеми педагогічної майстерності. Вдосконалюючи шляхи навчання учениць, вчителі особливо наполегливо розробляли методичний документ - «Програми з усіх предметів навчання» у «Недільній школі для дорослих та малолітніх учнів» (1885), який був з 7 пунктів. Тож, марно Харківська жіноча недільна школа була взірцем освітніх закладів такого типу. Отже, вся діяльність Х. Д. Алчевської була прикладом самовідданої віддачі своєму народу. А сучасники вважають, що саме Х. Д. Алчевська змогла створити основу для наступного розвитку народної освіти в країні.

Педагогічна концепція Я. Корчака

Кожан Ірина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

В. Сухомлинський вперше прочитав праці Корчака – ще не перекладені, польською мовою, – і вони надихнули його на написання твору «Серце віддаю дітям». «Життя Януша Корчака, його подвиг... стали для мене натхненням. Я зрозумів: щоб стати справжнім вихователем дітей треба віддати їм своє серце». У 1978 році у Варшаві було створено Міжнародну спільноту Корчака, яка й зараз має свої філіали у багатьох країнах світу. Багатьох педагогів надихає подвиг Корчака. Сьогодні у Польщі 68 шкіл і 20 дитячих будинків носять його ім'я.

Концепція Корчака народилася на початку ХХ століття у руслі реформаторських теорій, що виникли як наслідок кризи традиційної педагогіки ХІХ століття. Ця педагогічна криза в свою чергу була зумовлена громадськими змінами кінця ХІХ століття, помітними змінами соціально-історичних умов буття індивіда, що вимагав розширення кордонів його суб'єктивної самостійності та свободи. З'явилася гостра суперечність між новою суспільною ситуацією життя індивіда та старою практикою його підготовки до життя, традиційним авторитарним вихованням, що однобічно бачило в дитині лише об'єкт імперативної педагогічної дії. Тому не випадково педоцентризм, який висунув на передній план мету формування суверенної людської індивідуальності, виявився компонентом досить широкого кола педагогічних систем того часу. Ці системи досить неоднаково – майже полярно – вирішували проблему співвідношення суспільства й особистості.

Педагогічна концепція Корчака носила яскраво виражений послідовно-демократичний, безмежно гуманістичний характер. Саме тому, відповіді, знайдені ним на питання епохи, далеко виходять за межі його покоління, країни і часу.

В основі педагогіки Корчака лежать любов і повага. Люди будь-якого віку, всіх культур, мовних груп і рас прагнуть любові. Якщо це прагнення не вдовольняти, людина не буде щасливою. Як батьки можуть навчити любові своїх дітей? Як люди вчаться любити? Вивчаючи психологію? Читаючи порадики? Дивлячись романтичні фільми? Зовсім ні. В першу чергу люди вчаться любити від батьків, а зокрема з їхнього прикладу. Діти пізнають, що таке любов, в атмосфері тепла й сердечності, коли батьки піклуються про них, захищають їх, спілкуються з ними і приділяють їм увагу. Крім того, діти вчаться любові, коли батьки прищеплюють їм звичку чинити правильне і уникати лихих учинків. Корчак звертає особливу увагу на безумовну цінність дитинства. Ця ідея червоною ниткою проходить через усі його твори. В наш час така ідея надзвичайно актуальна.

Отже, Я. Корчак зробив переворот у педагогіці, сказавши, що дитина – це не майбутня людина, а справжня, сьогоднішня; діти потребують свободи, вони мають право бути собою, тими, ким вони є.

Формування педагогічної майстерності вчителів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського

Коробейник Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У сучасних реаліях функціонування та трансформації освіти в Україні змінюються вимоги до національної системи освіти, і насамперед, до вчителя. У Законі України «Про загальну середню освіту» визначено, що «педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи». Від вчителя, рівня його професійної компетентності залежить успішна реалізація якісних змін української системи освіти.

Досвід відомих учених, педагогів-практиків, що стали традицією української системи освіти набуває сьогодні особливо звучання, оскільки з роками не втрачає своєї актуальності, а відкривається все новими і новими гранями. У цьому аспекті доцільно звернутись до вивчення педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

Сучасна педагогічна наука розкриває досить широкий аспект діяльності вчителя. Вчені М. Антонєць, А. Борисовський, Ю. Новгородська, І. Прокопенко презентують різноманітні підходи до особистості вчителя як основи педагогічної системи В. Сухомлинського.

Володіння педагогічною майстерністю, наголошував В. Сухомлинський, визначає ефективність праці вчителя-предметника, а майстерність педагога полягає в «олюдненні», натхненності професійних знань, котрі не просто безпристрасно доносяться до слухачів, забарвлюються почуттями вчителя та висвітлюються як власний погляд на світ. Тому що, стверджували стародавні люди, «думка входить у людину вратами почуттів», і «почуття передують знанням».

Теоретична спадщина визначного педагога – це струнка й послідовна система поглядів на педагогічну майстерність учителя як складову його загальної культури. Складовими педагогічної майстерності за В. Сухомлинським є: «гуманізм – ставлення до дитини як до найвищої цінності, яке проявляється у педагога через наявність доброти, любові, милосердя, чутливості; педагогічні здібності – комунікабельність, інтуїція, переконання, оптимізм, здатність до творчості; педагогічна взаємодія – професійний такт учителя, культура мовлення та спілкування з учнями, врахування психофізіологічних властивостей дитини».

Отже, у педагогічній системі В. Сухомлинського – «педагогіці серця, любові, мудрості» – важлива увага приділяється особистості вчителя, його педагогічній майстерності, необхідності постійного самовдосконалення особистості на гуманній основі.

Педагогічно-літературна творчість для молодших школярів у педагогічній спадщині Лесі Українки

Куценко Дар'я

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Талант Лесі Українки поєднав пристрась Прометея, мудрість філософа і хист художника-майстра. Вона виявила творче обдарування у багатьох різновидах праці, ім'я поетеси овіяне особливою всенародною любов'ю. На жаль, Леся Українка не залишила нам розгорнутого і систематичного викладу своїх педагогічних думок, проте освітньо-виховна діяльність великої письменниці розвивалася за продуманими педагогічними принципами, що випереджали ряд навчально-виховних теорій свого часу.

Леся Українка піддала ретельному аналізу стан освіти та школи свого часу, розвинула ряд важливих положень про виховання всебічно розвинених, вольових людей, показала всю неспроможність офіційних канонів у вихованні і віддавала перевагу демократичній, глибоко народній функціональній системі навчання і виховання.

Видатна поетеса обстоювала рідну культуру, рідну мову, національні традиції у вихованні і всі виховні проблеми вона розв'язувала в світлі завдань громадянського виховання. Думки Лесі Українки про народну освіту не можна відокремити від усієї системи її поглядів і переконань.

Основою педагогічних поглядів Лесі Українки була, насамперед, народна мудрість. Саме на ґрунті кращих традицій народної педагогіки письменниця розглядала важливі проблеми освіти і виховання. Етнопедагогіка українського народу орієнтувала її на любов до Батьківщини, повагу до старших, до людини праці. Ідеї народної педагогіки про працю як основу життя, гуманне ставлення до дитини, використання рідної мови стали основою педагогічних поглядів поетеси, які вона поєднувала з досягненнями передової думки. Вона була ознайомлена з педагогічними творами К. Ушинського, Х. Алчевської, М. Драгоманова. Це дало їй можливість ґрунтовно проаналізувати діяльність тогочасної школи, давати поради з питань освіти учителькам подругам М. Боковській, А. Макаровій, брати посильну участь у навчально-виховному процесі. Вона навчила читати, писати і грати на піаніно жителів мальовничого села Колодяжного Ганну Поліщук і Федора Іллюха. Замінила М. Бешкуровій матір, навчила її читати і писати російською і французькою мовами, рахувати, малювати, вишивати. Перебуваючи в Єгипті, вона навчила грамоті двох арабських дітей, тобто зуміла втілити свої педагогічні погляди в життя.

Лесю Українку можна вважати однією з кращих дитячих письменниць того часу. Серед творів, які написані спеціально для дітей і про дітей, дві прозові казки – «Лелія» і «Біда навчить», вірші «Вишеньки» і «Колискова», цикл «У дитячому крузі», спеціальний збірник «Дитячі ігри, пісні, казки...».

Отже, педагогічні погляди Лесі Українки стали значним внеском у становлення українського шкільництва, в теорію і практику навчання та виховання дітей і молоді, відіграли певну роль у розвитку світової педагогічної думки.

Просвітницька діяльність Х. Алчевської

Рахматіл्लाєва Мадіна

Науковий керівник – доктор філософії Небитова І.А.

Христина Алчевська – видатний організатор освітньої діяльності в Україні. Наприкінці XIX ст. в Україні зростає кількість початкових народних шкіл, але в них навчалася лише третина дітей. Ця ситуація хвилювала українську інтелігенцію, яка намагалася відкрити шлях до освіти для всіх верств населення. Серед цих поборників за розвиток національної освіти була і Христина Дмитрівна Алчевська, внесок якої в освітній процес важко переоцінити.

Наприкінці XX століття та на самому початку XXI з'являється низка статей, присвячених ролі Х. Алчевської у просвітницькому процесі в Україні (Н. Коляда, М. Лісовенко, М. Мухін, Л. Хмельницька та ін.), в яких підкреслювався видатний внесок Х. Алчевської в справу народної освіти, наголошувалось на її видатній ролі як організатора народної освіти, а також як методиста, створившого унікальну методику навчання грамоті дорослих.

Х. Алчевська виступала за те, щоб надати народові можливість доступу до повноцінної освіти, щоб до освіти були залучені не тільки діти та дорослі чоловіки, але й жінки, щоб навчання було якісним і безкоштовним. Реалізуючи цю мету вона створила в Харкові недільну школу для жінок, яка на початку свого існування взагалі не мала формального статусу, була «особистим проектом» Алчевської, який вона реалізовувала на громадських засадах.

Саме цей неформальний статус цього навчального закладу дозволив впровадити в освітній процес інноваційні, на той період, форми навчання: бесіди, дискусії, навчання в природному середовищі, розбір помилок, визначення досягнень учнів, ведення щоденників тощо. Досягнення та проблеми освітньої діяльності Алчевська викладала у річних звітах.

Слід зазначити, що Х. Алчевська значну увагу приділяла розповсюдженню художньої літератури та популяризації читання художніх творів. У цьому напрямку просвітницької діяльності вона досягла значних результатів та стала першим в Україні бібліографом, створивши перелік літератури (у трьох томах) для людей різного віку, але акцентуючи увагу саме на дитячому читанні. При цьому Х. Алчевська була активним популяризатором свого передового, на той час, педагогічного досвіду, публікуючи статті у періодичних виданнях, а також педагогічні праці, які формували принципово новий погляд на педагогічний процес. Ці твори були високо оцінені такими корифеями української культури як Іван Франко та Леся Українка.

Значну увагу Х. Алчевська приділяла формуванню в Україні педагогічних кадрів, які мали постійно вдосконалювати власну педагогічну майстерність, використовувати прогресивні напрацювання українських педагогів.

Отже, наше дослідження доводить, що Христина Дмитрівна Алчевська була видатним організатором освітньої діяльності в Україні, поєднавши значні організаторські, вчительські, методичні та наукові здібності, спрямовуючи їх на те, щоб підняти українську освіту на новий рівень розвитку.

До питання історії виникнення вчення про здоров'я

Ручка Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Глибоке минуле людства не було простим накопиченням несвідомого: воно містило зачатки емпірично віднайдених способів виживання, зміцнення здоров'я, лікування хвороб, збереження потомства.

Найбільший внесок у формування ідеології здоров'я зробили відомі вчені Давньої Греції та Риму. Доволі цікавими й такими, що не втратили свого значення й у наш час, є роздуми античних філософів (Демокрит, Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, Сенека та ін.) про здоров'я людини. Переважна більшість філософів того часу зверталася безпосередньо до вивчення людини, сенсу її життя, свободи, щастя. Людина розглядалася як «мікрокосм», «малий Всесвіт» – цілісна, духовна істота. Щастя людини полягає в пізнанні самої себе, творенні добра, гармонії з навколишнім світом, дотриманні помірного образу життя, а отже, впливає з її морального та фізичного здоров'я.

Типовими для античності є погляди Платона на людину як на єдність тіла, душі й духу. За Платоном, не можна лікувати частину без цілісного підходу: лікувати тіло, не лікуючи душу або лікувати душу, не впливаючи на тіло. Платон, надаючи величезного значення правильному вихованню у формуванні моральної людини, вважав, що здорове виховання повинно включати такі складники: по-перше, розвиток через гімнастику красивого тіла, щоб воно стало слухняним інструментом душі; по-друге, навчання мистецтву, яке зміцнює душу; по-третє, заняття науками, що наближує до царини духу (чистих ідей).

На практиці засади збереження здоров'я, такі як: виконання фізичних вправ та проведення гігієнічних заходів для лікування та попередження хвороб – використав найвідоміший лікар Гіппократ.

Давньоримські вчені та лікарі використали пізніше праці та філософські трактати давньогрецьких вчених, щоб сформувати власні уявлення про здоров'я. Вивчали детальніше цінність здоров'я та методи лікування вчені Пліній Старший, Гален та інші, а давні римляни створили навіть прислів'я: «У здоровому тілі – здоровий дух». Саме римляни заклали основи здорового способу життя, медичної допомоги та соціальної політики у сфері охорони здоров'я, а Римська імперія стала осередком дбайливого ставлення до хворих та турботи про гігієну і фізичне виховання населення. Це проявлялося в тому, що римляни створювали гігієнічні ванни, будували лікарні, щоб дбати про людей, які потребували медичної допомоги.

Широта рекомендацій відомих філософів свідчить про те, що історія виникнення вчення про здоров'я виходить за межі медицини, конкретизуючи не лише медичні, а й педагогічні відомості та загальнолюдську, філософську думку, а головним посланням стародавніх учених було переконання в тому, що саме спосіб життя людини має забезпечувати збереження здоров'я, профілактику хвороб душі і тіла.

Погляди І. Я. Франка на мету і завдання виховання школярів

Скрипнік Олена

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

В історію української літератури Іван Франко вніс неоцінний вклад, бо завершив перехід української літератури до вершин критичного реалізму, від образу стихійного бунтаря до Каменяра, від вузько національної тематики до загальнолюдських тем, сюжетів і образів. Іван Франко збагатив українську поезію, прозу і драматургію новими проблемами, жанрами і художніми засобами. Значення Франка виходить далеко за межі літератури і захоплює царину науки, мистецтва і культури і цілому. Українська фольклористика, етнографія, соціологія, філософія, педагогіка, не кажучи вже про історію і теорію літератури, тільки завдяки Франкові стали повноправними в історії світової науки і культури. Франко вивів гуманітарні і суспільні науки свого народу на вершини світової культури.

У творах І. Я. Франка багато уваги приділено питанням мети і завдання виховання. У розв'язанні цих питань, як і інших педагогічних проблем, письменник піднявся значно вище від сучасних йому представників педагогічної думки в Галичині.

Великий мислитель прийшов до правильного розуміння того, що мета і завдання виховання в класовому суспільстві визначаються в кінцевому рахунку економічними відносинами і відповідною їм політикою пануючих класів. На прикладі школи в Австро-Угорській державі він переконливо показав, що експлуататори підпорядковують виховання і освіту своїм класовим інтересам. «Науку подають в теперішніх школах не для того, щоб створити і навчити робітника потрібному і людському знанню, – підкреслював Франко, – але тільки на те, щоб виховати з нього підданого, щоб умовити в нього покірність теперішнім, несправедливим порядкам і утвердити його в темноті». Така мета виховання дітей у початковій школі була піддана гострій критиці в статті І. Франка «Великі діяння пана Бобжинського» (1901 р.).

Виховним ідеалом письменника була людина-борець, «каменярь» нового суспільства. Ця людина повинна бути спроможною «...вести самовіддану боротьбу за ліквідацію несправедливих суспільних порядків, за добробут народу... Це має бути людина з сильним переконанням в справедливості своєї справи, гарячою любов'ю до людей, особливо до тих, які перебувають в найтяжчому становищі». Тож розумове виховання, на думку Франка, буде спрямоване в першу чергу на озброєння людей широким колом знань. Серед наук, якими повинні оволодіти трудящі, Франко ставив математично-природничі науки. У число суспільних наук, з якими повинна бути обізнана розумово розвинена людина, письменник включав: логіку.

Отже, письменник зміг глянути значно далі своїх сучасників і висловити багато цінних думок щодо мети виховання в новому суспільстві. Виховним ідеалом письменника була всебічно розвинена і фізично загартована людина з широким колом знань, самостійним мисленням.

Музика як засіб естетичного виховання у педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського

Скрипніков Владислав

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення молоді людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У процесі становлення особистості особливе значення надається естетичному вихованню. Значні можливості естетичного виховання учнів показав у своїй практичній діяльності видатний український педагог В. О. Сухомлинський.

Педагогічну спадщину В. Сухомлинського досліджували такі науковці, як М. Антоненко, Л. Бондар, О. Замашкіна, М. Кальчук, Л. Мамчур, М. Мухін, Л. Руденко, К. Юр'єва та ін. Особливості естетичного виховання в умовах початкової школи досліджували Т. Аболін, А. Богуш, І. Гончаров, Н. Митропольська, О. Печерська, О. Савченко, К. Стеценко та ін.

Музика є одним із засобів естетичного виховання. В. Сухомлинський надавав їй особливого значення. Він підкреслював, що музика, мелодія, краса музичних звуків є важливим засобом не тільки естетичного виховання, а й морального та розумового, джерелом благородства серця й чистоти душі. Музика відкриває людині красу навколишнього світу, високих морально-естетичних відносин праці. Завдяки музиці в дитині пробуджується думка про величне, прекрасне не тільки в навколишньому світі, а й у самій собі. Музика – це могутній засіб самовиховання. Для В. Сухомлинського мова музики асоціювалась з мовою почуттів. На його думку, якщо у звуках дитина відчуває багатогранні відтінки людських емоцій, вона підніметься на таку сходинку культури, якої не можна досягнути жодним іншим шляхом. Відчуття краси музичної мелодії відкриває перед дитиною особисту красу.

На уроках і вечорах, які проводилися в Павлівській школі, діти з великим інтересом, затамувавши подих, слухали записані на магнітофонну стрічку народні веснянки, колядки, щедрівки, обрядові пісні, думи історичні пісні, народні пісні про рідний край, природу. Перед ними розкривалося невичерпне джерело музики, яке спонукало їх до подальшого пізнання себе й навколишнього світу. Сам Василь Олександрович умів грати на сопілці і навчав цьому дітей. Вони виготовляли сопілки з бузини, шліфували їх, прорізували дірочки й вчилися грати українські мелодії

Отже, музика як виховний засіб надає емоційного й естетичного забарвлення всьому духовному життю людини. Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї.

Народознавча складова сімейного виховання в українській родині кінця XIX – на початку XX ст.

Тараніченко Наталя

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У Сімейному кодексі України визначено, що «сім'я є первинним та основним осередком суспільства». Важко переоцінити значення сім'ї у формуванні, розвитку особистості людини. Сьогодні в умовах повномасштабної війни росії проти українського народу особливо актуальним є звернення до історичної, етнічної спадщини щодо досвіду виховання взагалі, та у сім'ї зокрема.

Виховання дітей в українській родині наприкінці XIX – на початку XX століття ввібрало в себе історичні традиції народу, які зберігалися та передавалися від покоління до покоління насамперед у сім'ях української інтелігенції, а також у селянських, робітничих сім'ях. Зміни типу сім'ї, її якісного та кількісного складу у різних регіонах України зазначеного періоду були різними. Це пояснювалося соціально-економічними, культурно-освітніми, географічними умовами розвитку України, рівнем розвитку освіти та науки, а багато в чому залежало від етнорегіонального та етнокультурного розвитку.

Основною формою, головним виховним інститутом селянських дітей була сім'я, де дитина набувала першого соціального досвіду завдяки дорослим членам сім'ї (батька, матері, бабусі, дідусі, старших братів і сестер, їх новостворених сімей), засвоювала норми поведінки, певні життєві настанови, сімейні цінності та традиції, звичаї, обряди і в майбутньому передавала ці життєві складові наступним поколінням, своїм дітям. Вони формувалися та розвивалися, наповнювалися новим змістом під впливом багатьох чинників. Серед провідних: релігія, внутрішньосімейні відносини, праця, фольклор, народна творчість тощо.

Внутрішньосімейні відносини включали взаємини подружжя, визначені православ'ям, які встановлювали обов'язки подружжя стосовно дітей: любов до дітей, опіка над дітьми. Християнське виховання передбачало і турботу про здоров'я, навчання та освіту; виховання чесної людини, поєднання вимогливості та любові; турботу про забезпечення дітей у майбутньому власним майном; прагнення дорослих бути прикладом для своїх дітей.

Народні звичаї та обряди головним чином відповідали народному та християнському календарю, розвивалися та збагачувалися в сім'ях українців, переважна більшість яких зберіглась до нашого часу: влаштування святої вечері, колядування та щедрування (посівання), святкування Різдва Христового та Великодня, святкування Спаса, Купала та багатьох інших.

Отже, генез народно-християнської практики сімейного виховання включав кілька компонентів: дохристиянські вірування, звичаї та обряди, народний календар (народний прогностик), дати християнського календаря, звичаї та традиції, пов'язані з працею та відпочинком тощо.

Становлення феномену гри з античних часів до епохи Відродження

Тимчій Ганна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Гра завжди цікавила людство і на теперішній час виступає складною й актуальною проблемою для наукової думки. Пізнання гри відноситься до перших відомих форм людського знання. Так, у міфології Стародавньої Греції мудрістю та необмеженими можливостями володіли Боги, а людина була лише їх іграшкою. Антична філософська думка (Демокріт, Сократ, Платона, Аристотель та інші) розглядала гру як світоглядний принцип, що визначав своєрідне ставлення людини до світу і реалізовувався у специфічному способі діяльності. У давньоримському суспільстві ігровий чинник набув фундаментальності, а масові видовища та розваги стали справою державного значення. Марк Туллій Цицерон, Тіт Лукрецій Кар, Сенека Анней Луцій, Марк Аврелій Антонін та інші мислителі звертали увагу на потенційні можливості гри, яка пронизує різні сфери буття. Зокрема, на доцільність використання ігор для розв'язання окремих педагогічних завдань вказував Марк Фабій Квінтіліан.

Пошуку світоглядних конструкцій в епоху Середньовіччя властивий підкреслено релігійний характер. Гра вважалася антиподом смирення та покірності, оскільки сприяла подоланню меж буття людини, знижувала у неї поріг страху, зменшувала залежність від природних явищ. Але, незважаючи на заборони і переслідування, циркові й театралізовані видовища, різновиди ігрового дійства, настільні ігри, полювання, лицарські турніри стали невід'ємним атрибутом життя того часу. Одним із таких прикладів може слугувати система лицарського виховання, основою якої виступала гра. Різноманітні ігри, забави та вправляння були важливою складовою життєдіяльності й українського козацтва (ігри зі зброєю, кулями та м'ячами, під час яких вони змагалися силою, спритністю, прудкістю, витривалістю, винахідливістю, точністю попадання в ціль).

В епоху Відродження трансформація суспільної думки щодо ігрового феномену обумовлена насамперед гуманістичною спрямованістю тогочасного світогляду. Акцент на значенні окремої людини для розвитку суспільства і цілого світу, сформований у поглядах Вітторіно да Фельтре, Джованні Піко делла Мірандолли, Нікколо Макіавеллі, Дезідерія Еразма Роттердамського, Франсуа Рабле, Томаса Мора, Мішеля де Монтеня, Джованні Доменіко Кампанелли та інших мислителів-гуманістів, наповнював новим змістом ідеал всебічно розвиненої особистості, висунутий ще стародавніми греками та римлянами. У філософських концепціях часів Ренесансу гра розглядалася як феномен загальнокультурного і світоглядного простору. Вона перетворюється на один із способів становлення духовно багатой особистості, засвоєння цінностей і нормативів культури. В ігровій діяльності людина вже проявляє здатність творити саму себе і навколишній світ.

Отже, гра є незмінною складовою життєдіяльності людини, спрямованою на всебічний і гармонійний розвиток особистості.

Я. Коменський про шкільну дисципліну

Хижняк Аліна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.М. Якушко

Я. Коменський дисципліну вважав необхідним і важливим складником шкільного життя. Цій проблемі він присвятив ряд наукових праць: «Велика дидактика» розділ «Про шкільну дисципліну»; «Закони добре організованої школи» розділи «Закони шкільного порядку», «Закони щодо поведінки», «Закони для учнів», «Закони для вчителів», «Закони про шкільну дисципліну»; «Про вигнання зі шкіл відсталості»; «Правила поведінки, зібрані для юнацтва 1653-му року» розділи «Поведінка в школі», «Ставлення до вчителя», «Ставлення до товаришів».

У визначенні ролі шкільної дисципліни Я.Коменський уживав відому чеську народну приказку: «Школа без дисципліни, що млин без води». Конкретизуючи мету шкільної дисципліни Я.Коменський наголошував, що вона має прагнути до того, «...щоб у всіх всіма засобами збуджувати й зміцнювати постійними навичками і вправами... увічливість до ближнього, бадьорість у ставленні до праці та виконання життєвих завдань».

У вирішенні мети шкільної дисципліни педагог виокремив такі умови: усталений порядок у школі та систематичне її відвідування; викладання наук як «...мистецтво зваблювати розум»; «...мудрий розподіл часу як основа для діяльності»; розуміння під правильний вибір учителем «мети матеріалу та форми дисципліни»; урахування вікових особливостей та індивідуальних властивостей школярів (зокрема, розуміння необхідності для дитини активної життєдіяльності, запрограмованої природою, та вибір способів, прийомів і дій, конкретних педагогічних підходів до окремого учня); корекція емоційного стану окремих учнів; розподіл навчального матеріалу відповідно до ступенів психологічного розвитку учнів та вибір відповідних методів для його викладання; стимулювання пізнавальних здібностей дітей у навчальному процесі за допомогою пізнавальних запитань, діалогічних методів навчання з метою розвитку самостійності й критичності мислення учнів; уникнення побоїв, ляпасів, криків, знущань як стимулу до навчання.

Чимало рекомендацій залишив Я. Коменський щодо запровадження форм, методів, засобів та прийомів учителя для дотримання шкільної дисципліни. Передусім він поставив акцент на тому, щоб усі дії вчителя з цією метою спрямовувалися на прагнення учнів керуватись у своїх вчинках «не страхом перед покаранням», а «любов'ю до добродетельності». Досить дієвий чинник такого положення Я. Коменський вбачав у тому, щоб учні за всіх шкільних обставин діяли в усьому не за власним бажанням, а згідно з законами та вимогами їх тлумачів, до яких належать і вчителі. Друге, учитель у своїх вимогах стосовно учнів повинен використовувати всі засоби дисциплінування без гніву і ненависті, і з такою щирістю, щоб навіть покараний розумів, що покарання застосовано для його ж блага.

Освітні та виховні ідеї Т. Г. Шевченка

Шевцова Ірина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Прогресивні діячі середини XIX століття вважали одним з важливих своїх завдань звернення до питань освіти. Високий погляд на роль виховання в людському житті та суспільстві залишив і Тарас Григорович Шевченко: «виховання – це все: життя і смерть, порятунок і загибель». Висловлені Т.Г. Шевченком думки про виховання та ідеї народної грамотності, роль сім'ї, матері у вихованні дітей, жіночої освіти, вимоги до професії педагога, участь у створенні підручників є доказом його відданості справі народної освіти.

Спеціальних педагогічних праць чи програм поет не залишив, але його твори дають змогу бачити ставлення до справи освіти, уболівання за її долю, наявність чітких уявлень про шлях її розвитку. Просвітник за натурою, Т.Г. Шевченко став будителем народу, символом совісті української нації. Тому кожне слово, яке звучить із вуст його героїв, сприймається як дороговказ.

За вироком Миколи I Шевченкові було суворо заборонено займатися літературною працею, проте його твори насичені проблемами навчання і виховання, несуть молоді виховний потенціал, спрямований на плекання національної свідомості, патріотизму, духовного збагачення особистості, його бентежить духовна байдужість, змирення з рабським станом свого народу. Уся творчість Т.Г. Шевченка пронизана ідеєю незалежності України, любові до неї, відданості своєму народу, злагоди в суспільстві. Сенсом його життя було служіння рідному народу, Батьківщині. Своїм геніальним талантом він намагався виховати і в читачів такої самої сили почуття любові й відданості їм.

Т.Г. Шевченко був добре обізнаним із педагогічними ідеями свого часу. Для формування повноцінної високодуховної особистості потрібно, на думку Кобзаря, поєднання трьох основних чинників: по-перше, природних задатків і звичок, набутих дитиною в ранньому віці; по-друге, системи виховних впливів навчально виховного закладу; по-третє, впливу того соціального середовища, яке оточує дитину. На прикладі літературних творів Шевченко доводить, що виховна система закладу освіти і соціальне оточення є особливо важливим у вихованні людини.

Тараса Григоровича Шевченка, як громадянина і патріота, не могли не хвилювати проблеми української школи. Шевченко добре знав, в якому середовищі перебувала народна освіта. У низці поетичних творів («Наймичка», «І мертвим, і живим...»), повістях «Близнюки», «Княгиня», «Прогулка с удовольствием и не без морали», «Щоденнику» та ін.) він започаткував педагогічні ідеї, які значно вплинули на формування педагогічної думки в Україні.

Отже, за сучасних умов незалежного розвитку України як держави, варто переосмислити спадщину Тараса Григоровича Шевченка. Звернути увагу на проблеми сімейного виховання, що бентежили поета. Він вважав, що сім'я – це запорука щасливого успішного життя кожної дитини.

Авторські педагогічні системи: історико-педагогічний аспект

Шкарупа Дмитро

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Нова генерація педагогів-інноваторів у процесі професійної діяльності спрямовує зусилля на пошук ефективних моделей, систем побудови освітнього процесу у офлайн та онлайн форматах. Саме у вирішенні накреслених завдань цінним є досвід педагогів-інноваторів минулих поколінь.

Так, історія української педагогічної думки презентує приклади побудови та реалізації авторських педагогічних систем: В. Біблер, В. Дурдуківський, М. Гузик, О. Захаренко, Д. Лебедєв, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Л. Терещенко, І. Ткаченко, М. Чумарна, В. Шаталов, М. Щитинін та ін.

Зазначимо, що академік О. Сухомлинська визначає феномен – авторська школа, «як педагогічне явище, яке отримало своє розповсюдження в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., коли змінилася соціально-культурна й економічна ситуація, держава послабила свій тиск на школу, а педагоги отримали можливість творчо розвивати й реалізувати свої ідеї».

Аналіз джерельної бази дослідження дає змогу констатувати, що така категорія в історико-педагогічній науці як авторські педагогічні системи досить часто асоціюється з авторськими школами, вивчення яких є важливим і малодослідженим. Авторська школа являє собою експериментальний заклад освіти, у якому реалізується нова педагогічна система, розроблена конкретним педагогом чи творчим педагогічним колективом.

Так, в історії педагогічної думки ХХ століття можна виділити три умовні групи педагогів-інноваторів, які створили власні авторські та методичні школи:

- 1) початок ХХ ст. – М. Монтесорі, С. Френе, Д. Дьюї, Я. Корчак, Р. Штейнер, А. Макаренко та ін.;
- 2) середина ХХ ст. – В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, Л. Занков та ін.;
- 3) кінець ХХ ст. – В. Шаталов, В. Дьяченко, Г. Лозанов та ін.

Визначені групи педагогічних систем мали власну генезу розвитку та функціонування. Зокрема, М. Монтесорі, С. Френе – автори педагогічних систем, розроблених у першій половині ХХ ст., не акцентували уваги на системності підходу, вживали терміни методика, техніка. Авторські школи Я. Корчака, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Д. Дьюї, М. Пистрака віднесено до типу «штучно-технічних» альтернативних закладів освіти, що працюють в системі «жорстких» технологій: з регламентацією діяльності дітей, організацією навчального процесу, режимом дня, обладнанням робочого місця і постійним наглядом педагогів. А школи М. Монтесорі, С. Френе, Р. Штайнера, Ш. Амонашвілі – до природно-органічних, що відрізняються більшою свободою та імпровізацією.

Отже, аналіз досвіду організації освітнього процесу педагогами-інноваторами свідчить про значний внесок у розвиток освітніх технологій взагалі та авторських педагогічних систем зокрема.

Історичний аспект формування педагогічної культури батьків

Старікова Валерія

Науковий керівник – доктор філософії Небитова І.А.

Об'єктивні труднощі у процесі формування педагогічної культури батьків викликані такими чинниками, як психологічна невідповідність подружжя до виконання батьківської функції, недостатня компетентність педагогів у вибудовуванні міжсуб'єктної взаємодії, неготовність адміністрації закладів освіти проводити систематичну роботу з формування педагогічної культури батьків тощо. З огляду на це актуальності набуває історичний аспект формування педагогічної культури батьків.

Першим до питань педагогічного просвітництва батьків звертається Я. Коменський у роботі «Материнська школа», де він розробляє план виховання дитини матір'ю. На думку педагога, головним завданням виховання в материнській школі є моральне виховання дитини, а також підготовка її до праці. На необхідності та важливості виховання в сім'ї наголошував І. Песталоцці.

Наприкінці 1950-х років з'явився термін «педагогічна культура», який у науковий побут увів засновник етнопедагогіки Г. Волков. Під педагогічною культурою він розумів середовище матеріальної та духовної культури народу, яка безпосередньо пов'язана з вихованням дітей – колиска та колискові пісні, іграшки та ігрові пісні, методи привчання та сукупність поглядів народу на підготовку підростаючого покоління до життя.

Зміни, що відбувалися в 1960–1970 роках у суспільному житті країни знову актуалізували проблему сімейного виховання. В. Сухомлинський у роботі «Серце віддаю дітям» так формулює ознаки педагогічної культури: «одна з визначальних рис педагогічної культури – це почуття прихильності до дітей»; «найголовнішою рисою педагогічної культури має бути відчуття духовного світу кожної дитини».

У сучасній освітній парадигмі роль сімейного виховання посилилася, що знайшло відображення у Законі України «Про освіту».

Зауважимо, що в структурі педагогічної культури батьків вчені виділяють такі компоненти: педагогічні знання та досвід виховної діяльності, особисті якості батьків, рівень їх освіченості, а також традиції сім'ї та характер взаємодії батьків зі школою та вчителями.

Слід зазначити, що важливою частиною педагогічної культури батьків є вміння зацікавлювати та надихати дитину, стимулювати в неї позитивні емоції та спонукати її до правильного морального вибору.

Таким чином можна стверджувати, що розглянута нами проблема педагогічної культури батьків залишається актуальною в сучасній освіті. Вважаємо, що її вирішення вимагає пошуку нових форм і методів, нових підходів до здійснення комунікації в системі «вчитель – батьки», а найголовніше – потреби обох названих сторін у взаємодії, оскільки від її продуктивності залежить успіх навчання та виховання сучасних школярів.

СЕКЦІЯ 6

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Європейська система початкової освіти (на прикладі Німеччини)

Бабич Інна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Європейська система початкової освіти має ряд переваг та недоліків. Система освіти в Європі поділяється на 2 види: державна та приватна. Державні заклади освіти неодноразово піддавалися критиці, тому що в процесі викладання обмежений творчий підхід до учнів і, як результат – низький рівень засвоєння знань. Так, в приватних школах все навпаки, там дітей заохочують та стимулюють до навчання, в закладі освіти створена комфортна атмосфера для всебічного навчання дітей. Вартість навчання в німецькій приватній школі варіюється від 35000 до 45000 євро на рік. Внаслідок такої великої вартості навчання, дозволити вчитися в приватних школах може лише невеликий відсоток (до 5%) німецьких родин.

У Німеччині діти вступають до початкової школи у шестирічному віці. Початкова школа функціонує окремо від середньої школи. Навчання в ній триває до 10 років, і далі учні переходять в середню школу, яку закінчують в 19 років. Середні школи поділяють на 3 типи: основна і реальна школи та гімназії.

Зазначимо, що основним завданням початкової школи в Німеччині є переведення дітей з ігрової сфери до навчальної; залучення їх до навчальної діяльності, розвинення інтелектуального та фізичного потенціалу дитини, формування необхідних знань та навичок, розвиток критичного мислення тощо.

Зміст освіти в початкових школах побудований з урахуванням використання німецьких освітніх традицій. Простежується широке застосування нових (ІКТ, смарт-кейси, навчання на платформі Moodle) і вдосконалення традиційних (наочних, словесних, практичних) методів навчання.

Підкреслимо, що на етапі вступу до початкової школи від дитини не вимагається наявності вмінь читати та писати. Проте німецькою мовою на момент вступу до 1 класу дитина має володіти на рівні B1, інакше зарахування її до школи буде відкладене на рік. Особливістю німецької системи початкової освіти є відсутність чітких дат початку і кінця навчального року, канікул. Основними предметами освітньої програми в початковій школі є: німецька мова; математика; природознавство; краєзнавство; спорт; музика; релігія, етика. Успішність учнів стимулюється системою оцінок. Але з'являються оцінки в лише з 3 класу, за згодою батьків, а з 4 класу вони стають обов'язковими. До цього вчителі дають батькам словесну характеристику успішності їх дітей. Оцінки дітям ставлять лише за самостійні роботи й проходження тестування. Шкала оцінок у початковій школі шестибальна: від 1 (дуже добре) до 6 (недостатньо). По закінченні початкової школи учні отримують рекомендацію про те, в якій з трьох видів шкіл продовжити освіту.

Отже, головна відмінність системи початкової освіти Німеччини – це спрямованість на самостійність і дисциплінованість.

Система початкової шкільної освіти у КНР

Лі Меня

Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко,
доктор педагогічних наук, доцент О.А. Мкртічян

Діти в Китаї навчаються у школі протягом 12 років. Як і в більшості країн, навчання поділяється на три сходинки. Цікавим є те, що з 2008 року в країні є обов'язковим проходження 9-річної освіти в школі, що є безкоштовним.

Система початкового навчання в КНР (Китайська Народна Республіка) складається з двох етапів: початкової школи (小学 *xiǎoxué*) та середньої школи (初中 *chūzhōng*).

Початкова школа триває 6 років та призначена для учнів віком від 6 до 12 років. У цей період діти вивчають основні предмети, такі як математика, мова, наука, історія, мистецтво та фізкультура. За кожен предмет встановлені стандарти навчання, які повинні виконуватися викладачами та учнями. Після завершення навчання у початковій школі школярі складають іспит. Для того, щоб почати навчання в середній школі потрібно набрати необхідну кількість балів.

Середня школа, або «школа з діючою програмою» (实验中学 *shíyàn zhōngxué*) триває 3 роки, і є продовженням початкової школи. На цьому етапі діти отримують поглиблені знання з математики, мови, науки та інших предметів, які вони вивчали в початковій школі. Учні також мають можливість вибирати додаткові предмети, такі як іноземні мови, комп'ютерні науки та інші.

У КНР система освіти є централізованою, тобто програма навчання, підручники та методичні матеріали обираються національними органами управління освітою. Проте, є певна свобода у виборі методів навчання та додаткових матеріалів для вчителів та учнів.

Однією з особливостей початкового шкільного навчання у КНР є підхід до навчання з використанням мнемотехніки. Діти навчаються запам'ятовувати велику кількість ієрогліфів, відтворюючи їх на папері за допомогою пензлика. Також уроки містять багато практичних завдань та робіт, що спрямовані на розвиток моторики та уваги.

Ще однією особливістю є використання підручників, в яких міститься велика кількість ілюстрацій та картинок. Це сприяє більш ефективному запам'ятовуванню матеріалу, особливо для тих дітей, які ще не вміють читати.

Також у КНР початкова школа має сувору систему оцінювання та вимог до успішності учнів. Учні протягом усього навчання піддаються регулярним іспитам та оцінюванням, що сприяє підвищенню мотивації до навчання та досягненню високих результатів. Крім того, в КНР є система відбору до найкращих шкіл.

Крім цього, важливо зазначити, що в КНР дуже висока роль домашнього навчання, адже батьки звикли приділяти багато уваги освіті своїх дітей та забезпечувати їх успішність.

Педагогічні технології в дистанційному навчанні у фінській вищій освіті

Попова Оксана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Фінська вища освіта відома своїми інноваційними підходами до навчання та використанням передових технологій у процесі освіти, включаючи дистанційне навчання. Одна з популярних педагогічних технологій, що використовується в дистанційному навчанні у фінській вищій освіті – це «перевернений клас». У такому підході студенти вивчають матеріал самостійно, а в аудиторії зустрічаються з викладачем для дискусії та практичних завдань. Це дозволяє студентам більше контролювати свій ритм навчання, а також забезпечує підтримку викладача у вирішенні практичних завдань.

Ще одна популярна технологія – це використання відео- та веб-конференцій для проведення лекцій та занять. Такі конференції дозволяють студентам з різних місць взаємодіяти з викладачем та іншими студентами, обговорювати матеріали та отримувати зворотний зв'язок.

Широко використовується технологія для підтримки самостійної роботи студентів – використання електронних курсів та платформ для навчання. Ці курси можуть бути інтерактивними та включати практичні завдання й тести для перевірки розуміння матеріалу.

Окрім цього, фінські університети також використовують соціальні медіа для взаємодії зі студентами та підтримки спільнот. Наприклад, викладачі можуть створювати групи у Facebook або Telegram для спілкування зі студентами та надання зворотного зв'язку.

Крім вищезгаданих технологій, фінські університети також використовують такі технології, як: віртуальні лабораторії (вони дозволяють студентам виконувати практичні завдання, які вимагають доступу до складного обладнання, за допомогою віртуального середовища, що економить час та ресурси); мультимедійні матеріали (ці матеріали можуть бути відеоуроками, презентаціями, анімаційними відео та іншими матеріалами, що допомагають студентам краще зрозуміти складний матеріал); колективне навчання (студенти можуть працювати у командах над проектами та завданнями, використовуючи веб-платформи для спільної роботи та обміну інформацією); масові відкриті онлайн-курси (МООС) – це безкоштовні онлайн-курси, які надаються великими університетами та організаціями для широкого загалу; електронні портфоліо – це інструмент, який дозволяє студентам збирати та демонструвати свої роботи та досягнення у вигляді електронних документів.

Отже, названі технології допомагають здобувачам вищої освіти отримувати якісну освіту, забезпечують ефективну взаємодію між студентами та викладачами й сприяють розвитку креативності та інноваційних підходів у навчанні.

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМАТИКА МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування естетичної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі

Біличенко Людмила

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Початкова ланка освіти покликана сформувати й розвинути не лише ключові компетентності, які стануть основою для подальшого інтелектуального зростання особистості, а й сприяти розвою духовної сфери учня, його естетичних смаків та запитів. Безумовно, естетична культура формується системно й цілісно впродовж усього навчання в початковій школі, однак саме уроки мовно-літературної галузі закладають основу для набуття й постійного збагачення емоційно-чуттєвого досвіду молодших школярів. Ознайомлення з художнім текстом, з творами різних жанрів, вивчення лексичного різноманіття української мови долучає дітей до світу краси образності, виразності.

Усвідомлення краси українського слова починається з перших уроків навчання грамоти. Постійна словесна взаємодія учнів і вчителя покликана сприяти зростанню позитивної мотивації до навчання, формуванню пізнавального інтересу до комунікативних процесів, до зацікавлення формою слова, його значенням, способами поєднання слів у речення таким чином, щоб народився певний естетичний ідеал, на який хотілося б рівнятися. Важливим складником цього процесу стають уроки літературного читання, які відкривають новий і незвіданий світ слова художнього. Саме тому так важливо, щоб учитель початкових класів володів методикою педагогічного читання.

Формування естетичної культури відбувається не лише під час читання, аналізу й сприймання художнього тексту. Не менш важливим складником цього процесу є робота з ілюстраціями до творів. Ілюстрація стає тим дидактичним підґрунтям, яке сприяє активній практиці усного монологу, спонукає до обговорення, більш точного уявлення образів, що є центральними для розуміння тексту. На цьому етапі народжується естетика роботи не лише з конкретним твором, а з книгою загалом.

Вивчення усної народної творчості розкриває перед дитиною безмежний світ глибинної мудрості, влучності й доцільності висловів, що стали приказками й прислів'ями, образності, що є основою загадок, зразком мовотворчого світосприймання. Ознайомлення з декоративним мистецтвом, народним костюмом, побутом, старожитностями, ремеслами збагачує естетичні смаки молодших школярів, формує не лише культурну компетентність, а й громадянську, дозволяє посилити історико-патріотичну складову освітнього процесу в початкових класах.

Отже, уроки мовно-літературної галузі є тим плідним підґрунтям, яке забезпечує формування естетичної культури. Через слово учні навчаються передавати відчуття, вчать оцінювати й описувати, формують уміння сприйняти й передати художню цінність побаченого, почутого, прочитаного.

Застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи

Бондаренко Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Інтерактивне навчання передбачає постійний взаємообмін, комунікативно-емоційний зв'язок, взаємодію в процесі засвоєння знань, набуття гнучких навичок і ключових компетентностей НУШ. Інтерактивні технології найбільш поширені й дієві в освітньому просторі початкової ланки освіти. На початковому етапі запровадження інтерактивних технологій за мету бралася комунікативна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу, сьогодні цілі застосування означених технологій значно розширені: зростають можливості учнів у здобутті, аналізі, структуруванні інформації з різних джерел, можливості представити власне бачення проблеми, всебічно обговорити її, визначити спільне й відмінне з різних точок зору. За такого підходу значно зростає внутрішня позитивна мотивація до навчання, бажання проявити себе, стати лідером, зробити значний внесок у спільну справу. Ці аспекти надзвичайно важливі в молодшому шкільному віці, коли тільки починають формуватися ціннісні орієнтири та цільові установки.

Інтерактивні технології є незамінними в процесі навчання мов та формуванні комунікативного потенціалу учнів в цілому. Саме в процесі живого невимушеного спілкування найбільш продуктивно засвоюється мовний матеріал: лексика, граматики, стилістика. Під час вербальної взаємодії відбувається засвоєння орфоепічних та акцентуаційних норм, етикетних формул, мовних кліше, характерних певному стилю мовлення. Варто наголосити й на важливому аспекті функції соціалізації, яка проходить природно в умовах інтерактивної комунікації, дає змогу визначити позицію, висунути ідею, аргументувати власну думку, обстоювати її, довіряючи при цьому тим, з ким спілкуєшся.

У контексті мовленнєвого розвитку молодших школярів особливо дієвими є технології ситуативного моделювання, які покладені в основу розвитку зв'язного мовлення. Кожна ілюстрація до прочитаного твору може стати певною моделлю для побудови діалогу, кожен малюнок спонукає учнів і вчителя до моделювання певної ситуації, яка може відбутися в реальному житті. Позитивні результати дають також імітаційні ігри, які доречно організовувати на уроках зв'язного мовлення, оскільки через гру, усвідомлення своєї ролі в ній найкраще відбувається словесна взаємодія між учасниками. Однією зі змістових ліній мовно-літературної галузі є лінія «Театралізуємо», що націлює учнів на творче володіння мовленнєвим потенціалом і стає запорукою інтерактивного обміну й навчання.

Отже, інтерактивні технології стали частиною продуктивного освітнього середовища початкової школи, оскільки залучають молодших школярів до співпраці, взаємного навчання, відкритого спілкування, створюють атмосферу загального успіху, чесного змагання і дозволяють реалізувати власні амбіції.

Формування медіаграмотності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі

Ігнатова Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук К. С. Гнатовська

До кола першочергових завдань формування комунікативної компетентності молодших школярів входить і опанування засад медіа грамотності. Учні початкової школи активно долучаються до інформаційного простору, працюють з різними видами джерел, стикаються з різноманітними текстами, а такий вид роботи передбачає наявність відповідних умінь. Концепція НУШ проголосила інноваційні підходи до формування медіа грамотності, як однієї із провідних навичок сучасності. У типових програмах навчання української мови виділено спеціальну змістову лінію «Досліджуємо медіа», яка має забезпечити обізнаність учнів початкових класів з правилами безпечного користування сучасним інформаційним контентом. Крім того, подібні навички потрібні для розвитку критичного мислення, яке дозволяє визначати авторитетність видань перевіряти надійність сайтів, відрізняти реальну інформацію від фейкової. Важливим показником медіа грамотності виступає також вміння розпізнавати головну думку повідомлення, поділяти думку автора чи протиставити їй власну, яку необхідно аргументовано відстоювати. Не менш важливими є вміння грамотно дискутувати, достовірно переказувати тексти, виділяти в них головні й другорядні факти, точно тлумачити викладені ідеї, уникати маніпулятивного впливу.

Медіаграмотність, на нашу думку, ще варто розглядати як підґрунтя для навчання упродовж життя, бо вміння працювати з інформаційними джерелами, раціонально опрацьовувати дібраний матеріал, цитувати, використовувати аналітичні й статистичні дані, систематизувати й інтерпретувати факти є основою для постійного розвитку й інтелектуального зростання.

На уроках мовно-літературної галузі передбачена спеціальна робота, спрямована на формування медіаграмотності. Учні пропонуються: вправи на пошуки тематичної інформації або перевірку на достовірність уже наявної; завдання, спрямовані на аналіз медіа повідомлень та самостійне створення медіа продуктів; ділові ігри, наприклад, «Довіряй та перевіряй», «У мене є факти», «Аргументи за і проти». Необхідними також є вміння складати план переказу, розповіді, виступу, доповіді, реферату, важливо навчити дітей розрізняти типи повідомлень за метою, формою подачі, словесних чи комбінованих, в основі яких лежить презентація.

Отже, формування медіа грамотності молодших школярів сьогодні є не лише вимогою сьогодення, а й важливим умінням, що сприяє якості навчання. Уроки мовно-літературної галузі (мови і літературного читання) спрямовані на те, щоб учні досконало володіли мовою, як засобом комунікативної взаємодії та розбиралися в питаннях організацій сучасного інформаційного простору. Медіаграмотність виступає запорукою подальшої успішної реалізації особистості.

Особливості формування навичок самостійної роботи в молодших школярів

Кравченко Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Самостійна робота є невід’ємним складником будь-якого освітнього процесу. Саме у початкових класах починається формування повноцінних навичок самостійної роботи, що будуть розвиватися і набувати нової якості в середній і старшій школі. Початкова ланка освіти покликана спонукати учнів до самостійного пізнавального пошуку, має закласти основи такої організації освітнього процесу, за якої учні усвідомлено виконуватимуть завдання, орієнтуватимуться на додаткові джерела інформації, напрацьовуватимуть гнучкі навички. Важливого значення в цьому контексті набувають і вміння самоорганізації (підтримання порядку на робочому місці, догляд за шкільним приладдям, робота з книгою, охайність зошитів, дотримання режиму дня тощо), оскільки із впорядкованого середовища і ґрунтовного підходу організації до занять загалом випливають вміння самостійно міркувати, аналізувати, порівнювати, фіксувати результати.

Самостійну роботу можна розглядати як активну форму роботи на уроці, що сприяє об’єктивному оцінюванню навчальних досягнень учнів, оскільки хід виконання завдань без сторонньої допомоги дає змогу не лише перевірити знання, а й побачити освітні втрати чи перспективи до розвитку. Самостійні тематичні роботи дозволяють здійснити контроль за засвоєнням теми в цілому, а самостійні творчі роботи – перевірити не лише опанування програмового матеріалу, а й загально інтелектуальний рівень учнів.

Важливим аспектом організації самостійної роботи в початкових класах є супровід учителя, який полягає в тому, щоб надати пояснення щодо сутності роботи, інструкцій, згідно з якими така робота буде виконана успішно та в забезпеченні належних умов для її виконання. У процесі численних повторень різних видів самостійної роботи молодші школярі опановують відповідний алгоритм виконання завдань. Доцільно розпочинати формування навичок самостійної роботи з репродуктивних видів завдань, наприклад, виконання за поданим зразком, наступним кроком є перехід до вправ, які виконуються одним із засвоєних варіантів і тільки після цього переходити до завдань творчого рівня чи підвищеної складності.

Достатньо складним завданням для молодших школярів є пошук додаткової інформації до пропонованого в підручниках матеріалу. Учителю необхідно звернути увагу батьків та учнів на критерії відбору джерел інформації, паралельно розвивати медіаграмотність та навички роботи з різними інформаційними потоками.

Отже, навички самостійної роботи є основою для успішного опанування знань. Саме у початкових класах закладаються основи правильного підходу до організації самостійної роботи учня, яка сприятиме якісному засвоєнню навчального матеріалу та позитивній мотивації до освітнього процесу загалом.

Аналіз сформованості інтересу до читання в сучасних першокласників

Науменко Альона

Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

Питання формування читацької компетентності в учнів початкової школи є надзвичайно важливим, адже саме в цьому віці діти розпочинають свій шлях у світ писемної культури. Особливого значення на перших етапах навчання набуває інтерес до читання.

З метою з'ясування ставлення батьків першокласників до читання у березні 2023 року було проведено онлайн-опитування за допомогою Google forms. На запитання анкети відповіли 35 батьків віком від 25 до 45 років.

Аналіз результатів анкетування показав, що переважна більшість батьків вважає читання важливою навичкою, з якою пов'язаний успіх у житті (тільки 5% не погодилися з цим положенням). Однак третина респондентів (28%) зізнаються, що самі не люблять читати, а з тих, хто стверджував, що любить, читає щодня лише 20%. За словами більшості батьків (57%), у дошкільному віці їхні діти із зацікавленням ставилися до книжок, завжди очікували початок читання. На момент опитування інтерес до книжки зменшився: щодня вдома проводять вільний час з книжкою 35% дітей. Переважна більшість батьків (80%) стверджують, що мають вдома достатнє розмаїття дитячих книжок, але не може не турбувати ті 20%, які цього не мають.

До вступу до школи першокласники мали різний ступінь сформованості навички читання (17% першокласників читали цілими словами), не було жодної відповіді – «не знає букви, не читає».

Про уважність батьків до читання дитини свідчили відповіді на кілька запитань, пов'язані із обізнаністю про те, що любить читати, чи є улюблений автор чи книга, однак це побічно свідчило і про певний рівень читацької культури і в самих батьків, який виявився не дуже високим.

Досить інформативним був аналіз відповідей на запитання «Як Ви сприяєте розвитку інтересу до читання Вашої дитини?» (із множинним вибором варіантів відповідей). Більшість батьків (78%) обрала відповідь «хвалю за кожну прочитану книжку або твір», тоді як варіант «постійно читаю дитині» лише 28%.

Враження батьків від дистанційного навчання першокласників різноманітні: від «жах» до «позитивне», переважають критичні оцінки. А от відповіді щодо батьківських рекомендацій з приводу розвитку інтересу до читання в умовах дистанційного навчання не можуть не бентежити: більшість варіантів були або формальними («задавати читати книжки»), або респонденти намагалися уникнути відповіді, відмовитися шукати шляхи вирішення проблеми («не знаю», «не маю педагогічної освіти», «важко відповісти»).

Отже, опитування батьків дозволило виявити в сучасних першокласників певні проблеми у формуванні інтересу до читання, які в умовах дистанційного навчання набувають відозмінення.

Дидактичний потенціал сторітелінгу в системі літературної освіти учнів початкової школи

Подольська Дар'я

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

Актуальною проблемою сучасної початкової школи є літературна освіта учнів, їх читацький розвиток. У більшості випадків сучасні школярі не мають достатнього інтересу до читання, що стає на заваді формуванню читацьких інтересів, які, на думку методистів, мають з'явитися в більшості випускників початкових класів. Також виникають проблеми зі встановленням емоційного зв'язку між учнями та текстом, що необхідне для глибшого розуміння твору.

Одним зі шляхів вирішення цих проблем є використання сторітелінгу – новітньому методу взаємодії з аудиторією через розповідь привабливої сюжетної історії задля передачі певного повідомлення, ідеї або цінностей. Структура сторітелінгу передбачає вступ, розвиток сюжету та висновок.

Серед провідних дослідників нового напрямку в педагогіці можна назвати зарубіжних та вітчизняних фахівців: Джошуа Карр (дослідження сторітелінгу в освіті); Девід Бозман (вплив сторітелінгу на розвиток літературних навичок учнів), Сьюзен О'Ніл (використання сторітелінгу для мотивації учнів до читання та розвитку їхніх літературних навичок), Лора Бек, Н. Чернишова (вплив сторітелінгу на розвиток творчих здібностей та уяви школярів), Л. Горова, О. Гетьманчук, Т. Коротун (використання сторітелінгу для формування мовленнєвої, комунікативної, соціальної компетентності у молодших школярів.), Н. Левченко (використання сторітелінгу для формування моральних та етичних цінностей у молодших школярів). Аналіз досліджень українських науковців виявив незначне зацікавлення аспектом застосування сторітелінгу в літературній освіті учнів початкової школи.

Відмінність сторітелінгу від інших методів полягає в тому, що він не лише передає інформацію, а й створює емоційний зв'язок між вчителем та учнями. Це дозволяє підвищити зацікавленість аудиторії і покращити засвоєння матеріалу. Пояснення, бесіди, навчальні розповіді та науково-художні твори теж можуть передавати інформацію та відповідати на запитання, але вони зазвичай не створюють такого контакту між оповідачем і слухачем. Крім того, зазначені методи не завжди використовуються для передачі цінностей і культурних традицій, як сторітелінг. Також він може бути корисним для розвитку творчих здібностей, аналітичного мислення і вміння комунікувати.

Отже, сторітелінг має значний дидактичний потенціал, який може бути використаний у сучасній системі літературної освіти в початковій школі: перш за все, може допомогти підвищити інтерес учнів до читання, розвинути їхні творчі та аналітичні здібності, а також сформувавати емоційний зв'язок між учнями та вчителями. Сторітелінг є актуальним способом вирішення завдань літературного розвитку дітей молодшого шкільного віку, підвищення ефективності навчального процесу та забезпечення кращого засвоєння матеріалу, але, за нашими спостереженнями, на жаль, практично не використовується в сучасній школі.

Компетентнісно орієнтований підхід до навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті неперервної мовної освіти

Ситник Людмила

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Н.М. Чернушенко

Інтенсивний шлях розвитку освіти сьогодні пов'язаний із компетентнісним підходом. Компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів. Він є посиленням прикладного, практичного характеру всієї шкільної освіти. Ключова думка в тому, що з забезпечення «віддаленого ефекту» шкільної освіти усе, що вивчається, має бути включено у процес вживання, використання.

Зміст освіти в межах компетентнісного підходу визначається чотирма компонентами: знаннями, вміннями, досвідом діяльності та досвідом ціннісних відносин (особистісними якостями). Принципові відмінності компетентнісного підходу від традиційного, знаннєвого, підходу полягають у наступному. Головний результат сучасної освіти це не окремі знання, уміння, навички, а здатність і готовність людини до ефективної діяльності в різних соціально значущих ситуаціях. поєднання інтелектуальної, навичкової та емоційно-ціннісної складових освіти, націленість на рефлексивну оцінку учнями своїх можливостей, усвідомлення меж компетентності та некомпетентності, становлення особистісної позиції учня, формування в нього ціннісного ставлення до знання, своєї діяльності внаслідок осмислення освітнього процесу, можливість індивідуалізованої оцінки учня, зокрема виявлення її власного освітнього збільшення, поза порівнянням з єдиними нормами оцінки. Реалізація компетентнісного підходу має низку вимог. На рівні змісту освіти до відбору завдань, особистісно значущих для учнів; до використання відкритих завдань, що не мають однозначних правильних відповідей, завдань з невизначеним результатом, завдань із надмірними даними та суперечливими умовами; до використання практико-орієнтованих ситуацій (спрямованих на оволодіння реальним практичним досвідом), що мають соціальне значення.

До засобів, які можуть бути використані для розвитку комунікативної компетентності у старшому дошкільному періоді, можна віднести: діалог, створення сюжетних ситуацій, дидактичні ігри, лексичні вправи. Система виховання комунікативної компетентності старших дошкільнят включає діагностику (розглядається зв'язне мовлення, ступінь сформованості комунікативних навичок, мотиваційної включеності в мовленнєве висловлювання, формування мовної компетентності дитини); комплексну програму розвитку комунікативної компетентності дошкільнят (мовленнєвий розвиток, включення дошкільнят до різних форм ознайомлення з комунікативними навичками); відпрацювання технологій взаємодії у різних ситуаціях комунікації; підвищення самостійності в освоєнні комунікативних навичок, розвиток готовності до комунікації, формування комунікативної культури.

Дослідження стану сформованості читацьких інтересів в третьокласників

Тижененко Карина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

Основу діяльності кваліфікованого читача складають сформовані читацькі інтереси. Під цим терміном науковці розуміють «тривалий за часом, стійкий, усвідомлений інтерес, пов'язаний із вибірковими особистісними уподобаннями до творів певної тематики, жанрів, авторів» (О.В. Джежелей).

З метою визначення рівня сформованості читацьких інтересів у кінці 1 семестру 2022-2023 навчального року було проведено опитування учнів двох третіх класів загальноосвітньої школи міста Харкова, які навчаються за програмою НУШ та Вальдорфською програмою. Опитування відбувалося дистанційно, учні мали заповнити гугл-форму. Було отримано 39 відповідей.

Читацькі інтереси мають у своїй основі сформовані загальні інтереси до книги та читання. Відповіді на перші три перехресні запитання свідчать про інтерес до читання. Досить упевнено можна казати про сформовані інтереси тільки в 11% учнів. Ця група може збільшитися до 48% (кількість третьокласників, які обрали читання як один зі способів проведення дозвілля), за умови забезпечення системної привабливої взаємодії з книжкою.

На час опитування, у зв'язку з війною, більшість родини змушені були виїхати з міста та за кордон, тому, відповідаючи на запитання «Скільки у тебе дитячих книжок?», діти мали на увазі книжки вдома. 100% відсотків учнів підтвердили наявність відповідного книжкового оточення. Найбільше відповідей «одна полиця книжок» (46 %), «книжкова шафа» (39%).

Аналіз наступних відповідей дозволив визначити пріоритетні тематико-жанрові читацькі вподобання учнів 3 класу: «про пригоди» (80 % опитуваних), «казки» (67%), «про героїв» (46%), «про тварин» (40%), «техніку» (21%). Аналіз вказаних дітьми улюблених книжок показав, що в 92% респондентів назва тематично ілюструє обрану тему. Це свідчить про потенційні можливості учнів. Однак без інтересу до читання, без звички, яка супроводжується позитивними емоціями міцні читацькі інтереси сформуватися не зможуть.

Науковці стверджують, що «неодмінною умовою виникнення, а потім розширення й поглиблення читацьких інтересів у будь-якої людини, а в молодших школярів особливо, є досить високий рівень особистої начитаності, гарної поінформованості в доступному колі читання». Це все неможливо без культури читання, яка передбачає, між іншим, уміння звертати увагу й запам'ятовувати прізвища письменників. Аналіз дитячих відповідей виявив суттєві певні прогалини в цьому напрямку: тільки один респондент зазначив прізвище письменника, хоча завдання вказати назву передбачає обов'язкове зазначення прізвища автора твору.

Отже, дослідження виявило потенційну готовність третьокласників до формування читацьких інтересів, однак відсутність мотиваційного компоненту, низький рівень читацької культури перешкоджають цьому процесу.

Формування у молодших школярів позитивного ставлення до навчання

Тільна Ксенія

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Н. М. Чернушенко

Позитивне ставлення дітей до навчання відіграє велику роль у їхньому житті і, в першу чергу, залежить від батьків. Важливо враховувати вікові особливості молодших школярів. Особливу увагу потрібно приділяти підготовці учня до нового соціального простору, самореалізації дитини у шкільному середовищі, взаємин з однолітками та дорослими. У дитини, яка йде до школи, відбувається багато змін. І це не тільки зміна розпорядку дня, але й з'являються нові знайомства, обов'язки та відповідальність.

Саме дошкільний вік є періодом пізнавальної активності, тому найкраще починати підготовку до школи з ігор, які проводяться ще в дошкільному закладі. Під час ігор дитина набуває нових навичок, умінь і знань, розвиває свої здібності. Тому дорослим необхідно допомогти дитині адаптуватися до школи, щоб вона змогла свої знання та здібності розвинути. Тому в дошкільному віці потрібно підтримувати в дитині будь-які потреби до пізнання. Якщо дорослі ігнорують прагнення дитини до пізнання нового або перекладають все на школу, то це є дуже великою помилкою. Адже щоб у дитини не виникало негативного ставлення до навчання, головною умовою є саме наявність пізнавальної потреби і за рахунок цього залежить розумова чи пізнавальна готовність дитини до навчання в школі.

Комунікативно-діяльнісний метод навчання полягає у здатності учнів вести діалог, слухати, розуміти і відтворювати інформацію, читати текст і розуміти його, висловлювати власні думки, брати участь у дискусіях. Основними формами комунікативно-діялісного методу є монологічна та діалогічна форма. При монологічній формі використовується розповідь, переказ, аргументація, запитання та відповіді на них, обґрунтування власної думки тощо. При діалогічній формі ведеться бесіда учнів один з одним, бесіда вчителя з учнем, рольові ігри, дискусії, театралізація, відповіді на запитання тощо. Наприклад: вчитель показує дітям скриньку, в якій схований олівець, діти повинні відгадати предмет, який схований у скриньці, учні ставлять навідні запитання: з чого зроблений предмет? Якого він кольору? Якої він форми? Хто користується ним? Якого він розміру?

Велика кількість учнів в Україні через російську агресію змушені були змінити місце свого проживання або перейти до іншої школи через те, що їх навчальний заклад або будинок, де вони мешкали, був зруйнований під час обстрілів. Попри часті повітряні тривоги потрібно й надалі дотримуватись розпорядку дня, важливо планувати не лише навчальний процес, а й відпочинок, прогулянки та ігри. Міністерство освіти і науки впровадило онлайн уроки, які призначені для широкої аудиторії школярів. Під час війни це максимально зручний метод проведення уроків, і завданням учителя є зробити навчання більш цікавим та наповнити його практичним змістом, що сприятиме позитивному ставленню до навчання.

Активізація словника учнів початкових класів на основі вивчення історико-культурної спадщини українського народу

Цікало Оксана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Формування активного словника учнів завжди належало до провідних завдань вивчення державної мови у початкових класах. Саме початкова ланка освіти забезпечує встановлення міцних пізнавальних інтересів на основі аналізу й постійного зіставлення образу, слова і його значення. В учнів початкових класів активізація словникового складу відбувається постійно і достатньо в значних обсягах. Це пояснюється тим, що дитина активно залучається до всіх видів мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, письма й аудіювання. Ознайомлення з невідомими словами починається з читання якісно нових для неї текстів. Якщо в дошкільному дитинстві перевага надавалася казкам, віршам і текстам розважального характеру, то в початковій школі значно зростає частка творів історико-культурного спрямування, що спонукає і вчителя, і учня до вивчення минулого нашого народу.

Дієвим дидактичним матеріалом у початкових класах стає усна народна творчість, яка дає змогу поповнити словник новими словами і розширити уявлення про традиції, звичаї, красномовство українців. В освітньому процесі учні знайомляться з поняттями календарної обрядовості, організацією найвідоміших народних та релігійних свят, які відзначаються в Україні. Так, молодші школярі мають розрізняти колядки і щедрівки, приказки і прислів'я, розуміти сутнісні характеристики героїв загадок і казок. Водночас відбувається постійне й системне формування громадянської компетентності: учні засвоюють основні символи держави, усвідомлюють відомості про закони, права, свободи й обов'язки громадянина.

Активізація словника відбувається і завдяки ілюстраціям, що вміщені в шкільні підручники, посібники, хрестоматії. На більшості ілюстрацій до українських народних казок зображено традиційну сільську хату, укриту соломою, тож виникає необхідність пояснити, що таке стріха, тин, ворота, мальви, глечики, макітра, тік чи льох. Учитель може організувати тематичну виставку й відповідний супровід перегляду репродукцій картин, в основі якого міститься словникова робота з учнями. Особливо це доречно під час вивчення творів поетів і письменників XIX століття, бо значна частина описаних там реалій (панщина, волость, осавула, коноплі, прядиво, мотовило) не знайомі сучасним дітям.

Отже, активізація словникового складу молодших школярів потребує постійної і цілеспрямованої роботи. Робота зі словом не може обмежуватися виключно уроками навчання грамоти, української мови чи літературного читання. Сьогодні маємо нагальну потребу більш широко використовувати історико-культурну спадщину нашого народу, щоб усіляко підтримувати і розвивати країноцентровану модель формування свідомості памолоді.

Формування мовленнєвого етикету в контексті виховання толерантності учнів початкових класів

Шабетя Карина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко

Сьогодення позначене цілою низкою процесів, які стирають кордони, уніфікують явища, стандартизують системи. Світ усе більше глобалізується і водночас зберігає традиції, автентичність, ментальність. За такого підходу виникає необхідність у вихованні толерантного ставлення до навколишнього світу й оточуючих. Саме поняття «толерантність» у різних мовах має різну конотацію: у англійській – здатність спокійно сприймати, у китайській – допускати, дозволяти, виявляти великодушність, у французькій – повага до свободи іншого, у перській мові толерантність трактується як терпимість до вияву інакшості.

Нам видається, що виховувати толерантне ставлення до інших, визнавати їх право на власні думки, почуття, уподобання, традиції – одне з провідних завдань сучасної початкової школи. Не випадково в процесі організації уроків мовно-літературної галузі вчитель звертає увагу на тексти, у яких іде мова про культурне та етнічне різноманіття сучасного світу, про звичаї різних народів, про календарно-обрядовий фольклор, національну символіку й свята. На уроках літературного й позакласного читання приділяється значна увага творам, які розкривають особливості побуту, навчання, дозвілля дітей усього світу. Цікавими є порівняння казкових персонажів та фантастичних пригод героїв, які описані письменниками з різних країн (Г.-Х. Андерсен, О. Іваненко, А. Мілн, С. Лагерлеф, В. Нестайко, М. Твен та інші). Важливим у цьому аспекті є формування загально прийнятого етикету поведінки, яким передбачено поважливе, шанобливе ставлення до будь-якої людини. Ми маємо поважати в людині її гідність, незважаючи на вік, стать, статус, національність, уподобання, маємо з повагою приймати її вибір і не обговорювати його, а особливо не засуджувати його в разі відмінності від нашого. Саме з цією метою формуємо мовленнєвий етикет, що підкреслює ввічливість: сполуки на позначення вітання, прощання, подяки, вибачення, пропозиції.

Важливо продемонструвати молодшим школярам різні мовленнєві ситуації, у яких доречні ті чи інші етикетні формули, звертаючи увагу на інтонацію, паузи, міміку, жести. Учні, що добре засвоїли мовленнєвий етикет менше схильні до проявів агресії, цькування, конфліктів з однолітками. Важливо створювати високо культурне освітнє середовище, у якому толерантність буде виступати інтегрувальним компонентом, на основі якого розвиватимуться партнерські взаємини з учителем, довірчі стосунки з однокласниками й батьками. Такий підхід є певним превентивним заходом щодо попередження булінгу в освітньому середовищі. Отже, толерантність сьогодні можемо розглядати як базову цінність у формуванні особистості молодшого школяра, а формування мовленнєвого етикету як основу для вияву цієї цінності.

Сучасні підходи до визначення структури і механізмів дисграфії

Шевченко Валентина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Учителі-практики засвідчують збільшення випадків із порушеннями засвоєння сучасними дітьми навичок письма, що актуалізувало вивчення проблематики виникнення дисграфії. Незважаючи на те, що проблеми з опанування процесом письма вивчаються у різних галузях науки (педагогіка, психологія, нейрофізіологія), першочерговим є пошук оптимальних шляхів корекції дисграфії та методика логопедичної підтримки й супроводу дітей із такими порушеннями

На сучасному етапі розвитку побудова навчального та корекційно-розвивального процесу не дає змоги чітко окреслити та визначити структуру складності порушень писемного мовлення в дітей, недостатньо широко запроваджуються методики корекції дисграфії, що не дозволяє конструктивно розробляти карти індивідуальної траєкторії для кожного конкретного випадку. Важливим складником корекційної роботи є визначення причинно-наслідкових зв'язків, оскільки знання етіології порушення для фахівця в галузі логопедії вкрай необхідно, оскільки дає можливість найповніше пізнати сутність самого порушення, тобто закономірності, які є в його основі.

Порушення навчання письма і читання має різний ступінь вираженості, на який впливають різні фактори середовища. До симптомів дисграфії відносяться певні мовні порушення такі, як: дисоціація між нормальним рівнем розвитку загального показника інтелекту (IQ) та низьким рівнем володіння письмом, переважання невербального показника інтелекту над вербальним; несформованість низки показників у розвитку вищих психічних функцій; порушення автоматизації набутих навичок письма. Таким дітям притаманні низький рівень мотивації, недостатня виразність орієнтовного етапу, слабка залежність діяльності від поставленої мети, підміна її більш простою та знайомою, слабкість контролю за перебігом і за результатами власної діяльності. Характерними для цієї категорії дітей є труднощі оперування просторовою інформацією та спроби її компенсації. Несформованість загальних і нейрофізіологічних процесів затримує та спотворює функціонування специфічних механізмів писемного мовлення.

Отже, при достатньо широкому вивченні цієї проблематики можемо констатувати, що не існує єдиного підходу до встановлення причин виникнення та єдиної універсальної характеристики загального поняття «дисграфія». Це вказує на складність цього розладу та багатогранність його вивчення. Сьогодні нагальна потреба в об'єднанні зусиль методистів початкової школи та корекційних педагогів і логопедів щодо розроблення інноваційних методик роботи з дітьми, що мають дисграфію.

Формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги

Шепеля Оксана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент А. С. Ткачов

Формування читацького інтересу у молодших школярів є важливим завданням для розвитку їхньої мовної та когнітивної компетенції. Дитяча художня книга, як один з основних засобів літературного виховання, може відігравати ключову роль у цьому процесі. У цій статті ми розглянемо деякі підходи та стратегії, що можуть бути застосовані для формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги.

Першим кроком до формування читацького інтересу у молодших школярів є вибір відповідних книг, які вони зможуть сприйняти та зрозуміти. Для цього необхідно враховувати їхні індивідуальні інтереси, рівень читацької компетенції та емоційні потреби. Важливо, щоб книги

Для формування читацького інтересу молодших школярів необхідно створити стимулюючу читацьку атмосферу. Це можна зробити шляхом організації книжкових виставок, читацьких гуртків або літературних конкурсів. Такі заходи допомагають дітям побачити, що читання є цікавим та веселим заняттям, яке може відкрити для них новий світ.

Дитяча художня книга може бути ефективним засобом для створення обговорень та діалогів з молодшими школярами. Педагоги та батьки можуть задавати запитання про персонажів, події та моральні проблеми, які порушуються у книзі. Це сприяє активному мисленню дітей та розвитку їх критичного мислення.

Формування читацького інтересу у молодших школярів є важливим завданням, яке може бути досягнуте за допомогою дитячої художньої книги. Вибір відповідних книг, створення стимулюючої читацької атмосфери, використання інтерактивних методів, візуальних елементів, підтримка педагогів та батьків - це лише деякі засобів, які можна використовувати для ефективного формування читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої художньої книги. Разом з тим, важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, їхні інтереси, віковий рівень та потреби.

У подальшому дослідженні можна розширити область вивчення на основі більш глибокого аналізу психологічних та соціальних факторів, які впливають на формування читацького інтересу у молодших школярів.

Також можна дослідити вплив використання нових технологій, таких як електронні книги або мультимедійні ресурси, на читацький інтерес та сприйняття літератури.

Зрозуміння процесів, що стоять за формуванням читацького інтересу молодших школярів, і виявлення ефективних методів та стратегій можуть сприяти покращенню читацьких навичок та розвитку літературної культури у дітей. Це важливий крок у підготовці молодших школярів до успішного навчання та розширенню їх світогляду.

СЕКЦІЯ 8

ПРОВІДНІ ПИТАННЯ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Контрольно-оцінювальні уміння як компонент ключової компетентності навчання протягом життя

Артюх Марина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. І. Титаренко

Актуальним завданням сучасної початкової школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетентностей молодших школярів. Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти однією з ключових компетентностей є навчання протягом життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, навчання працювати самостійно і в групі. Оволодіння учнями контрольно-оцінювальними уміннями і навичками є обов'язковою ознакою сформованості цієї ключової компетентності.

Контрольно-оцінювальні уміння розглядаються науковцями і як система умінь і навичок, які дозволяють критично оцінювати результати власної навчальної діяльності, і як підсистема загальних навчальних умінь, що спрямована на здійснення контрольно-оцінювальної діяльності. Це передбачає усвідомлення учнями мети діяльності, формування потреби якісно виконувати й перевіряти будь-яке навчальне завдання, використовуючи спеціальні прийоми самоконтролю та самооцінки.

Як зазначає О. Я. Савченко, самоконтроль у навчальній діяльності здійснюється як система взаємооберненого взаємозв'язку між метою, змістом роботи та діями учнів. Вона підкреслює, що будь-який контроль і самоконтроль пов'язані з оцінкою та самооцінкою, оскільки в його процесі не тільки визначається ступінь правильності дій та результатів, а й висловлюються оцінювальні судження щодо якості роботи.

Аналіз наукових досліджень дозволяє виділити шляхи формування контрольно-оцінювальних умінь: 1) ускладнювати навчальні завдання в певній послідовності: (пояснення, аналіз зразка застосування способу дій у тих самих, змінених, нових умовах); 2) домагатися від учнів чіткого розуміння мети самостійної роботи й об'єкта перевірки; 3) передбачати труднощі, які можуть виникнути в процесі виконання самостійної роботи в учнів різного рівня підготовки; 4) пропонувати учням виконання завдань на вибір; 5) у процесі формування складних умінь і навичок одночасно опрацьовувати прийоми виконання завдання і способи його перевірки; 6) давати зразки висловлювання розгорнутої оцінки усної чи письмової відповіді; 7) здійснювати змістове колективне оцінювання, оцінювання у групі, підбиття підсумків уроку.

Цілеспрямована і систематична робота сприяє формуванню у молодших школярів повноцінних контрольно-оцінювальних умінь.

Сутність поняття «ціннісного ставлення до природи» як компоненту екологічної культури молодшого школяра

Лисак Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. В. Партола

Сучасний стан довкілля викликає занепокоєння у суспільстві. З метою збереження довкілля ефективним є звернення до загальнолюдських цінностей. Кожна людина повинна розуміти цінність природи та розуміти свій вплив на неї. Тому важливо формувати ці якості з перших днів навчання, коли ці цінності знаходяться на стадії формування.

Питанням ціннісного ставлення до природи займалися такі науковці, як: Юркова Т. І., Грошова Т. Ф., Тимошук Г. В., Шевчук К., Партола В. В., Калініна О. В., Шевчук К. Д., Тирон О.

Для якісного процесу формування ціннісного ставлення молодших школярів до природи постає необхідним чітке розуміння цього поняття. Приведемо деякі визначення цього поняття, що наводять науковці у своїх публікаціях:

Так, «ціннісне ставлення до природи» за О. В. Гуменюк виявляється: в усвідомленні важливості природи в житті людей, свого значення та впливу на позитивні та негативні зміни в екології довкілля, обережно ставитися до живої природи, вміти критично оцінити вплив людини на природу.

У своїх публікаціях К. Д. Шевчук вказує, що «ціннісне ставлення до природи» пов'язане перед усім з емоційною сферою особистості, його засвоєння має діяльнісну (ціннісно орієнтовану) форму у вигляді переживання, смислотворчості, саморозвитку. Відповідно науковиця визначає «ціннісне ставлення до природи» як внутрішній стан дитини, при якому вона виявляє бажання взаємодіяти з природою, вдосконалювати та зберігати довкілля, усвідомлює важливість збереження та дотримання чистоти навколишнього середовища, розуміє цінність природи та природних ресурсів.

Формування ціннісного ставлення до природи за висловленням О. В. Калініної відбувається в процесі екологічного виховання учнів.

Отже, під ціннісним ставлення молодших школярів до природи розуміють такий стан особистості, при якому дитина виявляє бажання взаємодіяти з природою вдосконалювати та зберігати довкілля, ціннісне ставлення до природи є складовою екологічної культури молодших школярів і формується в процесі екологічного виховання, шляхом розвитку у дітей співчуття та співпереживання до живої природи.

Формування екологічної свідомості молодших школярів

Максимова Галина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. В. Партола

На сучасному етапі проблеми екологічного характеру стали глобальними. Розбираючи причини їх виникнення, можна з упевненістю сказати, що вони знаходяться в свідомості людини, а точніше ставленні людини до навколишнього середовища. Наслідком такого ставлення є екологічні кризи, катастрофи, що набули світового характеру. Тому питання, пов'язані із формуванням екологічної свідомості молоді набувають останнім часом особливої актуальності і роботу цю треба починати з раннього віку дитини.

Останнім часом багато учених зосереджують свою увагу на необхідності змін в екологічній освіті та вихованні школярів, що відповідали б закономірностям розвитку екологічної свідомості школярів, зокрема такі питання піднімаються у своїх працях такі вчені, як: В. В. Вербицький, Е. В. Гірусов, М. І. Дробноход, І. А. Зязюн, В. С. Крисаченко, Б. Т. Лихачов, М.М. Моїсєєв, Н. Г. Ничкало, Г. П. Пустовіт, Н. Ф. Реймерс, В. В. Рибалко.

О. Дідков формування елементів екологічної свідомості відносить до основних завдань екологічної освіти молодших школярів. До яких також відносить: розвиток практичних умінь та навичок різноманітної діяльності у природі, що має природоохоронний характер; формування гуманного ставлення дітей до природи; виховання екологічну культуру поведінки та діяльності молодших школярів.

Найпопулярнішим є розділення екологічної свідомості на два типи, антропоцентричний тип, що характеризується суто споживацьким ставленням до природи і екоцентричний тип екологічної свідомості.

Досить влучно підмічено І. В. Пузь, О. Ю. Шиндировською, що в сучасному освітньому процесі початкової школи часто простежується тенденція спиратися на негативний досвід із подальшою демонстрацією наслідків такої негативної поведінки. Таким чином у дитини на початковому етапі формується уявлення про неправильну поведінку в природному середовищі, а у її свідомості фіксуються приклади негативного ставлення та поведінки. Такий підхід, на їхню думку, не враховує вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку, а саме їхню емоційну сприйнятливість, потребу у наслідуванні дорослої поведінки, їхню безпосередність у сприйманні. У цьому зв'язку дослідниці радять, в системі екологічної освіти молодших школярів первинно займатися формуванням у учнів норм поведінки в природі, умінь не тільки бачити проблеми екологічного характеру, а і знаходити шляхи їх усунення і на цій основі просуватися далі шляхом формування екологічної свідомості та екологічної поведінки молодших школярів.

Отже, що формування екологічної свідомості молодших школярів входить до основних завдань екологічної освіти учнів, процес формування якої повинен враховувати вікові психологічні особливості молодших школярів і повинен починатися з формування у них екологічної свідомості та екологічної поведінки.

Сутність поняття «екологічна освіта» як основа формування екологічної культури молодших школярів

Партола Данило

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О. М. Іонова

В умовах сучасної екологічної ситуації, що склалася у світі, важливим постало питання екологізації системи освіти підростаючого покоління, кінцевою метою якої є формування екологічної культури особистості. Особливо цінним у цьому зв'язку є молодший шкільний вік з притаманним йому природньою допитливістю, що згодом переходить у інформаційну активність, прагнення до розуміння сутності природи та досягнення її законів.

Дослідженням питання екологічної освіти молодших школярів стало предметом наукових досліджень таких вчених, як: Н. Бібік, Т. Байбари, В. Бондаря, В. Вербицького, Н. Коваль, О. Онопрієнко, О. Пометун та ін.

Генеральною інновацією сучасної освіти, у тому числі і початкової, є компетентісно орієнтований (компетентнісний) підхід. Так, у Державному стандарті початкової освіти означено, що «екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства».

Екологічна освіта молодших школярів ґрунтується на таких принципах навчання, як: екоцентризм, природовідповідність, гуманність, цілісність, неперервність, міждисциплінарність та культуровідповідність. Основою екологічної освіти та виховання учнів початкової школи є природознавство, яке розкриває таємниці довкілля, його правила та закони, розповідає про місце людини у природі, її вплив на навколишнє середовище.

Дідков О. виокремлює такі ключові завдання екологічної освіти молодших школярів, як: формування елементів екологічної свідомості, розвиток практичних навичок та вмінь різноманітної діяльності в природі, що має природоохоронний характер; навчання гуманному ставленню до природи; виховання екологічної культури поведінки та діяльності.

Андрусенко І.В. екологічну шкільну освіту трактує як «забезпечення засвоєння знань про довкілля, формування екологічно доцільних навичок поведінки в ньому, ощадливе ставлення до природи».

На думку вчених, засвоєння системи екологічних знань, природоохоронної діяльності з високим рівнем формування індивідуальної екологічної свідомості і норм поведінки, рівнем досконалої взаємодії людини з природою є характерними рисами сформованості екологічної культури учнів.

Отже, шкільна «екологічна освіта» початкової ланки навчання – це процес навчання, виховання і розвитку дитини, спрямований на формування у неї системи екологічних знань, ціннісних орієнтацій і природо доцільної поведінки у навколишньому природньому середовищі. Екологічна освіта виступає основним компонентом екологічної культури учня початкової школи.

Упровадження STEM-технології у вивченні природничої, математичної і технологічної галузі у початковій школі

Ткаченко Альона

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент А. С. Ткачов

В умовах сьогодення усе більше підкреслюється важливість освіти, орієнтованої на розвиток «навичок XXI століття» чи «soft skills». Основними поштовхами у цьому напрямку стали чинники стрімкого розвитку та інформатизація суспільства. Через пандемію коронавірусної інфекції COVID-19 країна відчула гостру потребу в кардах, які здатні мислити критично, розв'язувати проблеми, створювати цифрові рішення і проблеми. Школи вимушено перейшли на дистанційне навчання і попит на спеціалістів, які добре знають свій предмет та цифрові технології значно зріс.

Якщо раніше про STEM-технології мова йшла лише з перспективою на майбутнє, то сьогодні ситуація змушує переосмислювати важливість міждисциплінарного інтегрованого підходу в початковій школі. Нині STEM-технології є пріоритетними в освітніх системах розвинених країн світу.

STEM-освіта – це не окремий предмет, вона передбачає інтеграцію знань з різних галузей, завдяки цьому STEM-освіту можна використовувати у навчанні дітей молодшого шкільного віку. Інтеграція знань з різних сфер дозволяє майбутнім професіоналам бути успішним у більшості галузей. Практично всі фахівці зазначають, що прогресивні технології підвищують мотивацію до навчання та розширюють базові знання.

Теоретичний аналіз джерел з питань STEM-освіти дозволив виділити три ключові особливості STEM-технологій, що відрізняються від традиційної системи навчання. Суть їх полягає в наступному:

- по-перше, завдяки застосуванню STEM-технологій у дітей з'являється більше часу та можливості для самостійної підготовки, вони вчаться визначати проблеми та шукати шляхи їх розв'язання в автономному самостійному порядку шляхом активної цілеспрямованої та усвідомленої діяльності;
- по-друге, завдяки участі у командній роботі у молодших школярів з'являється можливість ділитися своїми аналітичними та творчими знахідками та помилками з іншими учасниками команди. Діти розв'язують проблеми, створюють проекти спільно;
- по-третє, у межах STEM-освіти культивується та заохочується взаємопідтримка та взаємодопомога при розв'язанні навчальних завдань.

Молодшим школярам потрібна самостійна робота, вміння продукувати нові ідеї, робота в команді однолітків, рішення пізнавальних завдань та пошук помилок у своїй діяльності з подальшим їх виправленням. Усе це становить основу STEM-освіти, роблячи її однією із багатообіцяючих напрямків у сучасній освіті, особливо такий підхід є актуальним і перспективним у роботі з учнями початкової школи, оскільки вони лише розпочинають свій шлях у сфері освіти.

Наукове видання

**ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ:
ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти навчання
факультету початкового навчання

16 травня 2023 року

Збірник тез наукових доповідей

За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента,
виконуючого обов'язки завідувача кафедри початкової і професійної освіти
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
Оксани Альбертівни Мкртічян

Відповідальний за випуск: О. А. Мкртічян
Комп'ютерна верстка: Л. С. Філатова

Тези друкуються в авторській редакції

**Відповідальність за дотримання вимог
академічної доброчесності та зміст несуть автори**

Підписано до друку 19.05.23

Ум. друк. арк. 11,5

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29